

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA:

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 1

v.a. Asiamiehitys Putines

9/1 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 9 päivänä tammikuuta

N:o 22.

1939.

2/355 Pal. S -39.

12/1-39

Herra M i n i s t e r i,

5 027

Tämän mukana lähetän kunnioittavasti Teille,
Herra M i n i s t e r i, Budapestin-lähetystön rapor-
tin n:o 1

Unkarin ja Saksan välit.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

Antti-Pekuri
v.a.asiainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas E r k k o,

Helsinki.

Jäljennökset seuraavat
tavallisessa postissa.

VA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

kuuta 19 39.

2 355 Pal. S - 39.

12/1-39

Asia: Unkarin ja Saksan välit.

5 C29

Unkarin suhtautuminen Saksaan on tämän Drang nach Osten'in johdosta joutunut aivan uuteen vaiheeseen ja voidaan sanoa, että suhde on huomattavasti huonontunut huolimatta virallisen ulkopoliittikan tämän tästä uusiutuvista va-
kuutteluista. Koetan seuraavassa eritellä syitä tähän ilmiöön.

Taloudellisesti on Unkari Saksan määrättävissä, sillä n. 50 % maan tuonnista ja viennistä suuntautuu Saksaan. Joskin toisaalta on edullista omistaa niin lähellä olevat mark-
kinat, johtuu etupäässä Saksan kauppapolitiikasta epäkohtia, jotka aiheuttavat pahaa verta Unkarissa. Niinpä esim. v.1937 Unkari oli pakotettu ottamaan Saksasta 4 vaunulastia huuli-
harppuja vastineeksi vehnästä, jota saksalaiset sitten tar-
josivat edelleen Sveitsiin ja Hollantiin y.m. halvemmalla kuin mitä unkarilaiset viejät saattoivat tarjota, tätän kilpailen vierailta markkinoilla unkarilaisten kanssa - unkarilaisella
vehnällä.

Kaupalliset syyt eivät kuitenkaan olisi voineet yksin-
aiheuttaa välien huononemista, joka seikka saa selityksensä unkarilaisesta mentaliteetista. Unkarilainen on joko suurtilal-
linen taikka maatyöläinen ja kumpaakin kiinnostaa kauppa yhtä

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

B u d a p e s t i S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 1.

Budapesti ssa 9 p:nä tammi kuuta 19 39.

2 355 Sal. S. - 39.

12/1-39

Asia: Unkarin ja Saksan välit.

5 C29

Unkarin suhtautuminen Saksaan on tämän Drang nach Osten'in johdosta joutunut aivan uuteen vaiheeseen ja voidaan sanoa, että suhde on huomattavasti huonontunut huolimatta virallisen ulkopoliittikan tämän tästä uusiutuvista va-
kuutteluista. Koetan seuraavassa eritellä syitä tähän ilmiöön.

Taloudellisesti on Unkari Saksan määrättävissä, sillä n. 50 % maan tuonnista ja viennistä suuntautuu Saksaan. Joskin toisaalta on edullista omistaa niin lähellä olevat markkinat, johtuu etupäässä Saksan kauppapoliittikasta epäkohtia, jotka aiheuttavat pahaa verta Unkarissa. Niinpä esim. v.1937 Unkari oli pakotettu ottamaan Saksasta 4 vaunulastia huuliharppuja vastineeksi vehnästä, jota saksalaiset sitten tarjosivat edelleen Sveitsiin ja Hollantiin y.m. halvemmalla kuin mitä unkarilaiset viejät saattoivat tarjota, tätän kilpaillen vierailta markkinoilla unkarilaisten kanssa unkarilaisella vehnällä.

Kaupalliset syyt eivät kuitenkaan olisi voineet yksin aiheuttaa välien huononemista, joka seikka saa selityksensä unkarilaisesta mentaliteetista. Unkarilainen on joko suurtilallinen taikka maatyöläinen ja kumpaakin kiinnostaa kauppa yhtä

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

vähän. Kauppa onkin joutunut Unkarissa täydellisesti juutalaisten käsiin, josta johtuu että unkarilaista keskiluokkaa ei paljoakaan ole olemassa. - Unkarilaisen mentaliteettiin kuuluu oleellisena tietoisuus omasta kansallisuudesta, vanhasta historiasta ja Pyhän Tapanin kruunusta.

Oppi Pyhän Tapanin kruunusta on yhtä merkillinen rudimentti feodaalisesta Unkarista kuin maan yhteiskuntajärjestyksin. Sen mukaan maat, jotka ovat kuuluneet P. Tapanin kruunua kantavan hallitsijan alaisuuteen ovat siihen palautettavat. Tämä oppi on aikanaan ollut koossapitävä voima Tonavan laakson sotkuisissa kansallisissa oloissa. Ruteenien ja slovaakkien kohtalon ollessa kysymyksessä Tšekkoslovakian kriisin aikana on Unkarin taholta usein esitetty yhtenä perusteena Unkarin vaatimuksille se, että näitten kansojen asumat maat ovat ennen kuuluneet P. Tapanin kruunulle. - Tätä hyperdynastista oppia, varsinkin kun dynastiasta on jäljellä vain pelkkä kruunu, ei Saksan taholta ensinkään otettu huomioon, vaan määrääväksi tuli Wienin päätöksessä kansallisuusperiaate. Unkarin ent. monivuotinen pääministeri, eräs opposition huomattavimpia nimiä, kreivi Bethlen, sanoo eräässä äskettäin ilmestyneessä paljon huomiota herättäneessä artikkelissaan:

"Unkari ei tule luopumaan pohjoisessa Karpaattien Maginotlinjasta, koska se on sen elämän ja säilymisen peruskysymys. Englannin väittäessä, että sen raja on Rheinillä, voimme me paljon suuremmalla oikeudella sanoa, että Unkarin puolustulinja on Karpaattien harja. Niin kauan kuin sitä emme saavuta, ei Unkarin elämä ole taattu, vaan strategisesti asemamme on puolustamaton. - " Unkarin yleisölle ei jäänyt salaisuudeksi, että tapahtumien meille epäsuotuisan tuloksen syynä oli Saksan meitä kohtaan muuttunut menettelytapa." -
" Yhteiskunnan laajoissa ker-

roksissa on huomattavissa unkarilaisen kansallistunnon petty-
mystä ja yhä suurenevaa katkeroitumista Saksan kohtaan jo-
ta ei vielä ole suoraan ilmaistu, mutta sensijaan on jo
haavoitettu sitä vilpittömästi ystävällisyyttä, joka on viimei-
set kaksikymmentä vuotta elänyt jokaisen isänmaallisen unka-
rilaisen sielussa, Saksan kanssa yhdessä käydyn ja kärsityn
sodan muistona."

Artikkelissa tuodaan ensimmäisen kerran julkisesti esil-
le, ja vieläpä erittäin arvovaltaiselta taholta, paheksuminen
Saksan menettelyä kohtaan Belvederessä. Viime päivinä on Sak-
san vastainen ajatustapa, jota tietenkin Unkarin lukuisat juu-
talaiset koettavat yllyttää, saanut lisää kiihdykettä. T. k. 6
päivänä, kuten tunnetaan, tapahtui Munkácsin kaupunkiin suun-
nattu tšekkien suorittama aseellinen rajanylitys, jossa syn-
tyneessä kahakassa useampia unkarilaisia sai surmansa. Sensi-
jaan, että Ranskan ja Englannin lehdet, puhumattakaan Italian
lehdistöstä, selittivät tapauksen harkituksia tšekkiläiseksi hyök-
käykseksi rauhallista kaupunkia vastaan, kuten asia tähän as-
ti suoritettujen tutkimuksien mukaan näyttää olevankin, jul-
kaisi Saksan radio samoinkuin lehdistökin tšekkiläisestä läh-
teestä peräisin olevan tiedon, jonka mukaan syy oli unkari-
laisten terroristien. Edellämainitussa artikkelissaan Bethlen
sanoo: " Saksa rupeaa pitämään enemmän tšekkien matelevasta
mielenmuutoksesta ja lakeijamaisesta osasta, kuin vapaan ja
itsetietoisen Unkarin kansan ystäväydestä," ja arvelee hänen
niin sanoessaan tulkitsevan kaikkien unkarilaisten ajatuksia.

Unkarin onnettomuus onkin siinä, että se on liian
ylpeä ruvetakseen toisen käskettäväksi ja taasen liian heikko
pystyäkseen monien ristiriitaisten etujen keskellä ajamaan lä-
pi oman tahtonsa. ;

Kysymys taasen, joka saa saksalaiset ajattelemaan Unkarin vastaisesti on n. 400.000 henkeä käsittävän saksalaisen vähemmistön asema Unkarissa. Hitler on useampaan otteeseen vakuuttanut, ettei Saksalla ole mitään alueellisia vaatimuksia Unkariin nähden. Se ei kuitenkaan estä Saksaa asettumasta vähemmistön etujen valvojaksi, etujen, jotka todellisuudessa näyttävät olevan puutteelliset. Väittipä minulle eräs Saksan tšekäläisen lähetystön jäsen vähemmistöä kohtaan harjoitettavan harkittua kansallistuttamispolitiikkaa.

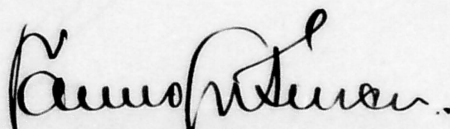
Saksalaisista asuu vain osa - n.100.000 - Saksan rajan välittömässä läheisyydessä länsiosassa maata, muitten ollessa siroteltuina sinne tänne. Saksalainen vaikutus on varsinkin rajaseudulla suuri, kansallissosialismi ja "Heil-Hitler"-tervehdys ovat yleiset. Saksan mahtavuuden nousu viime vuonna on vaikuttanut näitten saksalaisten kansallistunnon heräämiseen. Tietävästi ei heidän keskuudessaan ole mitään "irti-Unkarista"-liikettä, ainoastaan pyrkimyksiä oman kielen käyttöön. Siihen, että saksalaisen vähemmistön olot eivät ole parhaat mahdolliset, viittaa pääministeri Imrédyn äskettäin julkaisema artikkeli, jossa hän yksityiskohtaisesti selostaa hallituksen toimenpiteitä vähemmistön sivistyksellisten olojen parantamiseksi. M.m. saksankielinen seminaari, jota tähän asti ei ole ollut, tulee tänä vuonna aloittamaan toimintansa.

Unkari pyrkii täten poistamaan erimielisyyden siemenen, joka vähemmistökysemyksessä piilee.

Unkarin ja Saksan välien saattaminen paremmaksi on jäänyt ulkoministeri Csáky'n tehtäväksi, jonka pian odotetaan tekevän matkan Berliiniin. Tehtävä tulee kuitenkin

olemaan erittäin vaikea, joskin julkiset tiedonannot tulevat ilmoittamaan maailmalle täydellisen yksimielisyyden vallitsevan ja Unkarin noudattavan akselipolitiikkaa. Unkarissa esiintyvä vastenmielisyys Saksaa kohtaan liehee pidettävä Saksan Unkarin eduista piittaamattoman voiman aiheuttamana kansallisesta alemmuuskompleksista johtuvana.

Ainoa keino, jolla Saksa saisi tällä hetkellä Unkarin täydellisesti puolelleen, olisi myötävaikutus Rutenian luovuttamiseksi Unkarille, mutta se näyttää olevan mahdotto-
muus.

v.a.asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 22

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 2.

v.a. Asiamieheltä Putinen

12/1 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissa, 12 p:nä tammikuuta 1939.

N:o 31.

3 / 255 Pal. S - 39.
16/1 - 39

Herra M i n i s t e r i ,

5 C27

Tämän mukana lähetän kunnioittavasti Teille,
Herra M i n i s t e r i , Budapestin-lähetystön rapor-
tin n:o 2

Unkari ja Suur-Ukraina.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i , täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

V. A. A. A. A.

v.a.asiainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas E r k k o,

Helsinki.

B u d a p e s t i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 2.

Budapesti ssa 12 p:nä tammi kuuta 1939.

3 355 Val. 5 - 39

16/1-39

Asia: Unkari ja Suur-Ukraina.

5 C27

Unkarissa pidetään yleensä erittäin todennäköisenä, että Saksa tulee, ehkäpä vielä kuluvana vuonna, yrittämään muodostaa Suur-Ukrainan ja siten räjäyttämään Neuvosto-Venäjän. Sikäli kuin olen saattanut havaita, ei tähän ajatukseen, huolimatta Unkarin aina noudattamasta bolshevisminvastaisesta politiikasta, enempää virallisissa kuin epävirallisissakaan piireissä suhtauduta millään erikoisella ilolla.

Kysymys alkoi, kuten tunnettua, hahmottua Wienin välitystuomion yhteydessä, jossa Saksa ei suostunut kansanäänestyksen suorittamiseen Karpaattoruteniassa, vaan alue jätettiin edelleen Tšekko-Slovakiaan. Päätöstä seuraava tšekkien ulkopolitiikan muutos tulkitaan täällä yleisesti siten, että Saksa valmistautuu huolella enempiin toimenpiteisiin Suur-Ukrainan luomiseksi Tšekkoslovakiasta käsin.

Unkarilaisten tietojen mukaan on kuitenkin Rutenian kantaväestö vieras tälle ajatukselle. Se on vuosisatoja elänyt valtiosuhteudessa Unkarin kanssa ja taloudellisten elinmahdollisuuksien mukaan se kuuluu Unkariin. Alueelle on viime kuukausina keskittynyt unkarilaisten tietojen mukaan ukrainalaisia

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

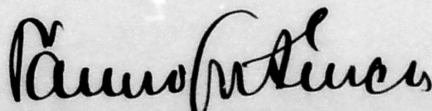
aktivistejä, jotka koettavat saada paikallisen väestön mielekäännetyksi Unkaria vastaan. Tämän kiihoituksen tulokseksi, jonka takana niinkään väitetään olevan Saksan, pidetään myös Munkacsin välikohtausta. Tämän johdosta onkin Saksaa kohtaan muutama kuukausi sitten tunnettu kiitollisuus viilentynyt /vrt. rap.n:o 1/. Unkarilaista mielipidettä kuvaa hyvin äsken lehdistössä julkaistu artikkeli, jossa m.m. sanotaan: "Vaarallisella tulella leikkii se politiikka, joka tahtoo saada aikaan Suur-Ukrainan, tarjoten sille P. Tapanin kruunuun kuuluneen Ruteenimaan." - "Harhakuvaksi voi muuttua saksalaisen politiikan käsitys, että Venäjältä Saksaan päin osittavan slaavilaisen sormen voisi muuttaa unkarilais-ruteenilaisen alueen kautta Saksan miekaksi, joka voidaan pistää Venäjän sydämeen." -

Kuten artikkelista ilmenee, Unkari pelkää uuden kansallisen slaavilaisen valtion syntymistä rajoilleen ja panslavismin täten saavan uutta voimaa ja siten puristavan Unkaria usealta puolelta. - Täällä uskotaan Puolan suhtautuvan kielteisesti kaikkiin mahdollisiin yrityksiin Suur-Ukrainan luomiseksi, joka selittää Unkarin halun saavuttaa yhteinen raja Puolan kanssa. - Väitetään ulkoministeri BECKin Saksassa käynnin koskeneen etupäässä ukrainalaista ongelmaa, joskaan viralliset tiedonannot eivät siitä sanallakaan mainitse. Tapasin äskettäin Tšekko-Slovakian tšekäläisen asiantuntijan, jonka kanssa Ukraina-kysymys tuli puheeksi. Hän vastasi kyselyihini vältellen, mutta myönsi, että Tšekko-Slovakia on aina ajatellut sympaattisesti Venäjän kansasta ja että se vieläkin niin ajattelee.

Huomiota on herättänyt "Le Temps" in joku päivä sitten julkaisema uutinen, jonka mukaan CIANOn ennen joulua Budapestiin tekemä käynti, samoin kuin lähitulevaisuudessa tapahtuvat vierailut Jugoslaviassa ja Puolassa, tähtäisivät bolshevismivastaisen yhteistyön lisäksi Saksan eristämiseen Venäjältä. - Keskusteluissani eri henkilöiden kanssa olen saanut sen käsityksen, että mieliala tällaiselle yhteistoiminnalle ei olisi mahdoton ainakaan Unkarissa, ja tšekäläisen käsityskannan mukaan Puolakin siihen yhtyisi. Mitenkä tämä yritys olisi sitten sopusoinnussa akselipolitiikan kanssa on eri asia.

Jos "Le Temps" in uutinen pitäisi paikkansa, merkitsisi se uuden poliittisen liiton muodostamista Euroopassa sekä mahdollisesti Berliini-Rooma yhteistyön vaikeutumista, jota ei Unkarissa tällä hetkellä pidetä mahdollisena, siksi kipeästi tarvitsevat Italia ja Saksa toisiaan. - Saksan lehdistö dementoikin "Le Temps" in uutisen tuulesta temmattuna.

Unkarin ja Jugoslavian lähentymistä edelleenkin voidaan sensijaan pitää varmana. Jugoslavian tšekäläinen ministeri kertoi minulle saaneensa tietää ulkoministeri CSÁKYLta, että tämä on jo antanut objektit tässä suhteessa Unkarin Beogradin-ministerille Cianon siellä t.k. 19 päivänä tapahtuvaa vierailua silmälläpitäen.

v.s. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C27

ASIA:

Budapestissa olevan lähetystön raportti n:o 3.

v.a. Asiamiehitys Luterius

13/1 1939

J

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissa, 13 p:nä tammikuuta 1939.

N:o 40.

4 / 305-Pel:5-39.

16/1-39

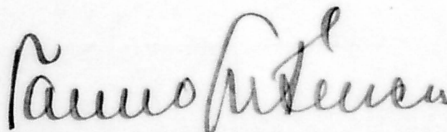
Herra M i n i s t e r i ,

5 C27

Tämän mukana lähetän kunnioittavasti Teille,
Herra M i n i s t e r i , Budapestin-lähetystön ra-
portin n:o 3

Unkari ja Jugoslavia.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i , täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

v.a. asiainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas E r k k o ,

Helsinki.

B u d a p e s t i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 3.

Budapesti ssa 13 p:nä tammi kuuta 19 39.

Asia: Unkari ja Jugoslavia.

4 1117 Pal. S - 39.
16/1-39
5
C27

Viimeaikaiset tapahtumat antavat aiheen tarkastella Unkarin ja Jugoslavian välisiä suhteita, jotka kuningasmurhan aikana /9.10.1934/ saavuttivat kärjistymisessään huippukohdan, mutta jotka varsinkin kuluneen vuoden aikana ovat huomattavasti parantuneet. Tämän on aiheuttanut etupäässä Kansainliiton turvin ja Ranskan johdolla aikaansaadun kaakkois- ja keskieurooppalaisen turvallisuusjärjestelmän täydellinen fiasko, jonka pääministeri S t o j a d i n o v i t c h kaukonäköisesti havaitsi lähestyvän jo kauan ennenkuin järjestelmän täydellinen luhistuminen Tšekkoslovakian hajotessa tapahtuikaan. Niinpä hän onkin johtanut maansa suhtautumista naapureihinsa reaali-politiisesti ja saavuttanut siten ystäviä, paitsi Balkanilla, myöskin Italian länessä. Suhteet Saksaan ovat niinkään tällä hetkellä moitteettomat ja Unkarissa on Stojadinovitchin esiintyminen herättänyt tyydytystä. Näin tapahtui viime elokuussa Pikku Ententen ulkoministerien tavatessa toisensa jolloin sovittiin Unkarin asetasaverran hyväksymisestä ja jossa tilaisuudessa Stojadinovitch oli puhunut suopeasti Unkarista. Tyytyväisyyttä herätti samaten Jugoslavian täysin neutraali suhtautuminen Unkariin Tšekkoslovakian kriisin aikana.

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Näin on luotu perusta maitten väliselle lähentymiselle, jota tällä hetkellä erikoisesti Italia ajaa. Kreivi C i a n o n Budapestiin 19-22 päivinä joulukuuta tekemä sekä Beogradissa t.k. 19 päivänä alkava vierailu tähtäävät m.m. sanottuun päämäärään. Maita yhdistää tällä hetkellä ystävyys Italiaan, pyrkimys bolsevisminvastaiseen toimintaan sekä voitaneen lisäksi sanoa, että kumpikin maa on samassa asemassa Saksan pyrki- myksiin itään. Lisäksi on katsottava Unkarille vihamielisen Pikku-Ententen käytännössä olevan hajonneen.^{x/} Ainoa kysymys, joskin Unkarin katsantokannan mukaan ensiarvoinen, joka saat- taa johtaa erimielisyyksiin, on vähemmistökyseminen. Mutta kun Unkarissa on tällä hetkellä käynnissä suuret sisäiset uudis- tussuunnitelmat, sekä suhteiden järjestäminen Saksaan ja Tšek- koslovakiaan, on todennäköistä, että tämän kysymyksen lopul- linen ratkaisu toistaiseksi saa levätä.

Kuten mainittu, odotetaan kreivi Ciano'n yrittävän saa- da aikaan Unkarin ja Jugoslavian välistä lähentymistä, puhu- taanpa v. 1934 muodostetun Rooman protokollamaiden liiton kor- vaamista uudella, jossa Jugoslavia astuisi ent. Itävallan si- jaan. Samaten puhutaan Jugoslavian liittymisestä "Rooman puo- leiseen päähän" Berliinin-Rooman akselia. Tämän sanontatavan tarkoituksena lienee ilmaista se seikka, että uusi liitto ei millään tavalla olisi suunnattu Saksaan vastaan. Jos sitä- paitsi kreivi Ciano onnistuu Unkarin ja Jugoslavian lisäksi

x/ Jugoslavian tšekiläinen ministeri mainitsi minulle "Pikku- Entente on edelleen muodollisesti olemassa", korostaen tällöin sanaa "muodollisesti"

saamaan Puolan mukaan, samalla kuin Rumania pitäisi poliittisesti vieroitettaman Jugoslaviasta, kuten hänen arvellaan suunnittelevan, olisi Tonavan alueen olojen järjestely vastaisuudessa aivan uudella pohjalla.

Tahdotaan siis nimenomaan korostaa, ettei sanottujen neljän valtion välinen yhteinen poliittisten suuntaviivojen kaavailu, jos sellainen nyt saataisiin aikaan, olisi mitenkään suunnattu Saksaa vastaan. Kuitenkaan ei voitane kieltää sitä tosiasiaa, etteikö sanotunlaisen liiton olemassaolo ennakoestävästi vaikuttaisi Saksan mahdollisiin ekspansiopyrkimykseen Tonavan laaksossa.

Raimo Pitkämä,

v.a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C22

ASIA: _____

Budapestin olevan lähetystön raportti n:o 4.

v.o. Suurhoitaja Lutinas

12/1 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 41.

Budapestissa, 13 p:nä tammikuuta 1939.

5 JST 22.5.39.

16/1-39

Herra M i n i s t e r i,

5 C27.

Tämän mukana lähetän kunnioittavasti Teille,
Herra M i n i s t e r i, Budapestin-lähetystön ra-
portin n:o 4

Ulkoministeri Csákyn matka Berliiniin.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

Pannofsteden
v.a.asiainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas E r k k o,

Helsinki.

B u d a p e s t i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 4.

Budapesti ssa 13 p:nä tammi kuuta 1939.

5/357 ValS:39.

14/1.39

Asia: Ulkoministeri Csáky'n matka
Berliiniin.

5 C27

Täällä eilen pidetyssä hallituspuolueen puoluekokouksessa Unkarin ulkoministeri, kreivi C s á k y, antoi mielenkiintoisen selostuksen hallituksen ulkopoliittisesta katsantokannasta sekä ilmoitti samalla tekevänsä lähipäivinä matkan Berliiniin. Matkasta on ollut puhetta aina Csáky'n 11 päivänä joulukuuta tapahtuneesta nimityksestä lähtien, jolloin jo mainittiin hänen tehtävään olevan eräitten Saksan ja Unkarin välisten epäluulojen hälventämisen.

Puhaessaan kreivi Csáky kosketteli Unkarin ja Saksan välisiä suhteita, jolloin hän totesi niitä muutamien seikkojen varjostavan /Nebelflecke umschatten/ sekä lausui tekevänsä parhaansa suhteitten saattamiseksi yhtä lämpimiksi kuin ne aikaisemmin ovat olleet. Hän torjui täällä useasti kuullut syytökset, että Saksa olisi sekaantunut Unkarin sisäpoliittisiin asioihin /juutalais-kysymys/ sekä sanoi kaikkien lehdistössä y.m. esitettyjen epäluulojen /vrt. lähetystön rap. n:o 1.1939/ perustuvan poikkeuksetta väärinkäsityksiin. - Unkarin suhtautumisesta kommunismin hän sanoi: "Unkari oli ensimmäinen valtio joka ryhtyi taisteluun yli valtiollisten rajojen pyrkivää kommunismia vastaan./Béla

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Kunin kapina v. 1919/. Tämä taistelu ei kohdistunut lailista neuvostohallitusta, vaan kansainvälistä liikettä vastaan Uskollisena antibolsevistisille perinteille ilmoitan Unkarin hallituksen, sikäli kuin / antikomintern-sopimuksen/ kolme suurvaltaa sitä pyytävät, sopimukseen liittyvän"

On selvää, että tällä lausunnolla Unkari pyrkii valmistamaan otollista maaperää Berliinissä tapahtuville neuvotteluille ja että huolimatta Unkarille katkerista pil- lereistä, kuten Karpaatorutenian jääminen Tšekko-Slovakiaan, se katsoo Saksan ystävyuden olevan itselleen elinehdon se- kä järjestää ulkopoliittisen asennoitumisensa sen mukaises- ti. Huomattava on lausunto Unkarin suhtautumisesta Saksan, Italian ja Japanin muodostamaan bolsevisminvastaiseen sopi- mukseen, joka lausunto käytännössä merkinnee Unkarin sopi- mukseen liittymistä.

Raimo Anttonen
v.a.asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA:

Budapestin olevan lähetystön raportti n:o 5.

v. a. Asianhoitaja Putinov

14/1 1939

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissa, 14 päivänä tammikuuta 1939.

N:o 43.

6/305 Val. S-39.

17/1-39

2

5 C27

Herra M i n i s t e r i,

Tämän mukana lähetän kunnioittavasti Teille,
Herra M i n i s t e r i, Budapestin-lähetystön ra-
portin n:o 5

Jugoslavia, kansallisuusvaltio.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

Raimo Pitkanen
v.a.asiainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas E r k k o,

Helsinki.

Jäljennökset tavallisessa
postissa.

B u d a p e s t i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 5.

Budapesti ssa 14 p:nä tammi kuuta 1939.

Asia: Jugoslavia, kansallisuus-
valtio.

6/300 2. l. 8. -39.
12/1-39
5 C27

Joulukuun alkupuoliskolla suoritettiin Jugoslaviassa valtiolliset vaalit, joitten tulos on yleensä maailman lehdistössä julistettu voitoksi Stojadinovitchille ja hänen ajamalleen suurserbialaiselle eli jugoslavialaiselle sisäpoliitikalle kroaattien y.m. kansallisuuksien kansallisia pyrkimyksiä vastaan. Vaalien tulosta, 1,665,000 ääntä hallituksen ja 1,366,000 kroaattien ja muun yhtyneen opposition hyväksi, ei kuitenkaan ole pidettävä minään ylivoimaisena voittona, joskin toiselta puolen on huomattava, että opposition voimaa heikentää sen jakaantuminen eri puolueihin ja niiden keskinäinen erimielisyys. Stojadinovitch pani toimeen nämä vaalit nähdäkseen kuinka suuri kannatus hänellä maassa on, ja arvellaan hänen odottaneen suurempaa voittoa, onhan hänen ajamansa ulkopoliittikka ollut maalle suotuisa. Hetki ei kuitenkaan kaikesta päättäen ollut vaaleille sopiva. Tähän lienevät vaikuttaneet ainakin seuraavat seikat.

Monilla tahoilla ei hyväksytä hallituksen saksalaisystävällistä politiikkaa. Murhatun kuninkaan noudattama Ranska-Englanti suunta on edelleen muistissa, samoin kuin toiselta

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

puolen Itävalta-Unkarin aika ei ole mielestä unohtunut.

Väitetään lisäksi, että kaikki eivät voi sulattaa Stojadinovitchin monasti muka "diktatoorisia" eleitä.

Suurin syy opposition voimakkuuteen lienee kuitenkin kansallisuusperiaatteen voitolle pääsy Tšekko-Slovakiassa. Tämä on vaikuttanut sytyttävästi varsinkin kroaatteihin, jotka näkevät Tšekko-Slovakian kansallisuuksien muodostavan autonomisia valtioita kun sen sijaan kroaatit, jotka jo Itävalta-Unkarin aikana omistivat autonomian, nyt ovat täydellisesti alistetut Beogradin "jugoslavialaisen" hallituksen alaisuuteen.

Viime aikoina onkin tapahtunut Jugoslaviassa pommiattentaatteja etupäässä kroaattien toimesta, joka ei ole mitään uutta maailmanhistoriassa, mutta sikäli merkille pantavaa, että ne olivat väliaikaisesti lakanneet aina viime vuoden loppupuoleen saakka.

Kroaattien pyrkimyksistä ei voi aivan yhtenäistä käsitystä saada. Heidän johtajansa Macekin väitetään ajavan radikaallista autonomiapolitiikkaa, jopa luullaan hänen toivovan kysymyksen saavan kansainvälisen luonteen ja siten saavan ratkaisun Tšekkoslovakian malliin.

Tästä tilanteesta ovat Italia ja Saksa valla n hyvin tietoiset, mutta kun kummallakin on kansallisesti vain pieniä intressejä valvottavana Jugoslaviassa, ei kysymyksen niiden taholta kiinnitettäne suurempaa huomiota. Arvellaan akselivaltioiden passiivisena tyytyvän seuraamaan asiain kulkua, jos levottomuuksia Jugoslavian kansallisuuksien toimesta syntyisi.

Unkarin laita on hieman toinen. Sillä on suuri halu saada vähemmistönsä takaisin, joskin se nykyisten sisäpoliittisten vaikeuksiensa takia on pakoitettu hillitsemään itsensä. Tyytymättömyys vapautetussa Ylä-Unkarissa ei liioin ole voinut olla tuntumatta kylmältä suihkulta Unkarin revisioinistien niskassa. Ja ennen kaikkea tulee Unkari olemaan pakoitettu noudattamaan Saksan ja Italian tahtoa, jos Jugoslavian kansallisuuskysymys tulisi aktueliksi, kuten sen oli tehtävä Tšekko-Slovakiainkin kysymyksessä.

Tapasin äskettäin erään Budapestissa oleskelevan kroaattilaisen sanomalehtimiehen, joka väitti tilannetta Kroaatiassa ja Sloveniassa erittäin kriittilliseksi. Hän väitti yllämainittujen vaalitulosten olevan "tehtyjä", joskin näissä vaaleissa esim. kroaattilainen valtionvirkamies saattoi äänestää Macekin listaa tulematta erotetuksi, joka ei kuulema aikaisemmin ollut mahdollista. Hän kertoi myös muitten kansallisuuksien saaneen kansallisen sysäyksen viime aikoina, sekä oli vakuutettu siitä, että nykyinen Jugoslavia pian hajoaa. Tiedusteluuni, kuinka esim. Unkarin lehdistö ei tästä mitään kirjoita, vaan päinvastoin ylistää Stojadinovitchin vaalivoittoa, hän sanoi, että Unkari harjoittaa Italian toivomuksesta Jugoslavalaisystävällistä politiikkaa, eikä lehdistön siksi sallita kirjoittaa mitään epäedullista nykyisestä hallituksesta. Samaa olen kuullut myös unkarilaisilta asiaatuntevilta henkilöiltä.

Jos todella kansallisuuskysymyksen ratkaisu Jugoslaviassa tulee esille, niin syntyy siitä Tšekkoslovakiaan verrattava, tai mahdollisesti vielä pahempi kaaos. Maan 14,5 miljoonan nousevasta väestöstä on nim. kansallisuuksia seuraavasti: "serbit 37%, kroaatit 30%, sloveenit 8%, makedonialaiset /bulgarialaiset/ 8%, unkarilaiset 3 1/2%, saksalaiset 3 1/2%, albanialaiset 3 1/2%, montenegrolaiset 2%, rumonialaiset 1 1/2%, turkkilaiset 1 1/2%, joiden lisäksi tulee tšekkejä, slovakkeja ja venäläisiä vielä yhteensä 1 1/2 %.

Jugoslavian vaalilain erikoisten määräysten perusteella sai hallituspuolue parlamenttiin 303 edustajaa ja oppositio vain n. 60, josta Macek n.40. Odotetaankin, että Stojadinovitch, joka parhaillaan on lomalla Sveitsissä, palatuaan kotimaahan ryhtyy voimakkaisiin toimenpiteisiin opposition väkivallantekojä vastaan ja tekee parhaansa pitääkseen jugoslavialaisen ajatuksen edelleen voitolla.

Paimo Pitkämä
v.a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestin olojen lähetyksen raportti n:o 6.

Ministeri Talas

7/2 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissa, 7 p:nä helmikuuta 1939.

N:o 133.

7/85 Pal. S-39
107/2-39
5022

Herra M i n i s t e r i,

Tämän mukana lähetän kunnioittavasti Teille,
Herra M i n i s t e r i, Budapestin-lähetystön ra-
portin n:o 6

Neuvostovenäjän ja Unkarin diplomaattiset
suhteet katkenneet.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas E r k k ö,

Helsinki.

B u d a p e s t i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 6.

Budapesti ssa 7 p:nä helmi kuuta 1939.

2/25 Pal. S. 39.

10/2-39

Asia: Neuvostovenäjän ja Unka-
rin diplomaattiset suhteet kat-
kenneet.

5 C28

Kuten sanomalehdet jo ovat kertoneet on Neuvostovenäjä päättänyt lakkauttaa lähetystönsä Budapestissa ja kehoittanut Unkaria puolestaan myöskin lakkauttamaan lähetystönsä Moskovassa.

Käydessäni tänään Unkarin ulkoasiainministerin puheilla, tiedustelin oliko tällä tapauksella esihistoriansa, jota ei ole julkisuudessa esitetty. Ministeri myönsi niin olleen. Hän kertoi että Litvinoff aluksi oli ehdottanut ettei diplomaattisia suhteita kokonaan katkaistaisi, vaan että sekä Venäjä että Unkari antaisivat oman maansa edustajan jossain toisessa maassa hoitaa diplomaattisia suhteita Venäjän ja Unkarin välillä. Tähän ehdotukseen kreivi CSÁKY ilmoitti antaneensa jyrkästi kieltävän vastauksen ja silloin Litvinoff oli ilmoittanut olevansa pakotettu kokonaan katkaisemaan diplomaattiset suhteet Unkarin kanssa. "Diplomaattisten suhteitten katkeamisesta Neuvostovenäjän kanssa en ole ensinkään pahoillani," sanoi Unkarin ulkoasiainministeri. Tätä omasta puolestani en ihmettelekään, sillä tiedän että kun muutamia vuosia sitten heräsi kysymys että Unkari tunnustaisi Neuvostovenäjän, tämä ehdo-

JAKELUOHJE:

.....
.....
.....

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

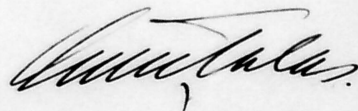
tus kohtasi ankaraa vastarintaa laajoissa vaikutusvaltaisissa piireissä. Valtionhoitaja itse oli ehdotusta aluksi jyrkästi vastustanut. Päätös tehtiin lopuksi taloudellisten piirien vaatimuksesta, jotka toivoivat löytävänsä Unkarin teollisuustuotteille markkinat Venäjälle. Tämä toivo on kuitenkin vain mitättömässä määrin toteutunut.

Kreivi CSÁKY lisäsi että paitsi ettei diplomaattisten suhteitten ylläpitämisestä Neuvostovenäjän kanssa ole ollut mitään huomattavampaa etua, on siitä lisäksi ollut haittaa. Hän kertoi että Budapestissa toimii par'aikaa neljä salaista radiolähetysasemaa, jotka lyhyillä aalloilla lähettävät kiihoituspuheita. Näitä etsittäessä on havaittu että niitten täytyy olla sijoitettuja joko Venäjän takäläiseen lähetystöotaloon tahi ainakin sen läheisyyteen. Kun ei tutkimuksia voida toimeenpanna lähetystöotalossa ei näistä salaisista radioasemista ole voitu saada selvää. Edelleen, sanoi ministeri, että vaikka Neuvostovenäjä on sitoutunut olemaan kiihoitusta harjoittamatta, ei ole ollut vaikeata havaita että sitoumusta ei ole täytetty.

Ministeri CSÁKY kertoi myöskin miten Litvinoff oli edellämainitun ehdotuksensa perustellut. LITVINOFF oli sanonut että Unkari oli ryhtynyt useampaan vihamieliseen tekoon Venäjää kohtaan. Tässä suhteessa hän oli erityisesti maininnut Mantšukuon tunnustamisen ja kulttuurisopimuksen tekemisen Japanin kanssa sekä Unkarin liittymisen kominternin vastaiseen sopimukseen. Viimeksimainitun syyn johdosta huomautti ministeri Csáky olevansa iloinen siitä että Unkari siten on saanut Neuvostovenäjän hallituksen identifioimaan itsensä kominternin kanssa,

sillä tähän asti Neuvostovenäjän hallitus aina on selittänyt että se ei ole vastuussa kominternin edesottamisista.

Keskustelun lopussa viittasi kreivi Csáky siihen mahdollisuuteen, että Italia, Saksa ja Japani mahdollisesti ryhtyvät johonkin mielenosoitukseen Neuvostovenäjän nyt ottaman askeleen johdosta, josta tein sen johtopäätöksen, että tällaisia neuvotteluja par'aikaa käydään. Myöskin mainitsi kreivi Csáky että Venäjän tarkoituksena ehkä myöskin saattaisi olla estää Tšekko-Slovakiaa yhtymästä antikominternsopimukseen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA:

Budapestissa olevan lähetystön raportti n:o 7.

Ministeriö Talas

8/2 1939

Min. /pd.

Lentopostitse.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissa, 8 p:nä helmikuuta

1939.

N:o 139.

8/356 Pal 3	39
13/2-39	
5	C27

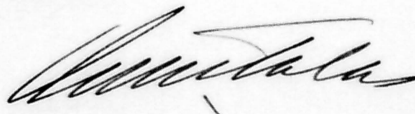
Herra M i n i s t e r i,

Tämän mukana lähetän kunnioittavasti Teille,

Herra M i n i s t e r i, Budapestin-lähetystön ra-
portin n:o 7

Unkarin ulkoasiainministerin käsitys Italian ja
Ranskan välisestä ristiriidasta.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas E r k k o,
Helsinki.

b

B u d a p e s t i S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 7.

Budapestissa 8 p:nä helmi kuuta 1939.

Asia: Unkarin ulkoasiainministerin
käsitys Italian ja Ranskan välises-
tä ristiriidasta.

8/356 Val. 8 39
18/2-39
5 C27

Keskustellessani tänään ulkoasiainministerin, kreivi CSÁKYn kanssa siirtyi puhe myöskin nykyiseen valtiolliseen tilanteeseen Euroopassa. Kreivi Csáky lausui tällöin että hänen varman vakaumuksensa mukaan Euroopassa ei "in abseharer Zeit" synny sotaa, lisäten tarkoittavansa tällä aikamäärällä ainakin yhtä vuotta. Tämän johdosta kysyin, miten ministeri arvelee että Italian ja Ranskan välinen ristiriita päättyy. Sain vastauksen: "Siten että Italia saa mitä se vaatii, mutta on huomattava ettei Italia suinkaan ole vaatinut kaikkea, mitä sanomalehdet Italian vaatimuksiksi mainitsevat. Italian todelliset vaatimukset koskevat Djibutin satamaa ja sieltä lähtevää rautatietä sekä italialaisille myönnettävää vapaata oikeutta siirtyä Tunisiin ja elättää itseänsä siellä työllänsä. Näihin Italian vaatimuksiin Ranska tulee suostumaan ilman että Italian tarvitsee turvautua väkivaltaisiin keinoihin." Lisään että miltei samoilla sanoilla lausui käsityksensä Italian ja Ranskan välisestä ristiriidasta Saksan asiantuntija Ankarassa, jonka siellä tapasin muutama viikko sitten.

Uuno Klamin

JAKELUOHJE:

.....
.....
.....

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestin olevan lähetystön raportti n:o 8

Ministeri Toles

12/2 1939

Min. / Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissa, 12 p:nä-helmikuuta 1939.

N:o 153.

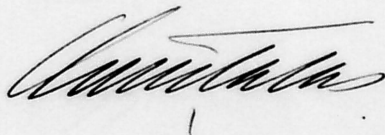
9/356 Sal. 2 39.
16/2-39
5 027

Herra M i n i s t e r i,

Tämän mukana lähetän kunnioittavasti Teille,
Herra M i n i s t e r i, Budapestin-lähetystön rapor-
tin n:o 8

Unkarin sisällinen tilanne.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas E r k k ö,

Helsinki.

B u d a p e s t i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 8.

Budapesti ssa 12 p:nä helmi kuuta 1939.

9/356 Sal. S-39.

16/2-39

Asia: Unkarin sisällinen tilanne.

5 C27

Tilanne Unkarissa käy yhä enemmän huolta herättäväksi. Tyytymättömyys vallitseviin oloihin ei ole eilispäiväistä. Päinvastoin olen vuosien kuluessa voinut havaita, miten tyytymättömyys yhä vain kasvamisestaan kasvaa. Mutta vaalijärjestelmä julkisine vaaleineen on tähän saakka taannut kulloinkin vallassa olevalle hallitukselle eduskunnassa enemmistön ja vaapaan sanan ankara kahlehtiminen ehkäisee tyytymättömyyden ilmi-tuomista. Ja milloin tyytymättömyys sittenkin kirjaisissa tahi vaikkapa tieteilisissä teoksissa pääsee ilmoille, langettavat tuomioistuimet mielipiteensä varomattomasti esille tuonneille ankarat rangaistukset - useimmiten vankeusrangaistuksen. Rikos-lain säännöstä Unkarin kansan solvaamisesta voidaan sovelluttaa miltei kaikkiin tyytymättömiin, jotka uskaltavat tuoda ilmi mielipiteensä.

Sanomalehdet taas pidetään kurissa osittain lakkaut-tamispäätöksellä, osittain irtonaisnumerojen myyntikiellolla. Vii-meksi mainittu rangaistus on erittäin ankara, koska ainakin Budapestissa sanomalehdillä ei ole paljoakaan vakinaisia tilaa-jia.

Tyytymättömyyden varhaisempaa aiheuttajana ovat luonnol-lisesti olleet yhteiskunnalliset epäkohdat: surkeat maanomis-tusolot ja suuri työttömyys siitä johtuvine kurjine työpalk-koineen niille, jotka onnistuvat työtä saamaan. Yhteiskunnal-lisesta tyytymättömyydestä syntyi luonnollisesti valtiollinen tyytymättömyys. Ja tämä sai erityistä virkettä "Anschluss" in

JAKELUOHJE:

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi Opetus ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-tuksiin.

kautta. Toiselta puolen unkarilaiset kansallissosialistit tulivat paljoo rohkeammiksi luottaen siihen, että he voivat saada tukea Saksasta, toiselta puolen hallituksen osoittama suvaitsevaisuus oikeistoradikaaleihin nähden saivat vasemmistoradikaalitkin vilkkaaseen toimintaan.

Uutta virikettä sai -- omituista kyllä -- tyytymättömyys Yläunkarin liittymisen kautta muuhun Unkariin. Vain valian lyhyeksi hetkeksi tämä valtiollinen suurtapahtuma sai kansassa vallitsevan tyytymättömyyden peitettyksi ilon vaippaan. Yläunkarin yhteiskunnalliset olot olivat monessa suhteessa olleet paremmat -- jos ei ota huomioon sitä sortoa, jonka alaisiksi nimenomaan unkarilaiset olivat joutuneet -- kuin suuressa Unkarissa. Tämän valossa oman maan olot tuntuivat entistä huonommilta. Lisäksi Unkariin nyt liitetyissä alueissa asui paljon juutalaisia ja senkautta juutalaiskysymys, joka jo viime keväänä annettujen lakien kautta näytti tulleen Unkarissa ratkaistuksi, tuli uudelleen polttavaksi. Lisäksi on todennäköistä että Saksakin on painostanut Unkaria säättämään ankarampia juutalaislakeja.

Juutalaiskysymys on täten tullut niin keskeiseksi, että se miltei on saattanut varjoon kysymyksen maanomistusuudistuksesta. On niitäkin, jotka juuri tässä mielessä ovat koettaneet saada juutalaiskysymyksen polttavaksi. Viime keväänä säädetyt juutalaislait hyväksyttiin jotensakin yksimielisesti. Vastustajiahan kyllä oli ja niiden joukossa niinkin huomattavia miehiä kuin kreivi Bethlen ja pienviljelijäin puolueen johtaja Tibor Eckhart. Toiselta puolen taas kansallissosialistit ja muut varsinaiset antisemiitit raivosivat, kun heidän mielestensä juutalaiset ovat päässeet liian helpolle. Mutta suurin piirtein katsottuna voitaneen sittenkin sanoa, että yleinen mielipide maassa katsoi että juutalaiskysymys oli viime kevään juutalaislakien kautta tullut kohtuullisella tavalla ratkaistuksi.

Mutta nyt on koko juutalaiskysymys jälleen avoinna. Hallitus antoi uuden lakiehdotuksen juutalaiskysymyksen ratkaisemiseksi ja tämä ehdotus on monessa suhteessa yhtä ankara kuin Saksassa säädetyt juutalaislait. Ehdotus herätti heti juutalaisissa paniikkia, joka ilmeni siinäkin, että he rupesivat laittomalla tavalla siirtämään omaisuuttaan ulkomaille. Tästä taas oli seurauksena pengön jyrkkä ale-

neminen ulkomailla ja taloudellisia häiriöitä kotimaassa.

Hallituksen ehdotus herätti eduskunnassa jyrkkää vastusta. Oikeistoradikaalit katsoivat että ehdotus oli liian lievä, maltilliset ja vasemmisto taas sen että se oli liian ankara. Kun hallituksen ehdotusta sittemmin ruvettiin eduskunnassa arvostelemaan kävi arvostelu -- ainakin muodolliselta kannalta katsottuna -- hallitukselle koko lailla murhavaaksi. Arvostelu saattoi todeta, että ehdotusta laadittaessa oli liian vähän otettu huomioon todellisia oloja. Niinpä -- mainitakseni vain yhden kohdan, johon arvostelu iski -- olisi ehdotuksen mukaan useat korkeat katooliset papit joutuneet julistetuiksi juutalaisiksi. Hallituksen oli pakko tunnustaa oikeiksi useita muutosehdotuksia. Minkälaisen muodon lait saavat on vielä epävarmaa, mutta näyttää kuitenkin varmalta että hallituksen ehdotusta tuntuvasti lievennetään.

Juutalaiskysymystä par'aikaa eduskunnan valiokunnassa käsiteltäessä sattui tapaus, jonka sisäpoliittisia vaikutuksia ei vielä voida arvostella. Heitettiin nim. kaksi käsigranaattia synagogastaan tulevien juutalaisten joukkoon, jolloin noin 20 juutalaista haavoittui. Useimmat haavoittuivat kuitenkin vain lievästi ja nekin, jotka vietiin sairaalaan, pääsivät jo muutaman päivän jälkeen pois. Pidetään ilmeisenä että käsigranaattien heittäjät eivät olleet halunneetkaan tappaa ketään. Sadoista kotitarkastuksista ja lukuisista pidätyksistä huolimatta ei vielä ole ilkkityöntekijöistä saatu varmaa tietoa.

Heti attentaanin tapahduttua julisti hallitus pikaoikeudet koko maassa käytäntöön useista suuremmista rikoksista. Unkarin lakien mukaan, pikaoikeudet voivat tuomita syylliseksi havaitun vain kuolemanrangaistukseen.

Samalla kertaa kiellettiin kansallissosialistien päääänenkannattajan, "Magyarság" in, ilmestyminen kahden kuukauden ajaksi ja samoin oikeusradikaalinen lehti "8 Órai Ujság" kuukaudeksi. Tätä kirjoittaessa saapuu tieto, että sosiaalidemokraattinen sanomalehti "Népszava" on kielletty ilmestymästä viikon aikana.

Tavatessani äskettäin Unkarin ulkoasiainministerin, kysyin syytä pikaoikeuden säätämiseen, joka helposti antaa kuvan että maa on suorestaan vallankumouksen kynnyksellä. Ministeri selitti että eräät piirit, jotka eivät hyväksy hallituksen juutalaislakiehdotuksia, vaan pitävät niitä liian lievinä, koettavat aikaansaada levottomuuksia ja siten estää lakien rauhallista säätämistä. Näitä piirejä ei saada taltutetuiksi tavallisilla rangaistuksilla, koska he uskovat että heille tuomitut vankeusrangaistukset valtiollisten voimasuhteitten muuttuessa kumotaan. Jos sitä vastoin tietävät että heitä odottaa kuolemantuomio joka myös heti pannaan täytäntöön, niin heidän rohkeutensa loppuu. Tuleeko tämä ministerin toivo toteutumaan, on toinen asia. Ulkonaisesti tilanne maassa kyllä tällä haavaa on rauhallinen. Sanomalehdetkään eivät uskalla tyytymättömyyttä ilmituoda, mutta silti tyytymättömyys ei ole hävinnyt maasta. Budapestissa ei ainakaan -- hallituksen lähintä kannattajapiiriä lukuunottamatta -- tapaa nykyiseen hallitukseen tyytyväisiä kansalaisia.

Sanotaankin yleisesti että Imrédyn hallituksen päivät ovat lasketut, vaikkakin hallituspuolueella on eduskunnassa valtava enemmistö. Hallitus kaatuu nyt, kuten aikaisemminkin, oman puolueensa tyytymättömyyteen. Jokseenkin varmalta taholta olen kuullut että valtionhoitajan ja Imrédyn välillä olisi jyrkkä ristiriita vallitsemassa. Kerrotaan ettei valtionhoitaja olisi halunnut antaa äskeisiä juutalaislakiehdotuksia, vaan oli taipunut siihen ainoastaan Imrédyn pakotuksesta, joka olisi väittänyt että jollei valtionhoitaja nyt anna tällaisia lakiehdotuksia hän pian on pakotettu säätämään yhtä ankaria juutalaislakeja kuin Saksassa voimassa olevat. Kun sitten Imrédyn lakiehdotuksessa ilmeni, kuten edellä olen maininnut, suuria ainakin muodollisia puutteellisuksia, olisi juopa Horthyn ja Imrédyn välillä yhä syventynyt.

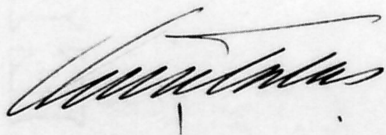
Imrédyn hallituksen asemaa heikontaa toiselta puolen myöskin hänen agraarilakiensa kohtalo. Niin varovainen kun Imrédyn ohjelma tässä suhteessa onkin, on se suurtilallisissa herättänyt tyytymättömyyttä. Vihdoin ovat ei juuta-

laisetkin teollisuus- ja liikemiespiirit tyytymättömät, koska liikeelämä joutuu yhä enemmän lamaanukseen.

Jos Imrédyn hallitus kaatuu, niin se jättää seuraavalle hallitukselle hyvin vaikeasti hoidetun perinnön. Sillä niitä kysymyksiä, joita Imrédy on koettanut ratkaista, ei kuitenkaan mikään hallitus voi suorastaan syrjäyttää.

Puhutaan myös siitä että eduskunta hajoitettaisiin ja uudet vaalit toimitettaisiin uuden vaalilain mukaan, joten kansan todellinen mieliala pääsisi ratkaisemaan. Jos uusien vaalien kautta saataisiin eduskuntaan sellainen enemmistö, johon hallitus uudistuspolitiikassaan voisi varmasti nojata, niin tämä ratkaisu varmaankin olisi paras. Mutta ensinnäkin on epävarmaa saadaanko tällainen enemmistö ja toiseksi eduskunnan hajoittamista vastustavat tällä haavaa lukuisat vaikutusvaltaiset poliitikot, jotka pelkäävät uusien vaalien kautta menettävänsä valtansa.

Sisäpoliittiset vaikeudet ovat siis Unkarissa tällä haavaa hyvinkin suuret.

*10/11/39
Kuninkaan*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 9.

Ministeri Tales

20/3 1939

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissa, 20 p:nä maaliskuuta

N:o 347.

1939.

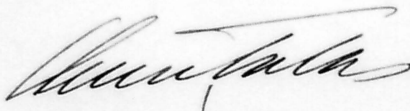
No 12/358 Val B. 1939.		
22/3-39	No	Liit.
	OSASTO	ASIA
	5	C27

Herra M i n i s t e r i ,

Tämän mukana lähetän kunnioittavasti Teille,
Herra M i n i s t e r i , Budapestin-lähetystön ra-
portin n:o 9

Unkarilaisia mielipiteitä Tšekkoslovakian jaosta.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i , täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

Onni Talus

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas Erkkö,
H e l s i n k i.

B u d a p e s t i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 9.

Budapestissä 20 p:nä maaliskuuta 1939.

Asia: Unkarilaisia mielipiteitä

Tšekkoslovakian jaosta.

12/356 Sal. S 29
22/3-39
5 | C27

Kuten aikaisemmin olen raportoinut oltiin Unkarissa jo syystapahtumain jälkeen vakuutettuja siitä, että Unkari lopultakin saisi Karpaatti-Ukrainan. Taloudelliset syyt puhuivat niin voimakkaasti tämän yhdistämisen puolesta että unkarilaisen käsityksen mukaan yhdistämistä ei voitaisi keinoitekoisesti ajan pitkään estää. Kun sitten vielä verrattain äskettäin Puolan ulkoasiainministeri julkisessa puheessa tunnusti Unkarin oikeuden Karpaatti-Ukrainaan, tulivat unkarilaiset asiasta vieläkin varmemmiksi. Mutta että yhdistäminen tapahtuisi niin nopeaan, sitä tuskin kukaan olisi uskaltanut ennustaa. Unkarilaisten käsityksen mukaan on se, että Unkari pääsi saaliinjaolle Tšekkoslovakian hävitessä kartalta, etupäässä Puolan ansio, joka lienee tällaista ratkaisua jyrkästi vaatinut.

Budapestissa, kuten kai kaikkialla, pohditaan luonnollisesti kysymystä, mikä sai Saksan näin pian syystapahtumain jälkeen hävittämään mitä vielä oli jällellä Tšekko-Slovakian itsenäisyydestä. Olen täällä kuullut kaksi selitystä, jotka keskenään ovat ristiriitaisia.

JAKELUOHJE:

.....
.....
.....

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Toisen selityksen mukaan kuului Tšekkoslovakian valtion täydellinen hävittäminen Hitlerin alkuperäiseen ohjelmaan. Että hän ei siihen ryhtynyt jo syksyllä, johtui siitä että se silloin olisi johtanut maailmansotaan. Kun Hitler selitti haluavansa yhdistää Saksaan vain saksalaisten asumat alueet, niin hän saattoi luottaa siihen, että ainakaan Englanti ei sen johdosta ryhtyisi sotaan ja se hän riitti sodanvaaran torjumiseksi. Jo silloin Hitlerillä oli takataskussa ajatus Böömin ja Määrin anastamisesta, mutta hän piti sitä omana tietonaan. Kun hän katsoi ajan tulleen, toteutti hän koko ohjelmansa, jolloin hän saattoi luottaa siihen, ettei kukaan enää nostaisi kättään Tšekkoslovakian puolustamiseksi, kun kerran syystapahtumat jo olivat Tšekkoslovakiaa siihen määrin heikontaneet, ettei tuo valtio itse enää voinut itseänsä millään tavoin tehokkaasti puolustaa. Kun lisäksi Unkari sai Karpaatti-Ukrainan, jota ratkaisua Puolakin kannatti, turvasi Saksa täydellisesti itäraajansa kaikilta yllätyksiltä.

Ne taasen, jotka antavat äskeisille tapahtumille toisen mainitsemani selityksen, lähtevät aivan päinvastaisesta lähtökohdasta. He sanovat että syksyllä vielä Hitlerin tarkoituksena ei ollut yhdistää pääasiallisesti tšekkien asumaa aluetta Saksaan. Hitlerin todellinen aikomus oli silloin jättää Tšekkoslovakia tosin itsenäiseksi, mutta Saksan vaikutusvallan alaiseksi valtioksi. Tämän aikomuksensa hän muutti vasta Englannin valtaviin varustusten johdosta. Saksalle selvisi, että se ei kestäisi tässä varustuskilpailussa. Niin pieni kuin Tšekkoslovakia olikin ja vaikkakin se virallisesti kulkikin Saksan talutusnuorassa, tiesi Saksa

hyvin että sillä siellä oli miltei yksinomaan vihollisia, jotka heti Saksan jouduttua vaikeuksiin, olivat valmiit yhtymään Saksan vihollisiin. Nämä täytyi Saksan ajoissa tehdä vaarattomiksi. Tähän tuli lisäksi että Tšekkoslovakia heikkonakin kuitenkin oli hyvin varustettu, varsinkin lento- aseilla. Nämä merkitsivät huomattavaa lisäystä Saksan sotalaitoksen varustuksiin. Lisäksi tulivat Tšekkoslovakian asetehaat, varsinkin Skodan tehtaot, jotka nyt vahingoittumattomina saatiin Saksan haltuun. Ja vihdoin Tšekkoslovakian valtiopankin kultavarasto ei liioin ollut merkitystä vailla.

Johtopäätökset, jotka näitten kahden ajatussuuntain kannattajat tekevät, tulevaisuuteen nähden ovat luonnollisesti myöskin vastakkaiset.

Edellisen mielipiteen puoltajat sanovat: Anastamalla Tšekkoslovakian /Slovakian "itsenäisyydelle" ei yleensä pan-na suurtakaan arvoa/ on Hitler osoittanut ettei hän pidä kiinni kansallisuusperiaatteesta, vaan että hän on valmis laajentamaan valtakuntansa vieraittenkin kansojen asumille alueille. Pitääksensä valtakuntansa pystyssä, täytyy hänen tällä tiellä kulkea eteenpäin. Seuraava päämaali on Unkari. Siltäkin otetaan ehkä ensin vain saksalaisten asuma kapea kaistale, muun Unkarin jäädessä toistaiseksi sekä taloudelliseen että valtiolliseen riippuvaisuussuhteeseen Saksaan.

Sopivan ajan tullen muutetaan tämä riippuvaisuus-
suhde sitten täydelliseksi vallanalaisuudeksi. Onpa niitä-
kin, jotka tämän nojalla eivät anna Unkarille armon ai-
kaa kuin kuusi kuukautta.

Yhtä suuria pessimistejä eivät ole toisen selityk-
sen antajat. Lähtien siitä, että Tšekkoslovakian anastus
tapahtui yksistään sotilaallisista syistä, ovat he sitä
mieltä, että Saksalla ei ole pienintäkään syytä koettaa
vallata Unkaria. Unkari on lujasti liittynyt akselivaltioi-
hin, sodan sattuessa Saksa saattaa olla vakuutettu siitä,
ettei Unkari ainakaan liity sen vihollisiin. Yrittämällä
anastaa Unkarin, siirtäisi Saksa heti koko Unkarin kansan
vihollistensa joukkoon ja maailmansodassa olisi Unkarikin
huomattava tekijä.

Heinrich Himmler

*Wojna -
Ministeriön*

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissa olevan lähetystön raportti n:o 10.

Ministeriön Tulos

20/3 1939

SUOMEN LÄHETYSTÖ

FINN KÖVETSÉG

N:o 348.

Budapestissa maaliskuun 20 p:nä 1939.

ULKOASIA MINISTERIÖ		
N:o 12/348 P. 1039.		
22/3-39		LI.
RYHMÄ	OK. 10	ASIA
5	027	

Herra M i n i s t e r i,

Tämän mukana lähetän kunnioittavasti Teille,
Herra M i n i s t e r i, Budapestin-lähetystön ra-
portin n:o 10

Mieliala Unkarissa viime päivän tapahtumain johdosta.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i, täy-
dellisen kunnioitukseni vakuutus.

Ukkola

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas E r k k o,

H e l s i n k i.

BUDAPESTI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 10

Budapesti ssa 20 p:nä maalisk. kuuta 1939.

Asia: Mieliala Unkarissa viime
päivän tapahtumain johdosta.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
22/3-39 12/355 Sal. 1939.		
RYHMÄ	OLAITU	ASIA
5	027	

Unkari on siis jälleen saanut osan vanhaa tuhatvuotista Unkaria takaisin ja kauan toivomansa yhteisen rajan Puolan kanssa. Mutta sitä riemua, mikä viime syksynä vallitsi kun Ylä-Unkari palautettiin, ei huomaa missään. Riemun asemesta vallitsee väestössä suuri pelko, mitä huomien päivä tuo mukanaan. Saksan mahtava jättiläinen ympäröi Unkaria yhä ahtaammin. Siitä pelko. Olen jo aikaisemmin huomauttanut, miten Unkarissa laajalti on levinnyt käsitys, että Saksa tulevaisuudessa nielee myöskin Unkarin. Niin kauan kun Saksa oli yhdistänyt itseensä vain varsinaisia saksalaisia alueita, edellä mainittu pelko kuitenkin torjuttiin viittaamalla siihen, että Unkarissa ei ollut kuin vallan mitättömässä määrin yhtenäistä saksalaisten asumaa aluetta, joka voisi olla kohteena Saksan laajenemispyrkimykselle. Mutta kun nyttemmin Saksa on itseensä yhdistänyt Böömin ja Määrin pääasiallisesti tšhekkiläisine asujamistoineen, pelätään Unkarissa, että tämä voi olla Unkarinkin kohtalo.

Kuinka suuresti tämä pelko nykyään on kasvanut, ilmenee virallisessa asemassa olevain henkilöitten suhtautumisesta siihen.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Jos viime syksynä tämän pelon esitti virallisessa asemassa olevalle, niin hän ei ryhtynyt kysymystä ollenkaan vakavasti pohtimaan, vaan lopetti keskustelun jollakin leikinlaskulla. Nyt sitävastoin jo useampi korkeassa asemassa oleva henkilö on ryhtynyt kanssani siitä vakavasti keskustelemaan, joskin todistaakseen kuinka mahdoton on ajatus, että Saksa haluaisi yhdistää itseensä Unkarin. Eilen esim. eräs Unkarin huomattavimmista sotilashenkilöistä, jonka kanssa kysymyksestä keskustelin, lausui, että hän tosin ei usko puheenaolevaan vaaraan ollenkaan, mutta jos Saksa todellakin yrittäisi vallata Unkaria, niin Saksa piankin huomaisi, että Unkari ei ole Tshekkoslovakia. Saksalaiset voisivat maahan tunkeutua vain koko Unkarin miehisen väestön ruumiitten yli. Tämä erilainen suhtautuminen jo osoittaa, että vaaran katsotaan tulleen lähemmäksi.

Vastuunalaisissa piireissä ei tosin tähän vaaraan uskota, mutta yleiseen mielialaan se painaa leimansa ja siksi ei riemu Unkarissa nyt ole sellainen kuin viime syksynä.

Mutta katsomatta siihen pelätäänkö Saksan valtausaikeita, vai eikö, ollaan täällä huolissaan Saksan ja Unkarin yhteisen rajan pitenemisen johdosta, Kun puhutaan rajan pitenemisestä, niin lasketaan Slovakian raja jo Saksan rajaksi. Kansallissosialistinen liike nostaa jälleen päätänsä. Tosin tämä liike puolueena kiellettiin, mutta liike jatkuu salaisena. Saksan uusi menestys antaa sen purjeisiin uutta tuulta. Kuinka laajalle liike varsinaisesti on levinnyt, ei kukaan voi sanoa, mutta ei ole harvinaista kuulla tämän liikkeen vastustajainkin huuilta, että jos toimeenpantaisiin todella vapaat valtiolliset vaalit, kansal-

lissosialistit saavuttaisivat ehdottoman enemmistön. Viime päivien tapahtumain jälkeen pelätään vakavastikin otettavissa piireissä, että Saksa huolehtisi kansallissosialistien valtaansaapääsemisestä. Kuinka vakavaksi tätä vaaraa katsotaan, osoitetaan vastauksesta, jonka Unkarin kauppaministeri antoi eräälle tuttavalleni. Tuttavani oli kauppaministerille moittinut hallitusta siitä, että hallituksen ajama juutalaispolitiikka vie Unkarin teollisuuden turmioon. Ministeri vastasi: "Silläkin hinnalla meidän täytyy ratkaista juutalaiskysymys hallituksen ehdotuksen mukaisesti, sillä muuten kansallissosialistit saavat vallan käsiinsä". Ei saata tämän vastauksen johdosta olla ajattelematta, että Unkarin nykyinen hallitus katsoo kansallissosialistien ohjelman toteuttamisen parhaimmaksi keinoksi, sanotun liikkeen vastustamiseksi. Lähellä on ajatus, että kansallissosialistit saatuaan hallituksen avulla juutalaiskysymyksen ratkaistuksi, painostavat hallitusta toteuttamaan liikkeen muutkin vaatimukset.

Todellisin ja varmin vaara, mikä Saksan taholta uhkaa Unkaria, on kuitenkin taloudellista laatua. Jo nyt on Saksan taloudellinen painostus Unkariin erittäin vakava. Viime vuonna osti Saksa ja ent. Itävalta Unkarista 63% Unkarin koko viennistä. Tämä numero tulee tietysti tänä vuonna tuntuvasti nousemaan Saksan liitettyä Tšekkoslovakian itseensä. Nyt jo Unkari ei jaksa ostaa Saksalta yhtä paljon, joten saldo Unkarin hyväksi nousee 50 miljoonaan Saksanmarkkaan. Syksyllä pelätään tämän summan tuntuvasti nousevan, vaikkakin Unkari myöntää Saksalle miltei rajattomasti tuontilupia, mistä taasen Unkarin omalle teollisuudelle syntyy tuntuvia haittoja.

Voidaan sanoa, että Unkari jo nyt on taloudellisesti täydellisesti Saksasta riippuvainen.

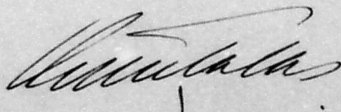
Karpaatti-Rutenian valtaaminen ei muuten ole sujunut ilman uhrauksia. Tshekkiläinen sotaväki ja unkarilaiset vapaajoukot ovat monissa paikoin tehneet aseellista vastarintaa. Maasto on heille tarjonnut tässä suhteessa suuria etuja. Ei tietystikään voitu ajatella unkarilaisten joukkojen voittamista tai heidän etenemisen tosiasiallista estämistä. Mutta tämä vastarinta on kuitenkin vaikeuttanut alueen valtaamista ja ennen kaikkea tehnyt mahdolliseksi puolustajille pelastaa, osittain Rumaniaan, osittain Slovakkiaan, aseita ja ammusvarastoja, jotka siten eivät ole joutuneet unkarilaisten saattamiin. Unkarilaisten tappiot eivät ole olleet varsin suuret. Kaatuneita ilmoitti puolustusministeri minulle eiliseen päivään saakka olleen 42 ja parisen sataa haavoittunutta. Kaupungilla liikkuu luonnollisesti huhuja, jotka kertovat paljon suuremmista luvuista.

Sitä vastoin juuri viime viikkoina sattunut ankara takatalvi tuotti unkarilaisille joukoille suuria kärsimyksiä. On myöskin käynyt selville, että joukot eivät olleet riittävästi varustettuja talvisotaa varten. Paleltumisia on sattunut paljon, jopa pakkasen aiheuttamia kuolemantapauksiakin.

Mainitsen tässä yhteydessä tapahtuman, joka on herättänyt suurta huomiota, eikä juuri suosiollisia arvosteluja. Rouva Horthy julkaisi sanomalehdissä kehoituksen yleisölle

luovuttaa taisteleville joukoille villaisia alusvaatteita, lisäksi, että ne jotka eivät ole tilaisuudessa luovuttamaan tällaisia vaatteita, voivat antaa rahaa, jolla ostetaan villaisia vaatteita. Tätä kehoitusta on pidetty suorastaan loukkaavana sotajoukoille. On kysytty, onko Unkari todella niin köyhä, että sen täytyy almujen avulla varustaa sotaväkeään.

Lopuksi kerron pienen tositarinan, jonka totuutta epäilin, kunnes sen minulle puolustusministeri eilen itse kertoi. Tämän kuun 15 päivänä, Unkarin kansallispäivänä, oli oopperassa partiopoikain liiton järjestämä juhlanäytös, jossa valtionhoitaja oli saapuvilla. Valtionhoitajan saapumisessa puhkesi yleisö riemukkaisiin eljen-huutoihin Horthylle. Samassa toisen rivin erästä aitiosta kolme nuorukaista huusi "Eljen Szálassy" /Szálassy on, kuten tunnettua, natsipuolueen kolmen vuoden vankeuteen tuomittu johtaja/. Tämän kuultuaan valtionhoitaja ryntäsi sanottuun aitiioon ja antoi korkean omakätisesti jokaiselle nuorukaiselle kuuluvan korvapuustin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissa olevan lähetystön raportti n:o 11.

v. a. Asiamiehittäjä Martola

25/3 1939.

Min./Pd.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

FINN KÖVETSÉG

N:o 368

Budapestissa maaliskuun 25 p:nä 1939.

ULKOASIAINMINISTERIO		
No 14/356 Val D. 1939.		
<i>20/3-39</i>	No	Liik.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
<i>5</i>	<i>C27</i>	

Herra Ministeri,

Tämän mukana lähetän kunnioittavasti Teille,

Herra Ministeri, Budapestin-lähetystön raportin n:o 11

Viron ulkoasiainministeri Unkarissa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisten kunnioitukseni vakuutus.

H. Martola

v.a.asiainhoitaja.

BUDAPESTI S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 11

Budapestissa 25 p:nä maaliskuuta 1939

Asia: Viron ulkoasiainministeri

Unkarissa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
14/35 Pal D. 1939.		
20-39	Me	Litt.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C27	

Viron ulkoasiainministeri Selter on ollut paripäiväisellä käynnillä Budapestissa ja lähtenyt täältä tänään lomanviettelleen Venetsiaan. Sanomalehdistöltä on tämä vierailu hukunut muitten tärkeämpien tapahtumien joukkoon.

Mitään poliittista tehtävää ei ministeri Selterillä tänne tullessaan ollut, vaan ainoastaan Valkoisen tähden suurristin jättäminen valtionhoitaja Horthylle ja samalla oli hän läsnä Unkarin valtionhoitajan avaamassa virolaisen taiteen näyttelyssä.

Käydessäni tapaamassa ulkoasiainministeri Selteriä eilen illalla, kertoi hän kuulleen valtionhoitaja Horthy'ltä tämän ministeri Selterin kunniaksi tarjoaman lounaan aikana eräästä tapauksesta, josta täkäläisissä lehdissä ei ole mitään uutista näkynyt, nimittäin että eräät slovakialaiset lentokoneet olivat maaliskuun 23 päivän aamuna ylittäneet Unkarin rajan, jollein unkarilaiset olivat ampuneet alas kolme lentokonetta ja vuorostaan tehneet rangaistusretken Slovakian puolelle ja pommitaneet eräitä seutuja. Tällöin oli pääministeri Teleki maininnut Unkarin ja Slovakian nykyisen rajan epäkäytännöllisyydestä, mutta maantieteilijänä /Teleki on m.m. maantieteen professori/

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ja juuri nyt kysymyksessä olevien seutujen erikoistuntijana samalla huomauttanut, että luonnollista rajaa ei sinne voitane saadakaan.

Ylläolevan perusteella ja kaupungilla paljon pidemmälle menevien lausuntojen ja jopa lehdistäkin olleiden arvelujen mukaan voi olla odotettavissa, että Unkari suunnittelee puheena olevan rajan "tarkistamista" - luonnollisesti Saksan kanssa asiasta sovittuaan - , varsinkin kun rajan tuolla puolen on vielä eräitä vähäisempiä unkarinkielisiä alueita.

Muuten tuntui ulkoasiainministeri Selter olevan turtunut tai masennuksissa, minkä viime aikojen kansainväliset tapahtumat ja tavat helposti selittävätkin. Mainittakoon tässä myöskin, että käydessäni tapaamassa Ruotsin tšekäläistä lähettilästä Undénia, joka on ollut pitkän ajan maansa lähettiläänä Baltian maissa, väitti hän, asiaa sen enempää perustelematta, ettei ole mitenkään mahdollista enää kauvan pysyttää itsenäisiä Baltian valtioita Euroopan kartalla. Mainittakoon kumminkin lisäksi, että lähettiläs Undén puhui yleensäkin vähäksyvällä tavalla mainituista maista.

J. Martala

v.a.asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA:

Budapestin olevan lähetystön raportti n:o 12.

Ministeri Talas

6/4 1939

Min. / Post.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissa, 6 p:nä huhtikuuta 1939.

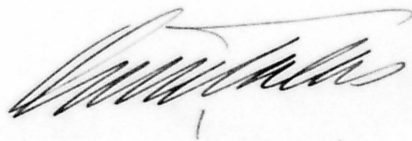
N:o 400.

15/357 Pal. S 1939		
114-39		
OSA. TO	OSA	
5	C27	

Herra M i n i s t e r i ,

Tämän mukana lähetän kunnioittavasti
Teille, Herra M i n i s t e r i, Budapestin-
lähetyksen raportin n:o 12
Englannin-Puolan neuvottelujen mainingit Un-
karissa.

Vastaanottakaa, Herra M i n i s t e r i,
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas E r k k ö,

Helsinki.

BUDAPESTI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 12.

Budapestissa 6 p:nä huhti kuuta 1939.

Asia: Englannin-Puolan neuvotte-
lujen mainingit Unkarissa.

ULKOASIA		STERIO	
15/357 Pal. 3 1939.			
14-39			
	OSA TO	OSA	
5	C27		

Englannin ja Puolan neuvotteluja seurataan Unkarissa erityisen suurella jännityksellä. Onhan Unkarin suhden Puolaan mitä ystävällisin ja, kuten jo aikaisemmin olen huomauttanut, Unkarissa ollaan sitä mieltä, että Unkari saa kiittää etupäässä Puolaa Karpaatti-Ukrainan takaisin saamisesta. Täällä luotetaan myös siihen että, jos Saksan painostus Unkaria vastaan kävisi liian suureksi, Puola käyttäisi vaikutusvaltaansa Saksassa Unkarin hyväksi. Jos nyt Englannin onnistuisi vieroittaa Puola Saksasta, vaikuttaisi tämä heti vieroitavasti myöskin Unkarin ja Puolan suhteeseen. Unkari on liian läheisesti liittynyt Saksaan voidakseen edes Puolan välitykselläkään etsiä suojaa länsivalloilta. Puolan siirtyessä lähemmäksi länsivaltoja jäisi Unkari edelleen täydelliseen riippuvaisuussuhteeseen Saksasta, mikä luonnollisesti aikaa myöten vaikuttaisi kylmentävästi Unkarin ja Puolan suhteeseen.

Mutta on vielä toinenkin syy, minkätähden Unkarissa pelokkain silmin seurataan Englannin yritystä saada Puola vaikutusvaltaansa. Pelätään että senjälkeen seuraisi Englannin takaus Rumanian rajan koskemattomuudesta. Ja tällainen takaus oli-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

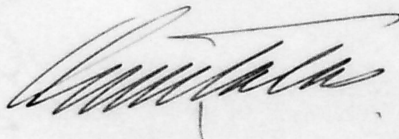
Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

si kova isku Unkarin tulevaisuuden unelmille.

Senjälkeen kun Unkari sai takaisin osan Tšekkoslovakialle luovuttamistaan alueista, on täällä herännyt vahva toivo, että myöskin Rumania olisi pakoitettu luovuttamaan ainakin osan maailmansodan saaliistaan takaisin. Tämä toivo vielä vahvistui sen kautta, että Rumania ei onnistunut vaatimukssissaan saada osia Karpaatti-Ruteniasta. Kun Rumania ja Saksa kävivät kauppaneuvotteluja, toivottiin täällä yleisesti että ne eivät johtaisi tulokseen, jotta Saksalle ei olisi syytä ruveta Rumaniaa puolustamaan. Kun sitten kauppaneuvottelut lopuksi kuitenkin johtivat tulokseen, oli tämä jo kova isku unkarilaisten toiveille. Mutta silti he eivät niistä luopuneet.

Mutta jos Ranska ja Englanti nyt ulottavat takauksensa myöskin Rumanian rajoihin, niin täytyy unkarilaisten ainakin luopua toiveestaan saada Rumanialta alueita takaisin muulla tavoin kuin ehkä maailmansodan avulla. Useat unkarilaiset lehdet ovatkin sentähden näinä päivinä muistuttaneet siitä, että Englannin kansaa ei saatu sotajalalle es-tääksensä Tšekkoslovakian kolmen miljoonan saksalaisen palauttamista Saksaan ja ettei sentähden saata käsittää, min-kätähden Englannin kansa niin toisella tavalla arvostelisi kahden miljoonan Rumanian unkarilaisen palauttamista Unkariin. Suurella mielihyvällä onkin täällä sentähden huomattu Daily Mail'in kirjoitus, jossa selostetaan Trianonin rauhan kohtuuttomuuksia ja lausutaan käsitys, ettei Englanti voi myötäväikuttaa siihen, että nämä kohtuuttomuudet ikuistutetaisiin. Daily Mail on lisäksi sitä mieltä ettei Englannilla ole varaa luopua Unkarin ystävydestä.

Voi tuntua oudolta puhua Unkarin ystävydestä Englantia kohtaan samaan aikaan, jolloin Unkari ulkopoliittisesti on täydellisesti sidottu Saksaan. Tosiasia on kuitenkin että Unkarissa -- virallisesta politiikasta huolimatta -- tapaa hyvinkin paljon englantilaisystävällistä mielialaa, kun sitä vastoin mieliala Saksaa kohtaan, kuten jo monasti olen huomauttanut, laajoissa piireissä ei ole vallan suosiollinen. Mutta jos Englanti takaa Rumanian nykyiset rajat ilman, että sitä ennen Rumanian ja Unkarin välillä on saatu sovintoa aikaan, niin unkarilaisten ystävyys Englantia kohtaan on saanut kuoliniskunsa.

A handwritten signature in dark ink, appearing to be a cursive name, possibly "L. M. ...".

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissa olevan lähetystön raportti n:o 13.

Ministeri Talas

875-1939.

M. P. / P. d.

Lentoposti.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissa toukokuun 8 päivänä 1939.

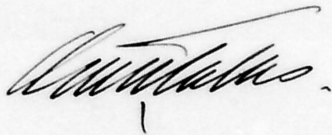
N:o 553.

ULKOASIAINMINISTERIO		
N:o 17/357 P. d. 1939.		
10/5-39	52	L.M.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C 27	

Herra Ministeri,

Tämän mukana lähetän kunnioittavasti Teille,
Herra Ministeri, Budapestin-lähetystön raportin n:o 13
Sodan vaara Unkarin näkökulmasta katsottuna.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, täydellisen
kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas Erkkö,

Helsinki.

BUDAPESTI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 13

Budapestissä 8 p:nä touko kuuta 1939 17/357 Pelt. 1209.

Asia: Sodan vaara Unkarin näkö-
kulmasta katsottuna.

ULKOASIAINMINISTERIO		
1075-29		
TIETÄMÄ	OSASTO	ASIA
	5	C27

Sotapsykoosin vallatessa yhä enemmän alaa Euroopassa on mielihyvällä todettava, että ainakin Unkarin hallituspiireissä ei uskota sodan syttymiseen. Puhuessani joku päivä sitten Unkarin ulkoasiainministerin kanssa ja kertoessani hänelle Suomen valmistuksista olympialaiskisoja varten, lausui ministeri, joka juuri oli palanut Berliinistä: "Ei teidän ainakaan tarvitse pelätä eurooppalaisen sodan häiritsevän kisoja". Saman käsityksen olen tavannut täällä kaikissa johtavissa piireissä. Sitä todistaa myöskin se seikka, että hallitus hajotti ala-huoneen ja määräsi uudet vaalit tässä kuussa toimitettaviksi. Kun eduskunnan hajottaminen ei johtunut mistään sisäpoliittisesta pakosta, on eduskunnan hajottaminen todistus siitä, että Unkarin hallitus arvostelee ulkopoliittista tilannetta niin rauhalliseksi, että uskalletaan ryhtyä eduskunnan uudistukseen vaalitaisteluineen.

Tietysti Unkarikin valmistautuu mahdollisen sodan varalta, mutta hallituspiireissä luotetaan varmasti rauhan säilymiseen.

Näyttää siltä, että yleensäkin akselivaltioitten piireissä uskottaisiin rauhan säilymiseen. Niinpä lausui minulle eräs saksalainen diplomaatti - tosin ennen Beckin Lontoon matkaa -

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ ministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

että sotaa ei syty, koska Hitler ei mene pitemmälle kuin hän rauhan säilymisen kannalta katsottuna voi mennä, lisäksi mainittu diplomaatti, että Hitler tietää tarkalleen kuinka pitkälle hän näillä edellytyksillä voi mennä.

Puheisiin, että Hitlerin Saksan sisällisten olojen vuoksi täytyisi ryhtyä sotaan, ei täällä uskota, vaan ollaan sitä mieltä, että nämä ajatukset ovat vain tuloksia laajalti harjoitetusta valhepropagandasta.

A handwritten signature in cursive script, appearing to be 'W. M. ...', located in the lower right quadrant of the page.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C27

ASIA:

Budapestissa olevan Lähetystön rap. n:o 14.

Ministeri Talas.

9/5-39

Min./Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 558.

Budapestissa ~~toukokuun 9 p:nä~~ 1939.

ULKOASIAINMINISTERI		
№ 18/357 fac. 10 39		
11/5.39	№	L.H.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C27	

Herra Ministeri,

Tämän mukana lähetän kunnioittavasti
Teille, Herra Ministeri, Budapestin-
lähetystön raportin n:o 14.

Uudet vaalit Unkarissa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri,
täydellisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri
Eljas Erkkö,
Helsinki.

B u d a p e s t i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 14.

Budapesti:ssa 9 p:nä touko kuuta 19. 39.

Asia: Uudet vaalit Unkarissa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		Salainen.
No 18 / 357		19 39
11/5-39		Liit.
YHMA	OSASTO	ASIA
5	227	

Oli jo kauan tiedossa että hallitus tänä vuonna hajoit-
taisi alahuoneen ja julistaisi uudet vaalit. Oikeastaan ha-
joituksen olisi pitänyt tapahtua heti uuden vaalilain astut-
tua voimaan, mutta monet syyt -- varsinkin ulkopoliittiset --
tekivät eduskunnan hajoittamisen vaikeaksi.

Saatuaan juutalaisia koskevat lait lopullisesti hyväksy-
tyksi, katsoi hallitus voivansa ryhtyä uusien vaalien toi-
meenpanemiseen. Olen jo aikaisemmin eräässä raportissani huo-
mauttanut että yhtenä pääsyynä juutalaislakien säätämiseen oli
hallituksen toivo saada kansallissosialisteilta riistetyksi vai-
kutusvaltaisen kiihoitusaseen. Hallitus luottaakin siihen että
kun hallitus on nämä lait toteuttanut, valitsijat eivät suu-
remmassa määrin tule antamaan luottamustaan natseille.

Ensi silmäyksellä voi tuntua omituiselta ettei hallitus
ennen vaaleja ryhtynyt ratkaisemaan maanomistuskysymystä. Halli-
tus ei ilmeisesti uskaltanut tehdä sitä peläten liian suurta
hajaantumista hallituksen kannattajain joukoissa. Ottaen huo-
mioon unkarilaisten valitsijain kehittymättömyyden, saattaa si-
tä paitsi hallitukselle olla edullisempaa, että se on edus-
kunnalle jättänyt aloitteen maanomistusolojen korjaamiseksi kuin

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

~~Tavallinen~~ ja lisäksi _____ ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

jos siitä olisi laki tullut. Hyvin harva valitsija tietää kuinka vähäinen hallituksen esityksen merkitys tulee olemaan, jos se laiksi tuleekin. Jos sitä vastoin laki jo olisi annettu, olisivat sen aiheuttamat pienet parannukset paljoka helpommin päässeet valitsijain tietoisuuteen. Nyt sitä vastoin hallitus voi viitata siihen että se uudessa eduskunnassa heti ryhtyy maanomistusoloja korjaamaan.

Kun hallituksella lisäksi on ulkopoliittisella alalla kieltämättömiä ansioita esiteltävinä, on tunnustettava, että hallitus on valinnut sopivan hetken uusien vaalien toimitamiseen.

Kun uutta vaalilakia ensi kerran sovelletaan ja kun se sisältää sellaisiakin valtavia muutoksia kuin että vaalit nyt kaikkialla ovat salaiset oltuaan aikaisemmin -- Budapestia ja paria pientä kaupunkia lukuunottamatta -- julkiset, voi tuntua vaikealta yrittää ennustaa vaalin tuloksia.

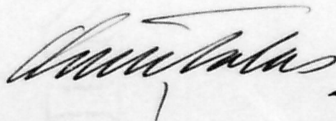
Useat seikat tuntuisivat viittaavan siihen, että vaalit eivät päättyisi hallitukselle edullisesti. Tällaisena seikkana mainitsen ennen kaikkea maassa vallitsevan yleisen tyytymättömyyden, joka useissa muissa maissa veisi valitsijat vastustuspuoleitten riveihin. Samaan suuntaan tuntuisi myöskin vaikuttavan se seikka, että äänioikeutta ensi kerran saadaan käyttää ilmoittamatta ketä äänestää.

Tästä huolimatta on yleinen käsitys se, että hallitus tulee saavuttamaan huomattavan voiton.

Että äänestäminen tällä kertaa tapahtuu salassa, ei todennäköisesti vielä tule vaikuttamaan paljoakaan. Valitsijat eivät vielä luota siihen, että todella pysyy salassa ketä he ovat äänestäneet eivätkä siis nytkään uskalla vapaasti äänioikeuttaan käyttää. Toiseksi vastuspuolueitten toimintaa estävät painovapauden ja kokoontumisvapauden rajoitukset. Lisäksi vastustuspuolueet ovat jakautuneet moniin keskenään riiteleviin ryhmiin. Ja vihdoin joukko Unkarin etevimpiä miehiä, jotka syksyllä erosivat hallituspuolueesta, ovat ilmoittaneet vetäytyvänsä valtiollisesta elämästä pois, joten vastustuspuolueet jäävät osittain ilman johtajia.

Ja lopuksi on vielä huomattava, että uuden vaalilain kautta huomattava määrä kansalaisia, joilla vanhan lain mukaan oli äänioikeus, nyt sen on kadottanut. Ja äänioikeutensa kadottaneet kuuluivat etupäässä tyytymättömiin kansanluokkiin.

Edellä olevan nojalla voitaneen hallitukselle ennustaa huomattavaa vaalivoittoa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA:

Budapestin olevan lähetystön raportti n:o 15.

v. g. Asiamiehitys Martola

24/5 1939

Min. / Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissa toukokuun 24 päivänä 1939.

ULKOASIAINMINISTERIO		
No 21/257 Sal. 1939.		
<i>20-39</i>	52	101
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C27	

Herra Ministeri,

Tämän mukana lähetän kunnioittavasti Teille
Budapestin-lähetystön raportin n:o 15

Toinen juutalaislaki.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erin-
omaisen kunnioitukseni vakuutus.

H. R. Mankala
v.a. asiainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas Erkkö,

Helsinki.

BUDAPESTI S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 15

Budapesti ssa 24 p:nä touko kuuta 19.39.21/1937 Pal 1939.

Asia: Toinen juutalaislaki.

ULKOASIAINMINISTERIO		
20/1-39		
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C 22	

Kuluvan toukokuun alussa tuli Unkarissa voimaan n.s. toinen juutalaislaki, joka on luonteeltaan Unkarin oloille varsin erikoislaatuinen, ja siksi lienee syytä itse lähetystön raporttiin n:o 17/1938 sisältyvän lakitekstin selostamisen lisäksi luoda lyhyt katsaus tämän lain syntymisen alkuvaiheisiin.

Juutalaiskysymys sellaisenaan esitettiin ensimmäisen kerran julkisuudessa siinä puheessa, jonka pääministeri Darányi piti syksyllä 1937 julistaessaan hallituksen nelivuotisen varustusohjelman ja osoittaessaan, kuinka välttämätöntä tämän ohjelman toteuttamiseksi on saada käytettäväksi eräitä juutalaisten hallussa olevia rahavaroja. Tosin olivat juutalaiset eräissä suhteissa jo v. 1920 kadottaneet yhdenvertaisuutensa kun numerus clausus-laki säädettiin ja siinä määrättiin, että yliopistoihin saatiin ottaa korkeintaan 5 % juutalaisia.

Darányin hallitus asetti maaliskuussa 1938 n.s. juutalaisvaliokunnan, joka laati ohjelman "juutalaisten taloudellisen ylivallan vastustamiseksi". Tämä ohjelma toteutettiin sitten ensimmäisessä juutalaislaissa, joka tuli voimaan toukokuussa 1938. Lain mukaan oli taloudellisella, henkisellä ja vapaalla alalla työskentelevien juutalaisten määrä rajoitettava 20 %:iin. Juuta-

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaedustukseen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

laisena oli pidettävä henkilöä, joka ei ennen elokuun 1 päivää 1919 ollut antanut vastaa itseään kristilliseen uskoon.

Uuden vaiheen asiassa aiheutti Ylä-Unkarin liittämisen emämaahan marraskuussa 1938. Tämän kautta kohosi nim. juutalaisten lukumäärä, joka aikaisemmin oli noin 90.000, noin 550.000 henkeen. Kun lisäksi kansallissosialistinen liike rupesi voimistumaan Unkarissa ja samoihin aikoihin Italiakin julkaisi ankarat juutalaislait, esitettiin hallituspuolueen piirissä, poliittisista syistä, yhä voimakkaampia vaatimuksia juutalaislakien toteuttamiseksi. Näiden vaatimusten tuloksena on n.s. toinen juutalaislaki, joka julkaistiin jo vähän ennen joulua v. 1938 /vrt. lähetystön yllämainittua raporttia n:o 17/. Tammikuussa 1939 alkoi lakiehdotuksen käsittely edustajakamarissa ja jatkui se aina huhtikuuhun saakka. Edustajakamarin oppositio osottautui varsin voimakkaaksi. Pääasiallisena väitteenä lain hyväksymistä vastaan esitettiin, että laki on ennenaikainen, koska ensimmäisenkään juutalaislain seurauksia ei vielä ole voitu todeta. Ja olihan koko Unkarin historian ja Suur-Unkarin aatteessa jotain ristiriitaista p.o. lain kanssa, koska näihin sisältyi monien kansojen ja uskontojen veljeyden aate.

Seuraavan huomattavan sysäyksen juutalaislain hyväksymiseksi antoi tunnettu 3 päivänä helmikuuta 1939 tapahtunut nuolistiläisten taholta pääsynagoogaa vastaan toimeenpantu pommitantaatti. Tämä pakotti hallituksen ryhtymään jyrkkiin toimenpiteisiin sekä tekosen tekijöitä, että teon objekteja vastaan. Jutusta aiheutui hallituksen vaihto, koska pääministeri Imrédyn täytyi todeta, ettei hän itse ole uuden juutalaislakiehdotuksen vaatimusten mukaan rotupuhdas, ja niin ollen sopimaton juutalais-

lain toteuttajaksi.

Pääministeri Telekin johdolla muodostettu uusi hallitus otti jo alun pitäen ohjelmakseen juutalaislain toteuttamisen, ja oli sillä kaikki mahdollisuudet ajaa asiaa voimakkaammin. Kumminkin ylähuone sai viivytetyksi lakiehdotuksen käsittelyä ja lykättyksi sen hyväksymistä useita viikkoja myöhemmäksi. Lopuksi oli muodostettava yhteisvaliokunta ylä- ja alahuoneen erimielisyyksien sovittamiseksi. Yhteisvaliokunta hyväksyi 149 äänellä 59 ääntä vastaan välitysehdotuksen, jonka mukaan jokainen juutalainen, joka ennen 1 päivää elokuuta 1919 on kuulunut kristilliseen kirkkoon ja kuuluu siihen edelleen on katsottava kristityiksi, mikäli hänen vanhempansa ovat syntyneet Unkarissa. Sitäpaitsi ei myöskään juutalaisena pidetä niiden vanhempien kastettuja jälkeläisiä, jotka viimeistään 1 päivänä tammikuuta liittyvät kristillisuskoiseen seurakuntaan. Yllämainitun lisäksi tehtiin alkuperäiseen lakiehdotukseen aivan vähäisiä muita muutoksia ja hyväksyttiin laki sittenkin 5 päivänä toukokuuta 1939 suunnilleen sellaisena kuin lähetystö on sen aikaisemmin selostanut.

Käsitykset juutalaislain käytöllisestä merkityksestä käyvät sen suuressa määrin ristiin. On ilmeistä, että poliittiset tekijät ovat suuresti vaikuttaneet itse lakien syntymiseen. Niinpä lakien kautta on vähennetty äärimmäisen oikeiston, nuoliristi-liikkeen vaikutusvallan lisääntymisen mahdollisuuksia. Tämän liikkeen ohjelmaanhan on, kuten tumettua, kuulunut juutalaisvastaisten lakien säätäminen, ja nyt hallitus on ehtinyt heidän edelleen toteuttaessaan yhden heidän tärkeimmistä ohjelmakohtistaan. Toisena huomattavana poliittisena vaikuttimena juutalaislakien säätämiseen on ollut se yh-

teiskunnallinen uudistus, joka välttämättä on kohdakkoin Unkarissa toteutettava, nimittäin maareformi. Juutalaislakia soveltamalla tullaan helpottamaan suunnitteilla olevan maareformin toteuttamista. Juutalaisten hallussa on noin 240-250 tuhatta auranalaa viljelysmaata, ja tämän maa-alan käyttäminen maareformia varten tulee juutalaislakien kautta mahdolliseksi. Tämä myöskin selittää miksi monet suurtilalliset parlamentin jäsenet olivat niin innokkaita juutalaislakien ajajia.

En ole kenenkään kuullut sanovan, että kävisi mahdolliseksi toteuttaa p.o. ankara laki kirjaimellisesti. Lakia pidetään ainoastaan aseena yllämainittujen poliittisten tarkoitusten saavuttamiseksi sekä lisäksi erittäin ei-haluttujen aineiden poistamiseksi määrääviltä paikoilta ja arvottoman juutalaisaineksen karkoittamiseksi maasta. Eikä kauemmaksi ole, maan hyvinvoinnin kannalta katsoen, suotavaa pyrkiäkään.

Kuinka suuri juutalaisten ylivalta on Unkarin talouselämässä selviää omistusoloja käsittelevistä tilastotiedoista. Näiden mukaan oli vuonna 1937 Unkarin yksityisten hallussa olevasta teollisuudesta 44% Mooseksen uskoisten käsissä. Tämän tilastotiedon perusteella tšekäläinen taloudellinen lehdistö on arvioinut, että mainitusta teollisuudesta yli 50% on rodullisten juutalaisten hallussa. Erikoisesti on huomattava, että juutalaisten vaikutus Unkarin taloudelliseen elämään on vieläkin valtavampi kuin mitä mainittujen lukujen perusteella olisi otaksuttavissa, sillä suurpankit ovat ratkaisevasti vaikuttavia tekijöitä teollisuudessa, ja nämä pankit ovat juutalaisten hallussa.

Unkarin 12 tärkeimmistä teollisuushaarasta vaikuttaa juutalainen johto ratkaisevasti seitsemään. Juutalaisten vaikutusvallan erikoisaloja ovat tekstiili- ja vaate-teollisuus sekä myöskin nahkateollisuus.

On ilmeistä, että kuluvan toukokuun alussa hyväksytyt juutalaislait asettavat Unkarin talouselämän ratkaistavaksi monta vaikeaa kysymystä. Juutalainen aines on antanut Unkarin teollisuudelle erikoisen leimansa ja täytyy sen tähden juutalaisen työvoiman poistamisen tämän teollisuuden palveluksesta tapahtua vähitellen ja varsin varovaisessa muodossa. Nähtävää si jää, missä määrin tässä suhteessa pystytään maltillisuuteen. Varmaa kumminkin on, että varsin huomattava määrä juutalaisia tulee siirtymään pois maasta, mutta esimerkiksi se määrä, nimittäin 200.000, jonka Englannin lehdistö on arvioinut siirtolaisten lukumääräksi, on varmaan kaksi kertaa liian suuri.

ARMantola

v.a.asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: .

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 16.

v.a. Siainkitojs Kartola

24/5-1939.

Min. Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 676.

Budapestissa toukokuun 26 päivänä 1939.

ULKOASIAINMINISTERIO		
No 22/357 SalD. 1939.		
207-39	16	L.H.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C22	

Herra Ministeri,

Tämän ohessa lähetän kunnioittaen Teille
Budapestin-lähetystön raportin n:o 16
Unkarin vaalit ja oikeistoradikaalit.

Vastaanottama, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioituksena vakuutus.

H. M. Martola

v.a.asiainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas Erkkö,

Helsinki.

BUDAPESTI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ. Salainen.

RAPORTTI n:o 16.

Budapesti ssa 26 p:nä touko kuuta 1939.

Asia: Unkarin vaalit ja oikeis-
toradikaalit.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
22/10/39 P. 1939.		
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C 27	

Tulevina helluntaipyhinä suoritetaan ensimmäinen kerta edustajakamarin jäsenten vaalit uuden vaalilain perusteella, joka tosin myöntää äänestäjille salaisen ja yhtäläisen äänioikeuden, mutta laissa olevilla erilaisilla poikkeuksilla on äänioikeutettujen piiri saatu supistetuksi varsin vähäiseksi ja ulotetuksi etupäässä sellaisiin henkilöihin, jotka eivät kuulu varsinaisiin tyytymättömiin kansanaineksiin. Unkarin vaalilaki on täten uudistettunakin varsin "epäkypsä" /vrt. lähetystön raporttia 1/1938/. Vaalit eivät tällä kertaa vielä käsitä Ylä-Unkaria eivätkä Karpaatti-Ukrainaa, josta uutenkin edustajakamariin kutsuttaneen eräitä edustajia.

Syyt, miksi hallitus hajoitti edustajakamarin, on esitetty lähetystön kuluvan vuoden raportissa n:o 14. Alussa näytti siltä, että hallituksen laskelmat olivat osuneet oikeaan ja vaalitaistelu tapahtui sangen rauhallisesti ja hallituspuolueella oli erittäin hyvät toiveet suuren voiton saavuttamisesta. Mutta jonkun ajan kuluttua edustajakamarin hajottamisesta ja varsinkin viime päivinä on jo ilmennyt, että hallitus oli laskenut liian pieneksi muitten puolueiden ja varsinkin tšekäläisten oikeistoradikaalisten puolueiden - joista

JAKELUOHJE:

Tavallinen n.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

huomattavin on nimeltään nuoliristipuolue - järjestäytymiskyvyn.

Mitään yhtenäistä oikeistoradikaalista eli kansallissosialistista puoluetta ei siis ole olemassa - ja tässä piileekin äärimmäisen oikeiston suurin heikkous - senjälkeen kuin n.k. unkarilaisryhmä hajoitettiin tämän vuoden alussa ja kansallissosialistien johtaja, majuri Széclasi, jo aikaisemmin oli tuomittu 3 vuodeksi vankeuteen. Unkarilaisryhmän tultua hajoitetuksi perusti edustajakamarin jäsen Koloman v. Hubay nykyisen nuoliristipuolueen, joka kumminkin hajosi useaan oikeistoradikaaliseen osapuolueeseen, ja kilpailevat nyt tapahtuvassa vaalitaistelussa keskenään Hubayn nuoliristiläiset, kreivi Fidal Pélfyyn ja Zóltán Meskós'in kannattajat, lisäksi n.k. riippumattomat kansallissosialistit ja puolueettomat rodunsuojelijat ja lopuksi vielä kansallisen rintaman /johtajanaan Salló/ kannattajat.

Kumminkin on todettava, että oikeistoradikaalit ainekset ovat tuottaneet Unkarin yleiselle mielipiteelle ja varsinkin hallituspiireille sängin suuren yllätyksen etenkin sen kautta, että ensimmäisinä vaalitaistelun päivinä nämä ryhmät eivät osoittaneet minkäänlaista elonmerkkiä, mutta myöhemmin sitä suurempaa toiminnan ripeyttä, jopa siinä määrin, että tapaus on todettava Unkarin sisäpoliittisessa elämässä ainutlaatuiseksi. Toiminnan ovat tehneet mahdolliseksi toisaalta erinomaisen hy-salaiset
vir organisoidut/ järjestöt ja toisaalta sängin huomattavat nuoliristiläisten käytettäväksi asetetut rahavarat. Sekä pääministeri Teleki että opetusministeri Hóman ovat vaalipuheissaan viitanneet siihen, että tätä rahojen runsautta ei voi selittää muulla tavoin kuin ulkomaalta tulleen avun nojalla.

Lehdistö paheksuu nuoliristiläisten epäparlamentaarisia vaalipropagandamenetelmiä. Väitetään näiden yleisesti kiinnittävän vaalijulistuksiaan vastapuolueiden vaalijulistueille ja harjoittavan agitatiota öiseen aikaan, talosta taloon kulkemalla. Kiusallista huomiota on myöskin herättänyt erään 32-sivuisen, jyrkkiä kansallissosialistisia aatteita sisältävän ja Unkarin nykyisiä oikeus- y.m. oloja loukkaavasti arvostelevan propagandakirjusen, n.k. "Vihreän kirjan" levittäminen Unkarissa. Kirja on laadittu unkarinkielellä ja kaikki merkit viittaavat siihen, että se on painettu Saksassa tai ainakin Saksasta käsin saapunut Unkariin.

Vaalitilanteen selvittämiseksi mainittakoon, että 14 puoluetta on asettanut edustajaehdokkaita. Ehdokkaita on yhteensä 800 ja kilpailevat nämä 260 edustajapaikasta alahuoneessa. Oikeistoradikaalit ovat yhteensä asettaneet 180 ehdokasta ja seuraavat ne siis suurudeltaan lähimä hallituspuoluetta, joka on asettanut kaikkiaan 269 ehdokasta.

Todistuksena siitä, mitenkä rajuksi vaalikihoitus on muodostunut mainittakoon, että vaalimainosten levittäjät ovat työssään edullisista kiinnityspaikoista siinä määrin riitaantuneet, että eräs 53-vuotias mies on saamistaan haavoista kuollut sairaalassa. Csornan vaalipiirissa taas on nuoliristiläinen edustaja valitsijoilleen osoittamassaan avoimessa kirjeessä ilmoittanut luopuvansa edustustehtävistään. Kirjeessään hän selittää hyvänä unkarilaisena pitävänsä mahdottomana ~~voidakseen~~ vaalikiilpailussa käytettyjen taistelukeinojen noudattamista ja olevansa sitä mieltä, että nuoliristipuolueen taholta Unkarin vaupautta uhkaa kuolinisku.

Yleensä odotetaan hallituspuolueen voittavan, sekä ennustetaan, että nuoliristiläiset tulevat saamaan edustajakamariin noin 30 edustajaa entisten 3 tilalle. Valituksi kuuluu hallituspuolueen keskuudessa ja julkisuudessaakin siitä, että hallituspuolueen virallisten edustajaehdokkaiden piirissä löytyy lukuisasti sellaisia, jotka henkilökohtaisilta mielipiteiltään ovat varsin lähellä oikeistoradikaaleja. Mainittakoon, että ideologiana kansallissosialismi tuntuu Unkarissa saaneen varsin laajan levikin. Eräät upseerituttavistani väittävät, että 75 % kansasta on tämän opin kannattajia, tai ainakin altis hyväksymään sen. Joskin tuo prosenttiluku lie huomattavasti suurenneltu, on totuus opin levinneisyydestä kiistämätön. Varsinkin juuri upseeripiirit, ja niistä ainakin nuoremmat, ovat miltei kauttaaltaan kansallissosialismin kannattajia. Ettei nyt edessä olevissa vaaleissa oikeistoradikaalit kumminkaan tule oppinsa levinneisyyden edellyttämää voittoa saavuttamaan, johtuu pääasiassa siitä, että vain vähäinen osa "tyytymättömistä" on äänioikeutettu.

Nuoliristiläiset eivät vaaliagitatioissaan tietystikkään enään voi käyttää juutalaiskysymystä, mutta esittävät sitä voimakkaammin hallituksen vaatimuksia paljon pitemmälle menevän maareformin toteuttamisen välttämättömyyttä, suurten perintötilojen ja kirkollisen omaisuuden jakamista. Päättynee vaalin tulos miten tahansa, niin on ilmeistä, että uusi edustajakamari tulee kokoontumaan maareformin merkeissä, ja tullee myöskin tämä edustajakamari jossain muodossa toteuttamaan maan kaipaamat sosiaaliset uudistukset. On pidettävä mielessä, että Unkarissa maareformi ja sosiaalisten kysymysten ratkaisu ehdottomasti kulkevat käsi kädessä.

HR Martola
v.a.asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissä olevat tutkityt raportit n:o 17.

n. a. Asiamiehille Martola

29/7 1939.

Min./Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ
N:o 1121.

Budapestissä, 29 p:nä heinäkuuta 1939.

ULKOASIAINMINISTERIO		
No 23/358 Pol D. 1939.		
2/8-39	No	Liitt.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C 27	

Herra Ministeri,

Tämän ohessa lähetän kunnioit-
taen Teille Budapestin-lähetystön raportin n:o 17

Unkarin kansallissosialistit.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kun-
nioitukseni vakuutus.

H. E. Martola

H. E. Martola
v.a. asiainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas Erkkö,

Helsinki.

Budapesti SSA OLEVA LÄHETYSTÖ Salainen.

RAPORTTI n:o 17.

Budapestissa 29 p:nä heinä kuuta 1939.

Asia: Unkarin kansallissosialis-
tit.

ULKOASIAINMINISTERIO		
No 27 / 357 Pal D. 19 39.		
28-39	No	Litt.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C27	

Edustajakamari on eilen jälleen kokoontunut lyhyen lomansa jälkeen tuoden mukanaan vilkkaamman sisäpoliittisen kauden. Kun sisäinen tilanne tuntuu suuresti ja nopeasti muuttuneen ja kun tällä seikalla on huomattava vaikutuksensa ulkopoliittiseenkin asemaan, lienee paikallaan todeta sisäpoliittisesta tilanteesta seuraavaa:

Kuten lähetystä Unkarin vaaleja käsittelevässä raportissaan N:o 16/1939 ennusti, lisääntyi edustajakamarin oikeistoradikaalisten, eli sanottakoon kansallissosialististen puolueitten edustajamäärä huomattavasti, jopa runsaasti ennustuksen ylittäen, sillä tällä hetkellä istuu edustajakamarissa 46 varsinaista kansallissosialistia. Toistettakoon, että edellisessä edustajakamarissa heidän lukumääränsä rajoittui kolmeen! Allaolevassa edustajakamarin puolueryhmittelyä käsittelevässä asetelmassa on kansallissosialisteihin luettavat puolueet merkitty ristillä.

Hallituspuolue	178
Pohjois-Unkarin puolue	24
Kristillinen puolue	9
Slovaakit	2
Ukrainalaiset /n.s. Unkarin venäläiset/	10

JAKELUOHJE:

.....
.....
.....

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksiministeriölle.
Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

x Nuoliristipuolue /Hubay/	31
x Kansallinen rintama /Salló/	5
x Unkarin riippumattomat kansallissosialistit /Pálffy/	5
x Unkarin kansallissosialistinen maamies- ja työmiehpuolue /Meskó/	3
x Kristillinen kansallissosialistinen puolue	2
Kansantahdon puolue	1
Sosiaalidemokraatit	5
Riippumattomat pienviljelijät	14
Porvarillinen vapauspuolue /Rassay/	5
Puolueettomat	2

On huomattava, että näiden 46 kansallissosialistien joukossa on eräitä, jotka siirtyivät vasta Eduskunnan kokoonnuttua hallituspuolueesta kansallissosialistien ryhmään, ja lisäksi, että kansallissosialistit ovat sopineet yhtenäisenä ryhmänä esiintymisestä eduskunnassa Hubayn johdon alaisena. Suurempaa siirtoa hallituspuolueesta kansallissosialisteihin ei vielä ole tapahtunut, mutta ehdottomasti varmaa on, että parillaan on jo parikymmentä hallituspuoluelaista valmiina tämän tekemään ja samoin eräät edustajat kristillisestä puolueesta, joten sopivan tilaisuuden sattuessa eduskunnan kansallissosialistit voivat odottaa 20 - 30 hengen vahvistusta. Täten on laskettava edustajakamarin kansallissosialistien määrän käytännössä nousevan noin 75:een, ja hallituspuolueen noin 150:een.

Kansallissosialistit osoittivat heti uuden eduskunnan kokoonnuttua uupumatonta toimintaa ja hyökkäyshalua, ja saivatpa monin välikysymyksin m.m. kiihoitetksi kannattajansa parlamentin ulkopuolella tekoihin, jotka johtivat eräiden liikkeen jäsenten pidättämisiin.

Mainitaan hallituspuolueen suunnittelevan tätä nyt alkenutta istuntokautta varten virka- ja puoluepukujen käyttämisen /parlamentissa, mikä määräys tietysti tähtää nuoliristiläisten tummaan sotilaalliseen pukuun. Koko maassa odotetaan hallituksen esitystä maareformiksi. Pahimpana vastuksena tulee olemaan vaikutusvaltainen perintötilallisten ryhmä toisaalta ja kansallissosialistit toisaalta, joten

ei ole odotettavissa, että tänäkään hallitus saa aikaan mitään perusteellista lainsäädännöllistä uudistusta tälläkään alalla. Tullaan ehdottomasti päätyään kompromissiluontoiseen, puolitiehen jääneeseen maareformilakiin, mikä sekin antaa tuulta kansallisosialistien siipien alle. Hallituksen toimintaa ei myöskään tule helpottamaan juutalaislakien toteuttamisen yritys, sillä nyt jo on havaittavissa merkkejä siitä, että juutalaisten poistaminen Unkarin talouselämästä tulee tuottamaan sille erinomaisia vaikeuksia. Varmaan nämä lait säätäneen hallituksen itse on jollakin tavoin jarrutettava niiden toimeenpanoa, mikäli ei Unkarin taloudellisen elämän kokonaisuutta tahdota saattaa vaaraan. Jopa jyrkimmät tapaamani antisemiitit tunnustavat kahdenkesken asiasta puhuttaessa, että näin on asianlaita. Tätä kaikkea tulevat tietysti kansallissosialistit käyttämään hyväkseen ja tulevat varmasti hallitusta kohtaavista vaikeuksista hyötymään.

Kansallissosialistien pyrkimysten toteuttamisen suurin este on se, että koko Unkarin elämä on raskaan saksalaisen painostuksen alaisena. Saksan pelko on ilmeinen ja sen seurauksena sitä ihannoivien vierominen. Luonnollisesti Unkarin hallituspuolue on pakoitettu soittamaan Berliinistä käsin johdetussa konsertissa, mutta tapahtui tämä vain myötäilynä. Selvästi onkin täällä havaittavissa tietoisuutta siitä, että Berliinin ystävyys on pakkoystävyyttä, jota taloudellisten y.m. seikkain perusteella on pidettävä yllä.

Kansallissosialisteja syytellen siinä, etteivät ne enää liiku kansallisella pohjalla. He seuraavat orgaanisesti vieraista maista saatuja esimerkkejä, heidän klubinsa -- kuten tunnettua, on täällä kullakin poliittisen puolueen johtokilöillä, Telekillä, Eckhardtilla, Hubayilla j.n.e. oma klubinsa -- saa varmasti avustusta Saksasta j.n.e.

Ulkopoliittisesti kansallissosialistit kannattavat ehdottomasti osanottoa sotaan. Sota Saksan rinnalla on heidän tunnuksensa. Kun virallisen Unkarin kanta on pyrkimys puolueettomuuteen ja kun sillä taholla kaikin keinoin pyritään Unkarin puolueettomuuden säilyttämiseen ja hengähdysajan varvaamiseen sisäistä rakennustyötä varten, on ilmeistä miten varsinkin tässä suhteessa mielipiteet voimakkaasti kulkevat eri suuntiin ja miten toisaalta eräiden valtojen taholta pidetään suotavana kansallissosialistien avustamista ja valtaan pääsemisen helpottamista.

Mainittakoon, että järjestäytyneitä kansallissosialisteja sanotaan olevan puolitoista miljoonaa. M.m. upseeristo, ja varsinkin nuoremmat upseerit ovat tämän liikkeen kannattajia. Täällä saamieni, ja varsinkin parin täällä eri tehtaissa harjoittelemassa olevan Helsingin teknillisen korkeakoulun oppilaan pyynnöstäni hankkimien tietojen mukaisesti on todettavissa, että ainakin pääkaupungin työväki on kansallissosialistinen. Poikkeuksen tästä tekevät leipurityöntekijät, jotka ovat suurimmalta osalta juutalaisia, sekä ehkä ainoat tšekäläiset järjestäytyneet työläiset, kirjapainotyöläiset, jotka, kuten tunnettua, ovat sosiaalidemokraatteja. Kun kommunismilla ei täällä ole mahdollisuuksia Béla Kunin kokeilujen jälkeen ja kun järjestäytyntä työväkeä ei mainittavasti ole, niin tyytymättömien valtavat joukot rupeavat

kuin itsestään kansallissosialistisen liikkeen palvelukseen.

Eräälle upseerituttavalleni on Hubay klubissaan maininnut, että kansallissosialistit ehdottomasti, jo ennen seuraavia vaaleja, saavat määrävän vallan ja ettei heidän pyrkimystään hallituksen muodostamiseksi voida estää. Mainittakoon tässä, että parisen päivää sitten oli jälleen kaksi jäsentä hallituspuolueen klubista siirtynyt Hubayn klubiin. Hubay oli vielä maininnut, ettei hän tule hyväksymään mitään edustajakamarin toimenpidettä.

Kuten tunnettua kypsyys Unkarinkin maaperä vähitellen parannusten ja uudistusten toteuttamiselle. Jotain kaivataan tapahtuvaksi. Tyytymättömyys olevaan on laajalle levinnyt. Kaikki tämä lankeaa ehdottomasti voimakkaimmin uudistuksia ajavan ja parannuksia lupaavan hyväksi ja tällä hetkellä siis kansallissosialistien hyväksi.

Edellytykset ovat siis olemassa kansallissosialistien valtaan pääsemiseksi. Nykyhetken levottomuuden keskellä voi kumminkin syntyä jokin uusi ja odottamaton tekijä, joka vie valtit heidän käsistään. Vaikeata on siis lopullisiin ennusteluihin ryhtyä.

HR Martola

H. R. Martola
v. s. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 18.

v.a. Asiamiehittäjä Martola

31/2 1939.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissä, 31 p:nä heinäkuuta 1939.

N:o 1148.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 24/158 Pa/D. 1939.		
2/8-39	No	Litt.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C 27	

Herra Ministeri,

Tämän ohessa lähetän kunnioittaen Teille
Budapestin-lähetystön raportin n:o 18

Balkanilleko politiikan polttopiste.

Vastasottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

H. Martola

v.a.asiainhoitaja.

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas Erkkö,

Helsinki.

B u d a p e s t i SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 18.

Budapesti:ssä 31 p:nä heinä kuuta 1939.

Asia: Balkanilleko politiikan
polttopiste.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
24/358 Sal D. 1939.		
78-59	№	L.H.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C 27	

Täällä harvinaisen suuressa määrässä liikkuvien huhujen joukosta on varsin vaikeata löytää totuutta. Kun kummin-kin kulkupuheet Saksan poliittisen toiminnan aktivisoitumisesta Balkanilla käyvät yhä itsepintaisemmiksi lienee niiden katsottava olevan jossakin määrin totuuden kanssa yhtäpitäviä. Eräät mainitsevat tämän toiminnan vilkastumisen tapahtuvan vain Euroopan huomion kiinnittämiseksi pois Danzigin ympärille kiteytyneistä kysymyksistä. Tämä delityskään ei kumminkaan kiellä itse asian ydintä, Saksan lisääntyntä toimintaa Unkarin, Bulgarian, Jugoslavian ja Rumanian suunnalla. Seuraavat kaksi seikkaa lienevät aiheuttaneet sen, että Saksa on valinnut juuri tämän ajankohdan toimintansa tempon jouduttamiseksi: Ranskan ja Englannin koko huomio tarvitaan muualla, m.m. juuri Puolan ja Venäjän taholla, ja toiseksi on Balkanin liitto tosiasiasa hajaantunut eikä entistä liittoa ole korvattu millään uudella, joten alue on taas vapaa poliittiseksi temmellyskentäksi.

On siis huomattavissa, että samassa määrin kuin Saksan painostus on helpottunut Warsovan suunnalla on se kiris-

JAKELUOHJE:

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tynyt kaakossa. Mitä kaikkea sen sijaan Saksaⁿ tämän hetken toiminta Balkanilla kätkee sisäänsä jää toistaiseksi arvoitukseksi. Palautettakoon tässä mieliin, että poliittisen toiminnan aktivisoituminen / on useinkin Euroopan historiassa tietänyt Euroopan rauhaa uhkaavien aikojen lähestymistä.

On omituista todeta, että sekä Unkarissa, Bulgariassa että Jugoslaviassa vallitsee suuri ero kansan mielipiteen ja virallisen- eli "fasaadipolitiikan" välillä. Kansa katsoo kaikissa maissa -- kansallisosialisteja lukuunottamatta -- , ja eniten ehkä Jugoslaviassa, epäilyksellä Saksan ystävyyttä. Geopoliittinen asema tai kaupalliset suhteet tai molemmat yhdessä -- sekä Bulgaria että Unkari ja myöskin Rumania kuuluvat jo täydelleen Saksan kaupalliseen vaikutuspiiriin -- toisaalta ja pääasiallisesti suuren germaanisen naapurin läheisyys ja painostus toisaalta ovat tämän kaksinaisuuden synnyttäneet.

Tarkasteltakoon tässä lähinnä Unkaria. Suhtautuminen Saksaan saattaa Unkarin monen vaikean kysymyksen eteen. Saksan pelko kasvaa ja monenmoiset huhut ovat liikkeellä Saksan Unkarille asettamista vaatimuksista, joiden vastalahjoina on tarjottu Unkarille etuja pohjoisessa ja idässä. Kun tämä pelko -- ja omien kansallissosialistien voiman nousu -- saattoi lentienkin palstoille Saksan-vastaisia ilmaisuja, joissa pääasiassa mainittiin, a/ että Saksalla ei Unkariin nähden ole mitään vilpittömiä tarkoituksia ja b/ että Saksa sotaisen selkkauksen sattuessa joutuu häviölle, kiiruhti ulkoasiainministeri Csáky noin viikko sitten antamaan Unkarin tietotomiston kautta kommunikoon, jossa hän selitti, ettei ole Unkarin edun mukaista antaa Saksan tarkoituksista tai Saksan voimasta mitään julkilausumia, ja vielä vähemmin vääristelyjä

tietoja. Viimeksi hän eilen Sopronissa pitämässään suuressa ulkopoliittisessa puheessa vakuutti "ettei ole olemassa mitään Unkarin etua, joka olisi ristiriidassa akselivaltojen etujen kanssa", sekä että Unkarin ulkopoliitiikka on loogillisen luonnollinen, koska sen suunnan määrää Unkarin "maantieteellinen asema, historiallinen menneisyys ja naapurimaiden välisten taloussuhteiden vastavuoroisuus".

Täten virallinen Unkari tekee voitavansa saksalais-yhtävällisen fasaadin ja Unkarin puolueettomuuden säilyttämiseksi. Halutaan varata aikaa sisäistä rakennustyötä varten, koska uusien alueiden jälleenrakentaminen sitoo moneksi vuodeksi Unkarin kaikki voimat. Tuntuu myös kuin virallinen Unkari hillitymmin kuin aikaisemmin esittäisi vaatimuksiaan Unkarille ennen kuuluneiden alueiden palauttamisen tarpeellisuudesta. Tämäkin seikka saa selityksensä yllämainitusta ja sitäpaitsi vaatimusten esittämisestä pitävät kyllä huolen omat kansallissosialistit, joiden tunnuksena on sota Saksan rinnalla.

Välit Rumaniaan eivät suinkaan ole parantuneet. Rumania varustautuu omalla puolellaan rajaa mahdollisuuksiensa mukaan ja on se toimeenpannut rajallaan osittaisen liikekannallepanon. Tähän tietoon olen saanut vahvistuksen tänään luonani käyneeltä Rumaniassa unkarilais-alueilla ja rajaseuduilla kymmenisen päivää matkustaneelta suomalaiselta. Unkarilaisten hänelle esittämänä ensimmäisenä kysymyksenä oli aina toistunut: "Milloin Unkari saapuu meidät pelastamaan?" Unkarilais-seuduilla ainakin olivat sota-aikeudet toiminnassa.

Olosuhteet rajaseudulla ovat levottomat ja välikohtauksia tapahtuu runsaanlaisesti. Kauppaministeriön osastopäällikkö Schlick mainitsi minulle, että Rumaniaasta saapuu päivittäin Unkarin puolelle lukuisia pakolaisia ja niitten joukossa so-

tilashenkilöitä jopa täysissä varusteissaan.

Toinen vaaran keskus sijaitsee Jugoslaviassa. Kroatien toiminta itsemääräämisoikeuden saavuttamiseksi tulee yhä kiivaammaksi. Päämääränä on samanlainen asema kuin mikä Unkarilla oli Itävallan keisarikunnan aikoina, siis personaaliunioni. Tämä sisäinen riita antaa suorastaan viekoittelevan hyvän tilaisuuden sekaantua Jugoslavian politiikkaan. Täältä käsin on kumminkin vaikeata kuoria totuus täällä liikkuvista kulkupuheista ja saada selvyyttä tilanteen kriittisyydestä, ja tilanteen virallinen kehitys, käynnissä olevat neuvottelut y.m. ovat aina tuoreimpina tarjolla sanomalehtien palstoilla.

Todettakoon tässä seuraavaa:

1. Unkari on kuluvan kuun loppuun mennessä saattanut, mahdollisimman suuressa määrin, puolustusvoimansa valmiiksi odottamattomienkin tapausten varalta.

2. Puheet sodan vaarasta ja sodan välttämättömyydestä ovat lisääntyneet. Enemmistönä lienevät kuitenkin, ne, jotka eivät sodan syttymiseen usko. Mitään sotapsykoosia ei ole.

3. Varmana pidetään, että Saksan ja Englannin välinen voimainmittely ei ole vältettävissä.

4. Voiton katsotaan kallistuvan sen puolelle, jolla on tiedossaan Venäjän apu.

HR Martola
v.a. asiainhoitaja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: /

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 19.

Ministeri Tolos

21/8 1939.

Min/Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

h. 1348.

Budapestissa elokuun 21 p:nä 1939.

ULKOASIAINMINISTERIO		
25/358 S.D. 1939.		
24/8-39	152	U.M.
KYHÄ	OSASTO	ASIA
5	C 27	

Herra Ministeri,

Tämän mukana lähetän kunnioittavasti Teille,
Herra Ministeri, Budapestin-lähetystön raportin n:o 19

Tilanne Unkarin näkökulmalta katsottuna.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, täydellisen
kunnioitukseni vakuutus.

[Handwritten signature]

Herra Ulkoasiainministeri
Eljas Erkkö,
Helsinki.

BUDAPESTI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 19

Budapestissa 21 p:nä elo kuuta 19 39

Asia: Tilanne Unkarin näkökul-
malta katsottuna.

25/358 Pald. 1939		
24/8-39		
RYHMÄ	OLUO	ASA
5	C 22	

Saapuessani tänne oli täällä mitä hurjimpia huhuja liikkeellä. Kerrottiin Saksan aikovan lähitulevaisuudessa anastaa osia Unkaria ja että kun nykyinen hallitus ei osoittautunut riittävän myötämieliseksi Saksan vaatimuksille, Saksa olisi vaatinut uuden hallituksen muodostamista. Viralliselta taholta on yleistä mielipidettä monella tavalla koetettu rauhoittaa, eivätkä nämä huhut luonnollisesti olekaan kylmästi ajattelevissa piireissä saavuttaneet luottamusta.

Varmaa onkin, että nämä huhut ovat suurimmaksi osaksi tuulesta temmattuja. Mutta tosiasia on kuitenkin, että Saksa on tehnyt Unkarille vaatimuksia, joihin Unkarin hallitus ei ole katsonut voivansa suostua. Mitkä nämä vaatimukset ovat, ei ole päästetty julkisuuteen. Saamieni tietojen nojalla uskon kuitenkin, että vaatimukset etupäässä koskevat saksalaisten joukkojen vapaata läpikulkua Puolan ja Rumanian rajoille jo ennen sodan syttymistään. Sanotaan Saksan aikomuksena olevan marssittaa sekä Slovakiassa että Unkarissa joukkoja Puolan rajalle harjoittaaksensa siten painostusta Puolaan. Missä määrin Saksa tällaisiakaan vaatimuksia Unkarille on asettanut,

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

ei ole tällä haavaa tarkistettavissa. Mutta ainakin Puolassa näytään niitä uskottavan, jos on totta että Puolan ja Englannin välisissä neuvotteluissa Puola olisi vaatinut, että Englanti antaa apua "välillisenkin vaaran" uhatessa Puolaa, jollain välillisellä vaaralla on selitetty ymmärrettävän m.m. sitäkin, että Saksa loukkaa Unkarin tai Liettuan suvereniteettia marssittamalla joukkoja näihin maihin.

Tilanne on Unkarille hyvin vaikea. Unkarilla tuskin on erityistä halua vastustaa saksalaisten joukkojen läpikulkua, mikäli Rumania on kohteena. Viimeaikaiset rajakahakat, joissa sekä Unkarin että Rumanian puolella on ollut kaatuneita, on kovasti lisännyt vihamielisyyttä Rumaniaa kohtaan. Toiselta puolen on kuitenkin huomattava, että kummankin maan hallitukset ovat suhtautuneet näihin rajakahakkoihin varsin rauhallisesti, mikä seikka tuntuu osoittavan, että molemmat hallitukset haluavat rauhan säilymistä. Hyvin vaikeata, etten sanoisi mahdotontakin, olisi Unkarin hallituksen suostua saksalaisten joukkojen läpikulkuun Puolan rajalle. Puolan ja Unkarin kansojen yhdistää niin läheinen ja vuosisatoja kestänyt ystävyys, ettei Unkarin kansaa saada taivutetuksi vihamielisiin toimenpiteisiin Puolaa vastaan. Tämän täytyy olla Saksallekin siksi tunnettua, ettei ole uskottavaa, että Saksa ainakaan ankarassa muodossa olisi vaatinutkaan Unkarilta toimenpiteitä, jotka uhkaavat Puolaa. Tästä asiasta unkarilaisten kanssa keskusteltaessa, kuulee toisinaan lausuttavan, että ei ollutkaan onni Unkarille, että Unkarin harras toivomus saada yhteinen raja Puolan kanssa, toteutui. Jos tällaista yhteistä rajaa nyt ei olisi olemassa niin Unkari voisi pysytellä syrjässä Sak-

san - Puolan konfliktista. Että tapahtumat lopuksi pakostakin vievät Unkarin mukaan sotaan, jos se yleiseksi käy, pidetään täällä kyllä selviönä, mutta ilman tuota yhteistä rajaa ei Unkarin kuitenkaan tarvitsisi joutua suoranaisiin vihollisuuksiin Puolan kanssa.

Kreivi Csáky on juuri palannut Saksaan ja Roomaan tekemältään matkalta. Virallisesti hän on ollut vain lomaa viettämässä, mutta todellisuudessa hän tietenkin neuvotteli Unkarin ja Saksan välisten kysymysten selvittämisestä. Matkaltaan palattuaan kreivi Csáky haastattelussa selitti, ettei Saksa eikä Italia ole mitään Unkarin hallitukselta vaatinut tai toivonut ja selittää, että ulkomaille levitettyjen huhujen tarkoituksena vain on saada Unkarin ystävyysuhdetta Saksaan ja Italiaan häirityksi.

Viimeaikoina on ulkomaisissa sanomalehdissä näkynyt kirjoituksia, joitten mukaan Saksa käsittäen ettei se tällä haavaa voi saada Danzigia, aikoo lisätä vaikutusvaltaansa kaakossa sillä tavoin, että se järjestäisi Unkarin sotaan Rumanian kanssa. Tämän huhun johdosta on sanottava, ettei täällä ainakaan uskota Saksan luopuneen aikomuksestaan vallata Danzigia. Päinvastoin pidetään varmana, että Saksa läheisessä tulevaisuudessa toteuttaa aikeensa Puolaan nähden. Jos tästä johtuisi sota Saksan ja Puolan välillä ja jos Rumania ryhtyisi Puolaa auttamaan, niin pidetään kylläkin varmana, että Unkari joutuisi sotaan Rumanian kanssa saaden liittolaisekseen Bulgarian, joka tahtoo saada takaisin Rumanian siltä riistämän

osan Dobrudzaa. Mutta ajatusta, että sotatoimet alkaisivat Unkarin ja Rumanian rajalla torjutaan täällä yleisesti.

Vaikkakin sodan vaaraa pidetään uhkaavana ei täällä kuitenkaan ole ryhdytty sodan varalta yksityistaloudellisiin varakeinoihin, kuten Sveitsissä ja Jugoslaviassa on tapahtunut. Jugoslaviassa on annettu määräys, että jokaisen talouden tulee hankkia itselleen tarpeellisia ruokavaroja kuukauden päiviksi ja saman tapainen määräyshän on jo aikaisemmin annettu Sveitsissä. Yleensä ei Unkarissa mitään sota-hermostuneisuutta ole havaittavissa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA:

Budapestina olevan lähetystön raportti n:o 20.

Ministeriö Talous

16/9 1939

Min./Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 1455

Budapestissa syyskuun 16 päivänä 1939.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
27/358 Sali. 1939.		
25/9-39	102	L.H.L.
HMA	OSASTO	ASIA
5	C27	

Herra Ministeri,

Tämän ohessa lähetän kunnioittaen Teille Budapes-
tin-lähetystön raportin n:o 20

Unkarin suhtautuminen sotaan.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kun-
nioituksen vakuutus.

[Handwritten signature]

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas Erkkö,

Helsinki.

BUDAPESTI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

RAPORTTI n:o 20

Budapestissä 16 p:nä syys kuuta 1939

Asia: Unkarin suhtautuminen
sotaan.

Sarainen.
ULKOASIAINMINISTERIÖ
27/358 Yal. 1039.
27/9-39
HMA OSASTO ASIA
5 (27)

Viime raportissani mainitsin jo, että Puolan ja Unkarin yhteinen raja näyttää tuottavan Unkarille vaikeuksia. Kuten jo puhelimitse ilmoitin, on Saksa uudistanut vaatimuksensa, että Unkari sallisi Saksan joukkojen marssia Unkarin läpi Puolaan. Unkari ei ole toistaiseksi tähän vaatimukseen suostunut, mutta tietämätöntä on, kauanko se voi pysyä tällä kamalla. Puolan tšekäläinen lähettiläs on, niin kerrotaan, pyytänyt että Unkari aseellisesti, vaikkapa kuinka heikosti tahansa, vastustaisi saksalaisten tuloa, koska tämä lopullisessa rauhanteossa luettai- siin Unkarille hyväksi, kun, kuten lähettiläs uskoi, Saksa lopullisesti saa sodan kulungit maksaa.

On kuitenkin ilmeistä, että Unkari ei tule tätä neuvoa noudattamaan. Aseellisesti Unkari ei tule saksalaisten tuloa estämään. Toinen asia on, ettei Unkari myöskään nimenomaan tu- le myöntämään saksalaisille läpikulkuoikeutta, mutta jos saksa- laiset siitä huolimatta maahan tulevat, niin unkarilaiset suh- tautuvat siihen passiivisesti.

On herättänyt huomiota, ettei Unkari ole antanut puolueettomuusjulistusta. Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnassa on Unka- rin ulkoasiainministeri kreivi Cséky selittänyt tämän johtuvan

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

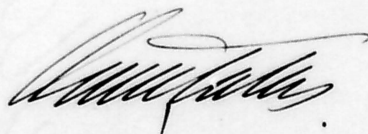
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi- tuksiin.

siitä, ettei Unkaria uhkaa mikään vaara niitten valtioiden puolelta, jotka nyt taistelevat Unkarin rajoilla. Tämä selitys on lievimmin sanottuna omituinen. Csáky'n käsityksen mukaan tarvitsisi siis valtakunnan julistaa olevansa puolueeton vain, jos se tuntee itsensä uhatuksi. Todennäköisemmän, joskin vain välillisen selityksen siihen, ettei Unkari ole puolueettomuuttaan julistanut, löytää Csáky'n puheesta hiukan myöhemmin, kun hän sanoo, että puolueettomuusjulistus voisi, jos sota jatkuu pitemmälle, vaikeuttaa Unkarin kansallista elämää. Edelleen ulkoasiainministeri lausuu, että Unkari tulee, jos tarvitaan, viimeiseen mieheen puolustamaan elinintressejään ja turvaamaan isänmaansa kehityksen. Nämä sanat saavat oikean merkityksensä, kun lukee Rumaniaan kohdistuvan osan puheesta. Tosin kreivi Csáky siinä vakuuttaa Rumanian tietävän, ettei Unkarilla ole hyökkäysaikomuksia, mutta puhuessaan sitten unkarilaisen vähemmistön asemasta Rumiassa, sisältää puhe kylläkin kätkeytyjä uhkauksia Rumaniaa kohtaan.

Yleinen käsitys täällä on, että jos Neuvostevenäjä hyökkää Bessarabiaan, Unkari käyttää tilaisuutta hyväksensä ottaakseen Siebenbürgenin ja että samalla Bulgaria selvittää Dobrudschan kysymyksen. On tosin Unkarissa hyvinkin voimakas mielipide, joka haluaa, ettei Unkarin missään tapauksessa tule ryhtyä väkivaltaisiin keinoihin saadaksensa Siebenbürgenin, mutta jos Unkarille tarjoutuu tilaisuus Siebenbürgenin valloittamiseen ilman suurempaa vaaraa, niin tuskin Unkari jättää tilaisuutta käyttämättä.

Suurella mielenkiinnolla ja myöskin osanotolla seurataan Puolan taistelua. Mutta vaikuttavalta taholta olen myöskin kuullut sellaisiakin mielipiteitä, että Puola aivan kevytmieli-

sesti antautui taisteluun. Missään tapauksessa ei Unkari ajattelekaan Puolan auttamista, mikä sille tosin olisikin mahdollista. Herätti huomiota, että ulkoasiainministeri jo mainitsemassani puheessa Puolasta lausui vain, että Unkari muutumatottomalla sympatialla seuraa Puolan taistelua. Sitä vastoin ministeri kehui sitä rauhanpolitiikkaa, jota Mussolini ja Hitler koko Euroopan hyväksi ovat suorittaneet.

A handwritten signature in cursive script, likely belonging to the Minister of Foreign Affairs mentioned in the text. The signature is written in dark ink and is positioned to the right of the main text block.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA:

Budapestissa olevan kahetyhjän raportin n:o 21.

Ministeri Talas

18/9 1939

Min./Pd.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o *1456*

Budapestissa syyskuun 18 päivänä 1939.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
№ 28/358 Sal. 1939.		
25/9-39	№	LEA
RYHMÄ	OSASTO	YSA
5	C 22	

Herra Ministeri,

Tämän ohessa lähetän kunnioittaen Teille Buda-
pestin-lähetystön raportin n:o 21

Unkarin ulkoasiainministeri tilanteesta.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

W. W. W.

, Herra Ulkoasiainministeri

Eljas Erkkö,

Helsinki.

BUDAPESTI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 21

Budapestissa 18 p:nä syyskuuta 1939

ULKOASIAINMINISTERIO		
N:o 28/358 Sal D. 1939.		
25/9-39		
RYHMÄ	OSASTO	PIIRI
5	C 27	

Asia: Unkarin ulkoasiainministeri
tilanteesta.

Minulla oli tänään lähes tunnin kestävä keskustelu Unkarin ulkoasiainministerin kanssa. Keskustelu tapahtui juuri kun oli tieto saapunut, että saksalaiset ja venäläiset joukot olivat kohdanneet toisensa Puolassa.

Oli siis luonnollista, että keskustelu ensinnä kohdistui tähän kysymykseen. Kreivi Csákin käsitys oli, että Moskovassa jo oli sovittu siitä, että venäläiset joukot valtaavat osan Puolaa ja myöskin pääpiirteissään Puolan tulevasta jaosta. Venäläiset ottavat todennäköisesti haltuunsa Puolaa Brest-Litovskin rauhassa määrättyyn rajaan saakka ja Saksa taasen ottanee ne osat Puolaa, jotka aikoinaan kuuluivat Saksalle ja Itävallalle, luovuttaen kuitenkin todennäköisesti Slovakielle sen osan, jota Slovakia kansallisuussyillä itselleen voi vaatia.

Venäjän suhteen on Englanti ollut täysin väärin informoitu, jatkoi ministeri edelleen. Englanti uskoi, että Venäjä sisällisistä syistä ei kykenisi sotaan käymään ja siksi se vielä senkin jälkeen kun Saksa ja Venäjä olivat tehneet sopimuksen, luotti siihen, ettei Venäjä ainakaan aktiivisesti sootaan ryhtyisi. Mielenkiintoista on nyt havaita julistavatko Englanti ja Ranska sodan Venäjälle. Täysin samasta syystä,

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluhjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriöille.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

jonka vuoksi he julistivat sodan Saksa vastaan, täytyisi heidän nyt julistaa sota Venäjää vastaan. Todennäköisesti he eivät sitä tee, mutta se merkitsee silloin myöskin, että läntiset suurvallat uhraavat Puolan yrittämättäkään pelastaa sitä ja ettei siis sotaan ryhdyttykään Puolan pelastamiseksi.

Mitkä Venäjän aiheet lähitulevaisuudessa ovat, ei ministeri sanonut voivansa arvostella, koska Unkarilla ei ole Moskovassa edustajaa, mutta ministeri ei ole niinkään vakuutettu siitä, kuten täällä yleensä luullaan, että Venäjä hyökkäisi Bessarabiaan. Jos kuitenkin Venäjä hyökkäisi Bessarabiaan niin tämä ei aiheuttaisi sitä, että Unkari sen johdosta ryhtyisi Siebenbürgeniä valtaamaan. Akselivallat tahtovat yleensä rajoittaa sota, jota vastoin Englanti ja Ranska haluavat, että sota mahdollisimman mukaan laajentuisi, jotta Saksa joutuisi puolustamaan, kuten maailmansodassa, hyvin pitkää rintamaa. Unkari erityisesti toivoo, että sota ei siirtyisi Balkanille, koska silloin on mahdotonta tietää, mitkä kaikki valtiot siihen voivat sekaantua. Huomauttaessani, että tällöin kai sentään Unkarilla olisi ainutlaatuinen tilaisuus saada Siebenbürgen takaisin, antoi ministeri minun ymmärtää, että tämä tilaisuus voisi myöskin tarjoutua ilman sota, silloin kun maailmansodan jälkeisiä rauhansopimuksia Saksan johdolla tarkistetaan. Ministeri lopuksi nimenomaan vakuutti, että Unkari ei tule hyökkäämään, mutta jos Unkariin hyökätään, niin se on valmis puolustautumaan.

On todennäköistä, että puolalaisia pakolaisia tunkeutuu Unkariin ja tulee Unkari ottamaan ne mahdollisuuden mukaan vastaan, mutta jos puolalaista sotaväkeä ylittää Unkarin rajan, riisutaan ne aseista ja interneerataan.

Kysymykseeni, uskoiko ministeri sitten varmasti, että sota päättyy Saksan voittoon, sain vastauksen ettei Englanti missään tapauksessa saa Saksaa pakoitetuksi luopumaan Puolasta. Sodan tragedia on siinä, että Englanti on ollut vallan väärin informoitu Saksan voimasta. Saksalla on nyt jo mitä se tarvitsee käydäkseen kolme vuotta sota ja kolmen vuoden aikana se saa hankituksi mitä se edelleen tulee tarvitsemaan. Englanti ei vielä tiedä mitä Saksan vedenalainen sota tulee merkitsemään. Tämä sanottiin muutamia tunteja ennenkuin tuli tieto, että "Courageous" oli upotettu.

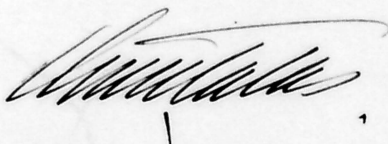
Kun keskustelussa myöskin Turkki oli tullut mainituksi lausui ministeri, että Turkki oli tehnyt sopimuksen Englannin kanssa, osittain luottaen siihen, että länsivaltiot saavat sopimuksen aikaan Venäjän kanssa ja erikoisesti vakuutettuna siitä, että Italia liittyisi sotaan. Kun nyt Venäjä on päinvastoin asettunut Saksan puolelle, niin Turkilla ei ole mitään mahdollisuutta auttaa länsivaltoja. Ministeri lausui, minkä minäkin olen useammassa raportissani esille tuonut, että Turkin on mahdotonta harjoittaa Venäjän vastaista politiikkaa. Turkin osanotto sotaan kävisi jo senkin tähden mahdottomaksi, koska Dardanellen ei ole vielä saatu varustetuiksi. Maalinnakkeet kyllä ovat valmiit, mutta suurin osa kanuunoista puuttuu. Nämä olivat tilatut Saksasta ja olivat ne jo lähtövalmiina kun Saksa viikkoa ennen kuin Turkin-Englannin sopimuksesta tuli julkinen tieto, sai siitä vihiä ja sen johdosta pidätti kanuunat Saksassa.

Kysyin ministeriltä, joka niin usein oli tavannut Saksan

ja Italian johtavia valtiomiehiä, oliko Saksa etukäteen tietoinen siitä, että Italia pysyisi puolueettomana ja oliko tämä ehkä jo Saksan ja Italian välillä alunpitäen sovittu. Tähän vastasi ministeri, että hän puolestaan ei ollut siitä tietoinen ja että hän ei edes usko, että Ribbentropkaan olisi sitä tiennyt. Ministeri sanoi Ribbentropin lausuneen, että on paljon asioita, joista Hitler ja Mussolini sopivat keskenään ja joista eivät edes heidän omat ulkoasiainministerinsäkään ole tietoisia. Ja tällainen kysymys juuri lienee ollut Italian kannanotto sodan syttyessä. Sitä vastoin sanoi ministeri, että Saksa koko ajan on ollut ja edelleen on vakuutettu siitä, että Amerikan Yhdysvallat pysyvät puolueettomina.

Tästä siirtyi keskustelu kysymykseen, mitkä syyt lopuksi olivat aiheuttaneet, että sota syttyi. Muistutin ministerille, että hän aikaisemmin oli minulle vakuuttanut, että Suomi voi rauhassa ryhtyä Olympialaisia valmistelemaan, sillä sotaa ei syty. Ministeri myönsi näin sanoneensa, mutta että hän sikäli erehtyi, että hän ei tietänyt, että Englanti suorastaan halusi sotaa. Hän tiesi, että Saksa ei halunnut sotaa ja että Saksa asettaisi niin kohtuullisia vaatimuksia, että ne eivät sellaisinaan pakottaisi Englantia sotaan. Mutta Englanti halusi sotaa ja oli valmis uhraamaan Puolan omien tarkoituksien saavuttamiseksi. Sitä vastoin sanoi ministeri tietävänsä, että Ranska ei sotaa halunnut ja hän uskoi myöskin, että Ranska tulee käymään sotaa laimeasti. Jos sota jatkuu, niin se, kun Puola kerran on taistelevien riveistä poistettu, tulee kehittymään voimien koetukseksi Englannin ja Saksan välillä.

Keskustelun kuluessa kävi useampaan kertaan selville, että ministeri ehdottomasti luotti Saksan voittoon ja hän käytti hyvinkin jyrkkiä sanoja tuomitessaan Englannin menettelyä, Englanti kun omien laultujen etujensa vuoksi uhrasi Puolan.

A handwritten signature in dark ink, appearing to be 'W. M. M.', written in a cursive style. The signature is positioned to the right of the main text block.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA:

Budapestissa olevan lähetystön raportti n:o 22.

Ministeri Talas

20 p 1939.

Min. / Pd.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissa syyskuun 30 p:nä 1939.

No 1540.

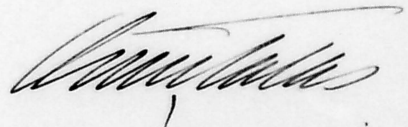
ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 29/358 Sal D. 1939.		
9/10-39	№	Litt.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C27	

Herra Ministeri,

Tämän ohessa lähetän kunnioittaen Teille Buda-
pestin-lähetystön raportin n:o 22

Unkarin ja Venäjän suhde.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

E l j a s E r k k o,

Helsinki.

B u d a p e s t i S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö ,

ULKOASIAINMINISTERIO Salainen.

RAPORTTI n:o 22.

Budapesti ssa 30 p:nä syys kuuta 1939.

29/1058 Sal. D. 1939

9/10-09	152	Liitt.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C27	

Asia: Unkarin ja Venäjän suhde.

Ei ole vielä kulunut pitkää aikaa siitä kun Neuvosto-Venäjä, ei aivan diplomaattisella tavalla, karkoitti Moskovasta Unkarin lähettilään. Unkarin lähettiläänhän täytyi poistua Moskovasta 24 vai oliko se 48 tunnin sisällä ja nyt jo on Unkari pyytänyt ja saanut aggrementin uuden lähettilään lähettämistä varten. Täytyy myöntää, että sen kohtelun jälkeen, joka tuli Unkarin lähettilään osaksi Moskovassa, oli verrattain nöyryyttävää Unkarille pyytää saada lähettää uusi lähettiläs. Katsoin sentähden asiakseni käydä ulkoasiainministeriön poliittisen osaston päällikön puheilla saadakseni lähempiä tietoja asiassa.

Ministeri Giczi oli hiukan hämillään asiaa selostessaan, joskin hän koetti sille antaa vallan luonnollisen värityksen. Hän sanoi, että kun Venäjä oli ilmoittanut Unkarille, että se ei halua, että Unkarilla on lähettiläs Moskovassa, niin se samalla oli viitannut siihen, että se toivoi, että silti Venäjän ja Unkarin väliset diplomaattiset suhteet eivät katkea, vaan että kumpikin maa valtuuttaa jonkun lähettiläänsä toisessa maassa edustamaan itseään.

JAKELUOHJE:
Tavallinen.

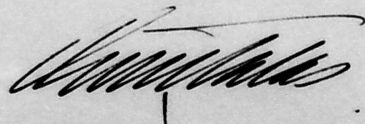
Jakeluohjemalleja:
Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksiministeriölle.
Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaadustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Huomautin tähän, että Unkarin tämän ehdotuksen hylkäsi ja että siis diplomaattiset suhteet todellisuudessa katkesivat. Tämä täytyi ministeri Giczin myöntää, mutta hän sanoi, että tosiasiallisesti Pariisin kautta oli kuitenkin ylläpidetty jonkinlaisia diplomaattisia suhteita Unkarin ja Venäjän välillä. Tämä onkin totta, sillä tiedossani on, että Unkarin entinen Moskovan lähettiläs ministeri Jungerth kesällä ainakin jonkin aikaa oleskeli Pariisissa ja kävi neuvotteluja Venäjän suurlähettilään kanssa. Edelleen kertoi ministeri Giczi, että kun Litvinoff, jota Unkari täydellä syyllä piti pääsyyllisenä siihen, että Unkarin lähettiläs karkoitettiin, oli kukistettu, katsoi Unkari sopivaksi tiedustella Venäjältä, olisiko Venäjä edelleen sitä mieltä, että Unkarilla ei tule olla diplomaattista edustajaa Venäjällä. /Huomautan tähän, että Unkari ei suinkaan heti Litvinoffin kukistumisen jälkeen tätä tiedustelua tehnyt, vaan vasta Saksan ja Venäjän sopimuksen tultua tunnetuksi/. Unkarin tiedusteluun antoi Venäjä suosiollisen vastauksen ja kun Unkari sitten pyysi aggrementtia Varsovan lähetystönsä lähetystöneuvokselle, tri Kristóffille, niin aggrementti myönnettiin jo 24 tunnin sisällä.

Onkin tietysti Unkarille aivan välttämätöntä, että sillä nykyoloissa on diplomaattinen edustaja Moskovassa, sillä ovathan Venäjä ja Unkari nyttemmin rajanaapureita. Olen jo pari kertaa viimeisissä raporteissani huomauttanut, että se ilo, joka aluksi vallitsi sen johdosta,

että Unkari oli saanut yhteisen rajan Puolan kanssa, on muuttunut huolestumiseksi ja tämä huolestuminen on varsinkin nyt käynyt suureksi, kun tämä raja onkin muuttunut Unkarin ja Venäjän yhteiseksi rajaksi. Unkarissa pelätään, että tämä yhteinen raja voi antaa aihetta selkkauksiin Unkarin ja Venäjän välillä tai että ainakin Venäjä voi, jos se niin haluaa, provosoida tällaisia selkkauksia. Tähän pelkoon antaa erikoisen aiheen se seikka, että nyt kyseessä olevalla alueella väestön enemmistö on osittain ukrainalaisia, osittain vähävenäläisiä ja että nyt jo on havaittavissa jommoinkin väestön siirtyminen tältä alueelta rajan yli nykyiselle Venäjän alueelle. Tämä siirtyminen on jo huolimatta siitä, että yhteinen raja on vasta ollut olemassa noin viikon verran, saanut sellaisen laajuuden, että kerrotaan noin tuhannen henkilön siirtyneen Venäjän puolelle. Tätä siirtymistä ei voi selittää ainoastaan kansallisilla syillä, vaan siihen vaikuttaa myöskin, ja ehkäpä pääasiallisestikin, se seikka, että tällä alueella on vallinnut ääretön köyhyys, jota Unkari näin lyhyessä ajassa ei ole kyennyt poistamaan. Unkarissa pelätään edelleen, ettei Venäjä, jos se aiheuttaa konfliktin, tule tyytymään ainoastaan Unkarin viimeksi saamaan alueeseen, vaan että se voi asettaa suurempia vaatimuksia. Eikä Unkari edes uskalla luottaa siihen, että se tällaisen konfliktin sattuessa saisi apua Saksalta. Kun Unkari ei, kuten aikaisemmin olen rapor-

toinut, myöntänyt Saksalle vapaata läpikulua Puolaan,^{x/} niin huononivat Saksan ja Unkarin välit huomattavasti. Tällä kuulee unkarilaisten lausuvan, että kun unkarilaiset eivät päättävästi asettuneet Saksan puolelle, niin Saksassa katsotaan, että Unkari yritti istua kahdella tuolilla ja pelätään, että Saksa tästä tekee johtopäätöksensä. Toivotaan kuitenkin, että, joskin Puolan rajalla oleva alue kadotetaan, mikä itseasiassa Unkarille ei enää merkitse mitään sen jälkeen kun sillä ei enää ole yhteistä rajaa Puolan kanssa. Unkari saa korvauksen Siebenbürgissä. Virallisissa unkarilaisissa piireissä vakuutetaan tosin edelleen, että joskin Venäjä valloittaa Bessarabian, niin Unkari ei tule hyökkäämään Siebenbürgiin, mutta yleinen käsitys maassa on, että jos Bessarabia valloitetaan, niin samalla ryhdytään Rumanian suurempaan jakoon siten, että Unkari ottaa Siebenbürgin ja Bulgaria Dobrudžan. Toiselta puolen vakuutetaan kuitenkin, että Saksa tekee voitavansa rauhan säilymiseksi Rumaniassa, kuten Balkanilla yleensäkin, koska Saksa toivoo tuontinsa Balkanin maista voivan esteettömästi jatkaa.

^{x/} Bukarestin-lähetystön eräessä äskeisessä raportissa sanotaan, että Saksa oli vaatinut sotilasliittoa Unkarin kanssa. Tällaista vaatimusta Saksa ei ole tehnyt, vaan on Saksa ainoastaan vaatinut joukoilleen vapaata läpikulua Unkarin kautta, kuten raportissani n:o 20 olen ker-tonut.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 27.

Ministeri Talas

8/10 1939.

Min/Pot.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissa lokakuun 9 p:nä 1939.

No 1564

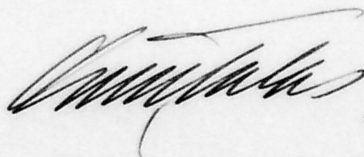
ULKOASIAINMINISTERIÖ		
31/1059 La 10.10.39		
14/10-27		Liit.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C27	

Herra Ministeri,

Tämän ohessa lähetän kunnioittaen Teille Budapestin-lähetystön raportin n:o 23

Unkarin ulkoasiainministeriön käsitys sodan päättymisestä.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas Erkkö,

Helsinki.

B u d a p e s t i S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö

Satainen.

RAPORTTI n:o 23.

Budapesti ssa 8 p:nä loka kuuta 1939.

Asia: Unkarin ulkoasiainministeriön

käsitys sodan päättymisestä.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
31/1059 SalD. 1037.		
14/10-29	112	1111
OSASTO	OSASTO	ASIA
5	C27	

Kävin eilen ulkoasiainministeriössä ilmoittamassa aggre-
mentin myöntämisestä parooni Villanille. Keskustelin samalla
kansliapäällikön, ministeri Vörnlén kanssa. Hän ei uskonut,
että rauha saataisiin syntyään, koska Englanti ei niin
pian anna perään. Tätä hän kovasti valitti katsoen sii-
hen hävitykseen, joka sen kautta Eurooppaa uhkaa. Mutta
Saksan lopullisesta voitosta ministeri oli aivan vakuutet-
tu. Niinpä hän lausui, että on aikaisemmin leikillä sa-
nottu, että voi käydä niinkin, että Hitler Buckinghamin
palatsissa sanelee rauhanehdot. Tämän mielipiteensä hän pe-
rusti siihen, että Saksalla varmasti nytkin, kuten aina
aikaisemminkin ennen jokaista sotaa on ollut joku suurem-
moinen keksintö, joka on antanut sille teknillisen ete-
vämmyyden vastustajan yli. Tätä oletettua teknillistä kek-
sintöä ei Saksa ole vielä tahtonut käyttää Puolaa vastaan,
koska se siitä selvisi muutenkin, mutta jos sota länsi-
Eurooppaa vastaan alkaa todenteolla, niin voi olla, että
saamme vielä nähdä ihmeellisiä asioita.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-
tuksiin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähetystön raportti n:o 24.

Ministeriö Tulos

9/9 - 09

Min./Pol.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o. 1567.

Budapestissa lokakuun 9 päivänä 1939.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
20/357 Yal. 1939.		
16/10-207	3	LRK.
RUOKA	OMASTO	ASIA
5	C27	

Herra Ministeri,

Tämän ohessa lähetän kunnioittaen Teille Buda-
pestin-lähetystön raportin n:o 24

Keskustelu Ruotsin lähettilään kanssa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kun-
noitukseni vakuutus.

Ch. Westerlund

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas Erkkö,

Helsinki.

BUDAPESTI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 24

Budapesti ssa 9 p:nä SYYS kuuta 19 39

Asia: Keskustelu Ruotsin lähet-
tilään kanssa.

ASIA		
70/359 Sal. 1939		
16/10 - 39	9	LÄH.
ASIA	OSASTO	ASIA
5	C27	

Vaikkakin Ruotsin lähettiläs Helsingissä todennäköisesti on esittänyt samat ajatukset kuin hänen virkaveljensä täällä, katson kuitenkin olevan syytä tehdä selkoa keskustelusta, joka minulla tänään oli Ruotsin tšekäläisen ministerin kanssa.

Ministeri Unden, joka aikaisemmin on ollut lähettiläänä Virossa ja Latviassa lausui, ettei hän koskaan ole uskonut näitten valtioiden pysyväsyyteen. Hän sanoi jo siihen aikaan Ruotsiin kirjoittaneensa, että Ruotsissa erehdytään, jos luullaan, että Viro ja Latvia voisivat tarjota jotain suoja-muuria Venäjää vastaan. Sellainen käsitys osoittautuisi kohta-lokkaaksi erehdykseksi. Toisin on Suomen laita. Ja sitten ministeri esitti tunnettuja perusteita, minkä tähden Suomi on katsottava lähinnä kuuluvan Skandinavian maihin.

Tietämättä vielä mitä Venäjä tulee Suomelta vaatimaan ministeri sanoi uskovansa, että vaatimukset eivät tule olemaan vallan suuria. Mutta vaikka ne olisivat suuretkin, niin Suomi ei saa antaa ristiriidan johtaa tällä hetkellä sotaan. Tämä aika on Suomelle mahdollisimman epäedullinen. Suomi ei voi mistään odottaa apua. Jos Suomi ehkä kerran vielä joutuu taistelemaan Venäjän kanssa, niin on valittava aika, joka

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

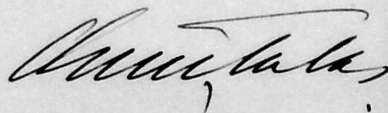
Ei ulkomaedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

on Suomelle edullisempi. Tällainen aika voi tulla. Nykyinen sota voipi vielä tarjota aavistamattomia mahdollisuuksia. Jos Suomi nyt ryhtyy sotaan, niin seuraus on vain, että se pyyhitään kansakuntien joukosta pois ja kun sen aika ehkä vielä tulisi, niin se ei voi sitä käyttää.

Venäjän vaatimuksiin suostuminen ei merkitse, että Suomi suostuisi puolueettomuutensa loukkaamiseen. Puolueettomuuden kanssa Venäjän vaatimuksilla ei ole mitään tekemistä. Venäjä ei virallisesti ole sodassa minkään valtion kanssa, mutta sitäpaitsi se mitä Venäjä vaatii Suomelta ei millän tavoin vaikuta Saksan ja länsivaltojen väliseen sotaan. "Suomi on", sanoi ministeri Unden, "nyt verrattavissa henkilöön, jota vastaan rosvo ojentaa ampuma-aseensa ja jolla on valittavana kuoleman tahi omaisuutensa osan luovuttamisen välillä".

"Tuskin voi edes sanoa", jatkoi ministeri, "että Suomi ryhtymällä sotaan osoittaisi sankarillisuutta. Kuka nyt puhuu Puolan kansan sankarillisuudesta? Täällä Unkarissa sanovat kaikki, että Puolan hallituksen menettely oli mieletöntä!"

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA:

Duclaportissa olevan lähetystösi raportti n:o 27

Ministerin Talos

9/10 1929.

U
SUOMEN LÄHETYSTÖ

FINN KÖVETSÉG

N:o. 1567.

Min.
Budapestissa lokakuun 9 päivänä 1939.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 20/257 Lep D. 1939.		
19/10-39	16	LIIT. 1
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C	27

Herra Ministeri,

Keskustelu Ruotsin lähettilään kanssa.

Oheisena lähetän kunnioittaen yhden jäljennöksen tänään lähtevän kuriiri, Kapteeni Eskil Peuran mukana Teille osoittamastani otsakeasiaa käsittelevästä raportista.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kunnioitukseni vakuutus.

Siunata

Herra Ulkoasiainministeri

Eljas Erkkö,

Helsinki.

BUDAPESTI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 24

Budapesti ssa 9 p:nä ^{lokka}~~syys~~ kuuta 19 39

Asia: Keskustelu Ruotsin lähet-
tilään kanssa.

Vaikkakin Ruotsin lähettiläs Helsingissä todennäköisesti on esittänyt samat ajatukset kuin hänen virkaveljensä täällä, katson kuitenkin olevan syytä tehdä selkoa keskustelusta, joka minulla tänään oli Ruotsin tšekäläisen ministerin kanssa.

Ministeri Unden, joka aikaisemmin on ollut lähettiläänä Virossa ja Latviassa lausui, ettei hän koskaan ole uskonut näitten valtioitten pysyvällisyyteen. Hän sanoi jo siihen aikaan Ruotsiin kirjoittaneensa, että Ruotsissa erehdytään, jos luullaan, että Viro ja Latvia voisivat tarjota jotain suoja-muuria Venäjää vastaan. Sellainen käsitys osoittautuisi kohta-lokkaaksi erehdykseksi. Toisin on Suomen laita. Ja sitten ministeri esitti tunnettuja perusteita, minkä tähden Suomi on katsottava lähinnä kuuluvan Skandinavian maihin.

Tietämättä vielä mitä Venäjä tulee Suomelta vaatimaan ministeri sanoi uskovansa, että vaatimukset eivät tule olemaan vallan suuria. Mutta vaikka ne olisivat suuretkin, niin Suomi ei saa antaa ristiriidan johtaa tällä hetkellä sotaan. Tämä aika on Suomelle mahdollisimman epäedullinen. Suomi ei voi mitään odottaa apua. Jos Suomi ehkä kerran vielä joutuu taistelemaan Venäjän kanssa, niin on valittava aika, joka

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaandustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaandustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoi-tuksiin.

on Suomelle edullisempi. Tällainen aika voi tulla. Nykyinen sota voipi vielä tarjota aavistamattomia mahdollisuuksia. Jos Suomi nyt ryhtyy sotaan, niin seuraus on vain, että se pyyhitään kansakuntien joukosta pois ja kun sen aika ehkä vielä tulisi, niin se ei voi sitä käyttää.

Venäjän vaatimuksiin suostuminen ei merkitse, että Suomi suostuisi puolueettomuutensa loukkaamiseen. Puolueettomuuden kanssa Venäjän vaatimuksilla ei ole mitään tekemistä. Venäjä ei virallisesti ole sodassa minkään valtion kanssa, mutta sitäpaitsi se mitä Venäjä vaatii Suomelta ei millään tavoin vaikuta Saksan ja länsivaltojen väliseen sotaan. "Suomi on", sanoi ministeri Unden, "nyt verrattavissa henkilöön, jota vastaan rosvo ojentaa ampuma-aseensa ja jolla on valittavana kuoleman tahi omaisuutensa osan luovuttamisen välillä".

"Tuskin voi edes sanoa", jatkoi ministeri, "että Suomi ryhtymällä sotaan osoittaisi sankarillisuutta. Kuka nyt puhuu Puolan kansan sankarillisuudesta? Täällä Unkariassa sanovat kaikki, että Puolan hallituksen menettely oli mieletöntä?"

Onni Talas

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestin oltava lähetysten raportti n:o 25.

Ministerin Talus

21/10 1939.

Min. / Pst.

SUOMEN LÄHETYSTÖ

No 1613.

Budapestissa lokakuun 23 p:nä 1939.

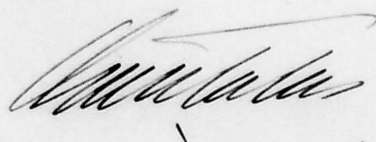
SUOMEN LÄHETYSTÖ		
33/359 Pal. 10 29.		
20/10-29		L.H.
5	OSASTO C27	ASIA

Herra Ministeri,

Tämän ohessa lähetän kunnioittaen Teille Buda-
pestin-lähetystön raportin n:o 25

Säilyykö rauha Unkarissa ja Balkanin valtioissa?

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen
kunnioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

E l j a s E r k k o,

Helsinki.

B u d a p e s t i S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 25.

Budapesti ssa 21 p:nä loka kuuta 1939.

Asia: Säilyykö rauha Unkarissa
ja Balkanin valtioissa?

33/359 Sal. 1939

20/10-39	OSASTO	ASIA
5	C27	

Venäjän viimeaikainen aktiivinen politiikka on aikaan saanut täydellisen käänteen Balkanin valtioiden ja Unkarin ulkopoliitikassa.

Vielä joku aika sitten Unkarissa miltei ilolla odotettiin, että Venäjä hyökkäisi Bessarabiaan, jotta Unkari sitten olisi saanut tilaisuuden vallata Siebenbürgeenin. Tosin jo aikaisemmin Unkarin hallitus, kuten olen raportoinut, ilmoitti, että se ei aijo väkisin riistää Rumanialta Siebenbürgeniä, vaikkakin tilaisuus siihen tarjoutuisikin, mutta vallan yksimielinen mielipide maassa oli toisella kannalla. Nyt sitävastoin ovat mielipiteet kokonaan muuttuneet. Venäjä on nyt Unkarin rajanaapuri. Jos Unkari uhraa voimansa taistelussa Rumaniaa vastaan, niin on pelättävissä, että Venäjä käyttäisi tilaisuutta hyökätäkseen heikontunutta Unkaria vastaan. Että sodan uhka Rumanian ja Unkarin välillä

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

oli vakava, osoittaa se seikka, että kumpikin valtio oli lähettänyt rajalle huomattavia sotajoukkoja. Nyt ovat olosuhteet muuttuneet. Jo joku aika sitten saatiin näiden kahden valtion välillä aikaan sopimus, jonka mukaan he poistivat rajoiltaan ylimääräiset sotavoimat. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että Unkari olisi luopunut Siebenbürgeniä tarkoittavista vaatimuksistaan. Unkarissa on se käsitys vallalla, että kun nykyinen sota kerran päättyy, niin Unkarillekin suodaan oikeutta.

Sovinnon syntyminen suoraan Rumanian ja Unkarin välillä olisi kuitenkin ehkä ollut vaikea ilman välittäjää. Eiväthän viimekeväiset ja -kesäiset neuvottelut näiden valtioiden välillä johtaneet mihinkään tulokseen. Rauhan aikaansaaminen onkin pääasiallisesti Jugoslavian ansio. Se tunnustetaan yleisesti. Jugoslavia on vuosien kuluessa määrätietoisesti toiminut rauhan rakentamiseksi Balkanin valtioiden kesken. Tähän rauhaan se on halunnut saada Unkarinkin. Ja Jugoslavian onkin onnistunut saada suhteensa Unkariin niin hyväksi, että miltei voidaan tällä hetkellä sanoa niiden olevan ystävälliset. Erityisesti sanotaan Mačekilla olevan suuret ansiot Unkarin ja Rumanian välisen sovinnon syntymisessä. Kroatialaisena Mačekilla on vanhastaan läheiset suhteet unkarilaisten kanssa, ja vaikkakaan hän ei luonnollisesti

itse johtanut sovinnon hieromista, lienee hänen vaikutuksensa kuitenkin ollut erittäin suuri. Serbialais-kroatialainen sopimus on täten jo ulkopoliittisesti Jugoslavialle kantanut ensimmäisen hedelmänsä.

Sitä vastoin on Bulgarian suhde Rumaniaan edelleen epäselvä. Bulgaria ei halua luopua aikeistaan saada takaisin Etelä-Dobrudžaa tilaisuuden siihen sattuessa. Onko vielä selvittämättä oleva hallituskriisi Sofiassa yhteydessä tämän kysymyksen kanssa, kuten on väitetty, ei ole varmaa. Mutta joka tapauksessa Bulgarian voimat ovat liian heikot voidakseen vakavasti rauhaa häiritä.

Uuteen vaiheeseen joutui kysymys rauhan säilymisestä Balkanilla, kun Turkin ja Venäjän neuvottelut alkoivat Moskovassa. Näitä neuvotteluja seurattiin sentähden niin hyvin Unkarissa kuin kaikissa Balkanin valtioissa mitä suurimmalla mielenkiinnolla. Jos Venäjä olisi saanut Turkin pakotetuksi alistumaan vaatimuksiinsa, niin pidetään selviönä, että Venäjän ja Turkin sopimus olisi muodostunut lähtökohdaksi Venäjän aktiiviselle politiikalle Balkanilla. Ensinnä olisi tullut Rumanian vuoro, sitten ehkä Unkarin ja pian olisi sota voinut levitä yli koko Balkanin.

Vaikkakin Jugoslavian ja Turkin suhteet jo kauan olivat olleet erittäin läheiset, olisi Jugoslavian vaikutus yk-

sin ollut liian pieni estääkseen Venäjän-Turkin sopimuksen syntymisen. Uskaltaakseen vastustaa Venäjän vaatimuksia täytyi Turkin olla varma siitä, ettei sitä uhkaksi mikään vaara muualta päin, ennen kaikkea, että Italialla ei olisi mitään hyökkäysaikeita. Länsivaltojenkaan Turkille lupaama apu ei herättänyt riittävästi luottamusta Turkissa, koska, jos Turkki olisi joutunut Venäjän ja Italian väliseen puristukseen, länsivaltojen antama apu olisi ollut varsin problemaattinen. Italialla oli sentähden ratkaisu käsissään ja samaan aikaan, jolloin Saradschoglu neuvotteli Moskovassa, neuvotteli Turkki sekä länsivaltojen että Italian kanssa. Itseasiassa ei liene ollut niinkään vaikeaa saada Italialta tarpeellisia takeita Turkin jättämisestä rauhaan, sillä Italian Balkanin politiikan tarkoituksena on niinkään rauhan säilyttäminen siellä. Kerrotaan, että jo Italian suurlähettiläs Bastiniani Lontooseen saapuessaan oli antanut vakuutuksen Italian rauhallisista aikeista Turkkiin nähden. Onko Italialle luvattu joitakin korvauksia tästä asenteesta, ei ole tiedossani. Se ehkä ei ollut tarpeellistakaan. Italia on nykyään Europassa ainoa suurvalta, jonka ulkopoliittikka on puhtaasti antibolshevistinen ja jo tästä johtuu, että Italia ei halua heikontaa Turkia, jos kerran Turkki on Venäjän uhkaama. Mutta lisäksi tulee vielä, että Italian laajentumishalun kohteena toden-

näköisesti ei ollenkaan olekaan Turkki.

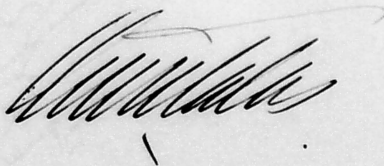
Muuten ovat Balkanin vallat ja Unkari tällä haavaa siinä onnellisessa asemassa, että niin hyvin länsivallat kuin Saksakin toivovat rauhan säilymistä niissä. Aikaisemminhan tosin länsivallat yrittivät saada Balkanin vallat Saksaa vastaan, mutta kun se ei onnistunut, niin hekään eivät halua rauhaa Balkanilla häiritä. Saksan edun mukaista taasen on koko ajan ollut rauhan säilyminen kaakkois-Europassa, koska nämä maat ovat kaupallisissa suhteissa niin erikoisen tärkeät Saksalle. Uskotaankin sentähden, että jos Saksalle yleensä on jotakin mahdollisuutta vaikuttaa hillitsevästi Venäjään, niin se käyttää tätä mahdollisuuttaan juuri Balkanin valtojen hyväksi.

Sellainen kuin valtiollinen tilanne tällä haavaa on, näyttää siis siltä, että sota ei tule ulottumaan Unkariin eikä Balkanille. Tällä en kuitenkaan tahdo sanoa, että täällä pidettäisiin mahdottomana, että Venäjä riistää Rumanialta Bessarabian^{x/}, mutta jos niin tapahtuukin, niin tämä selkka

^{x/} Tässä yhteydessä palautan mieleen keskustelun, joka minulla oli Kööpenhaminassa ollessani Venäjän sikäläisen lähettilään Raskolnikoffin kanssa, joka sittemmin Sofian lähettiläänä joutui pakenemaan Tshekan kynsistä ja jonka kohtalosta myöhemmin ei ole saatu varmoja tietoja. Kun Venäjä ja Rumania silloin juuri olivat solmineet hyökkäämättömyyssopimuksen, tiedustelin Raskolnikoffilta, merkitseekö tämä sopimus,

sellaisenaan ei todennäköisesti aiheuttaisi muita sotaisia toimenpiteitä täällä päin.

Siitä huolimatta, että rauhan toiveet Unkarissa ovat hyvät, on täällä vallalla hyvinkin suuri sodan pelko. Pelko kohdistuu kuitenkin tällä haavaa yksinomaan Venäjää kohtaan. Vaikkakaan Unkarissa ei ole täydellistä mobilisatioita toimeen pantu, havaitsee jokapäiväisessä elämässä, että Unkarikin on valmistautunut aseellisesti puolustautumaan.

että Venäjä on luopunut vaatimasta Bessarabiasta takaisin. Tähän vastasi Raskolnikoff jyrkästi, että Venäjä ei koskaan tule luopumaan Bessarabiasta. Ja kun minä kysyin, miten tällainen vaatimus soveltuu tehtyyn hyökkäämättömyyssopimukseen, kohautti lähettiläs olkapäitään ja sanoi että sopimuksia ei tehdä kaikkia aikoja varten.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissa olevan lähetystön raportti n:o 26.

Ministeri Talas

4/11 1939.

Min. Pö.

LÉGATION DE FINLANDE

Budapestissa 4 p:nä marraskuuta 1939.

No 1679.

ULKOASIAINMINISTERI		
34/357 Tal D. 1939.		
7/11-39	№	LINT.
OSASTO	OSASTO	ASIA
5	(22)	

Herra Ministeri,

Tämän ohessa lähetän kunnioittaen Teille Buda-
pestin-lähetystön raportin n:o 26

Taistelu Dardanelleista ja tilannekatsaus Balkanin
valtioihin.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kun-
nioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri
Eljas Erkkö,
Helsinki.

B u d a p e s t i S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 26.

Budapesti ssa 4 p:nä marras kuuta 19 39.

Asia Taistelu Dardanelleista ja
tilannekatsaus Balkanin valtioihin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
37/359 TalD. 10 39		
9/11-39	HE	L.H.
ASIA	OSASTO	ASIA
J. E. Y.		

Voidaan sanoa, että taistelu Dardanelleista on alkanut joskin toistaiseksi diplomaattisin asein.

Ensimmäiseksi hyökkäykseksi Dardanelleja vastaan voidaan katsoa Venäjän neuvotteluja Turkin ulkoasiainministerin kanssa. Sillä kertaa Venäjä ei vielä saanut haluamaansa määräämisvaltaa Dardanellien yli. Turkki oli turvannut selkäpuolensa ja saattoi sentähden kieltäytyä sopimuksesta, minä jälkeen Turkki, kuten tiedetään, teki tunnetun sopimuksensa Englannin ja Ranskan kanssa.

Läntiset suurvallat saavuttivat siten ensimmäisen diplomaattisen voittonsa Dardanelleihin nähden, eli kuten myöskin voidaan sanoa, ensimmäinen hyökkäys Dardanelleja vastaan oli epäonnistunut.

Mutta taistelu jatkuu. Venäjä ei ole luopunut Dardanelleja koskevasta unelmastaan. Sanotaan, että Dardanelit voidaan valloittaa ainoastaan pohjoisesta päin ja maitse.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaadustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaadustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Tämän väitteen johdosta Turkin tšekäläinen lähettiläs minulle lausui, että Dardanellit ovat yhtä hyvin suojatut kaikkia hyökkäyksiä vastaan, toisin sanoen valloittamattomat. Jos kuitenkin Venäjä aikoo yrittää valloittaa Dardanelleja maitse, tarvitsee se Bulgarian apua, koska hyökkäys Dardanelleja vastaan maitse pohjoisesta on mahdollista vain Bulgariasta käsin. Lähin kysymys on sentähden, miten Bulgaria tähän tulee suhtautumaan. Bulgarian ja Venäjän välit ovat aina olleet erittäin läheiset. Bulgariassa ei ole unohdettu, että maa saa kiittää Venäjää vapautumisestaan Turkin ikeestä. Venäjän ja Bulgarian hyviä välejä ei edes bolshevismikaan ole päässyt häiritsemään. Päinvastoin täytyy todeta, että kommunistiset aatteet ovat aika laajalti levinneet Bulgariassa huolimatta siitä, että kommunismilla ei Bulgariassa pitäisi olla suotuisaa maaperää. Bulgariahan on kokonaan pienviljelijämaa. Nämä pienviljelijät ovat tosin äärettömän köyhiä, mutta kuitenkin täysin itsenäisiä. Mutta monivuotiset sodat ja sotien seuraukset sekä jyrkät puolueriidat, jotka tosin nykyään hallituksen ankarien toimenpiteitten vuoksi eivät pääse ilmi, ovat herättäneet siksi suurta tyytymättömyyttä maassa, että kommunistiset agitaattorit ovat voineet löytää otollisen maaperän kylvölleen. Valitettavasti on kommunismi myös voittanut jalansijaa yliopistonuorisossa,

josta väitetään hyvin suuren osan olevan kommunistien puolella.

Neuvostovenäjän myöhemmin Sofiasta paennut lähettäjä Raskolnikoff nautti Bulgariassa suurta arvonantoa, minkä itse olen voinut todeta. Verrattain äskettäin joukko Bulgarian parlamentaarikkoja kävi Moskovassa ja otettiin heidät siellä erittäin ystävällisesti vastaan ja palatessaan he innostuneesti puhuivat ja kirjoittivat Venäjistä.

Olen tahtonut näin laajasti kuvata mielialaa Bulgariassa, koska ainoastaan sen kautta saattaa käsittää Neuvostovenäjän ja Bulgarian nykyistä suhdetta. Bulgaria ei tosin ole taipunut Venäjän vaatimuksiin. Vielä ei mitään lopullista sopimusta Venäjän ja Bulgarian välillä ole olemassa. Tämä on kuninkaan ja hallituksen ansio. Kuningas on luonnollisesti selvillä bolshevismin vaaroista ja samoin pääministeri Kiosseivanoff. Kun Bulgariassa äskettäin oli hallituspula, sanottiin tämän johtuneen ulkopoliittisista syistä. Tämä ei sellaisenaan pidä paikkaansa. Hallituksessa syntynyt erimielisyys koski parlamentarismintäydellistä toteuttamista Bulgariassa. Kuningas ja Kiosseivanoff eivät katsoneet ajⁿ vielä tulleen tällaisen vaatimuksen toteuttamiselle ja uusi hallitus muodostettiin tämän periaatteen mukaisesti. Mutta välillisesti hallituskriisillä kuitenkin oli ulkopoliittistakin merkitystä, koska

on luultavaa, että parlamentaarinen hallitus olisi pakotettu noudattamaan osittain toisenlaista ulkopolitiikkaa, kuin nykyään on noudatettu.

Mutta palatakseni Venäjän Bulgarialle esittämiin vaatimuksiin, kerrotaan, että Venäjä olisi tahtonut Bulgarialta Varnan voidakseen pitää sitä tukikohtana mahdollisissa hyökkäyksissä Dardanelleja vastaan. Tähän vaatimukseen ei Bulgaria kuitenkaan suostunut. Sen jälkeen on Venäjä ja ja tämän on Bulgarian tšekäläinen lähettäjä minulle kertonut antanut Bulgarian ymmärtää, että jos Bulgaria hyökkää etelä-Dobrudzaan, niin Venäjä hyökkää heti Bessarabiaan, joten Bulgarian olisi helppo päästä tarkoitustensa perille. Tähtenkään ehdotukseen ei Bulgaria kuitenkaan suostunut. Lähettäjä sanoi minulle, että Bulgaria ei halunnut näyttellä Rumaniaan nähden samanlaista roolia kuin Saksa Puolaan nähden. Mutta, hän lisäsi, että jos Venäjä hyökkää Bessarabiaan ja siitä syntyy Venäjän ja Rumanian välillä sotä, niin ei ole epäilystäkään, etteikö Bulgaria myöskin hyökkää etelä-Dobrudzaan. Jos sitävastoin Rumania suosiolla luovuttaa Bessarabian Venäjälle, niin Bulgaria ei tulisi hyökkäämään etelä-Dobrudzaan.

Että Bulgariassa on niinkin jyrkkä mielipide voimassa Dobrudzan kysymyksessä, siitä saa Rumania kokonaan syyt-

tää itseään. Rumanialaiset ovat bulgarialaisten ollessa heikkoina niin väkivaltaisesti suhtautuneet etelä-Dobrudzassa asuviin bulgarialaisiin, että tämä Rumanian menettely on kaikissa bulgarialaisissa piireissä herättänyt mitä syvintä suuttumusta. Keskustellessani tänään Unkarin honvedministerin kanssa, piti hän jokseenkin varmana, että Venäjä hyökkää Bessarabiaan ja Bulgaria hyökkää Dobrudzaan. Ministeri lausui, että Bulgaria voi sen tehdä aivan vaaratta, sillä Rumanian avuksi ei tulisi Turkki eikä Jugoslavia ja läntiset suurvallat eivät pääsisi apun, vaikka haluaisivatkin. Mahdotonta ei kuitenkaan ole, että Rumania vapaaehtoisesti luovuttaa etelä-Dobrudzan Bulgarialle. Bulgarian lähettiläs sanoi minulle, että Rumania jo aikaisemmin olisi ollut valmis sen tekemään, mutta että sitä on estänyt pelko, että sen kautta Unkari saisi uutta virikettä vaatimuksiinsa saada Siebenbürgen.

Suhtautumisessaan bolshevismivaaraan eroaa Bulgaria kaikista muista Balkanin valtioista ja Unkarista.

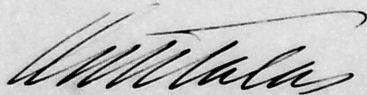
Nämä viimeksi mainitut valtiot ovat kaikki valmiit puolustautumaan Neuvostovenäjää vastaan ja voidaan sanoa, että ainakin Unkarissa, jonka luonnollisesti parhaiten tunnen, vallitsee liialliseltakin tuntuva pelko, että Venäjä hyökkäisi maahan. Yhtenäsen täällä kerrotaan, että ulkoasiainministeri

Csáky oli saanut kutsun saapua Moskovaan neuvottelemaan, mutta että hän olisi kieltäytynyt kutsua noudattamasta. Tämä huhu voi kyllä olla pelokkaan fantasian luoma kuvitelma; ainakin huhu aivan jyrkästi viralliselta taholta kumotaan, enkä ole sille myöskään yksityiseltä taholta saanut vahvistusta, joskin huhun minulle kertojain joukossa on eduskunnan jäseniäkin.

Pyrkimys saada Balkanin valtioitten ja Unkarin puolueettomuus säilymään on erittäin voimakas. Tällöin ei ajatella ainakaan mahdollista sotaa Venäjän kanssa, vaan myöskin sotaisten selkkausten välttämistä läntisten suurvaltain ja Saksan kanssa.

Varsinaista puolueettomuusblokkia ei tosin ole vielä Balkanilla muodostettu, mutta sen hyväksi työskennellään. Luotetaan siihen, että Italia, joka Albanian kautta nykyään on myöskin Balkan-valtio ja jolla muutenkin Balkanilla on suuria etuja valvottavana, ottaa johdon käsiinsä. Unkarissa ja Balkanin valtioissa uskotaankin, että Italia ainakin pitkiksi ajoiksi jää puolueettomaksi ja että Italia sentähden myöskin haluaa, että rauha Balkanilla säilyy. Että Italia ei vielä ole ryhtynyt pontevasti Balkanin blokkia muodostamaan, sanotaan johtuvan siitä, että etelä-Dobružan kysymys vielä on ratkaisematta ja Bulgarian kannanotto sen-

tähden epävarma. Italia haluaa luoda voimakkaan blokin, josta kaikki keskinäisten riitojen mahdollisuus on eliminoitu. Italian pyrkimystä rauhan säilyttämiseksi Balkanilla todistaa m.m. äskettäin tehty sopimus Italian ja Kreikan välillä, jonka seurauksena oli, että Kreikka ei enää tunneta itseensä uhatuksi Albanianta käsin. Yleensä voidaan nähdä, että viimeaikaiset suuremmat tapaukset ovat saattaneet Albanian kysymyksen kokonaan unohduksiin. Niinpä valitsee Jugoslavian ja Italian välillä tällä haavaa mitä parhain suhde. Puolueettomuusblokin muodostamista Balkanilla helpottaa myöskin se seikka, että Saksa sitä toivoo. Saksalla on kaikista muuhun suuntaan käyvistä väitteistä huolimatta hyvät suhteet Jugoslavian ja Bulgarian kanssa ja Saksa toivoo, kuten aikaisemmin olen useasti huomauttanut, rauhan säilymistä Balkanilla.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5.

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budjettista oleva lähetyksen rap. n:o 27.

Ministeri Talar.

8/12-39.

LÉGATION DE FINLANDE

Budapestissa 7 p:nä joulukuuta 1939.

No 2054.

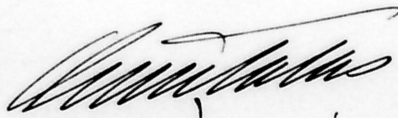
ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No	35 359 fac.	39
	16/12.39	
	5	C27

Herra Ministeri

Tämän ohessa lähetän kunnioittaen Teille Budapes-
tin-lähetystön raportin n:o 27

Venäjän hyökkäyksen vaikutus Unkarin ja Balkanin maitten
valtiolliseen tilanteeseen.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kun-
nioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Väinö Tanner,

Helsinki.

B u d a p e s t i S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö .

Salainen.

RAPORTTI n:o 27.

Budapesti ssa 7 p:nä joulukuuta 1939.

Asia: Venäjän hyökkäyksen vaikutus
Unkarin ja Balkanin maitten val-
tiolliseen tilanteeseen.

35/359 h.c. 39
16/12.39
5 C27

Venäjän hyökkäys Suomeen on äkkiä avannut sokeittenkin silmät näkemään, mikä Venäjän todellinen tarkoitus on. Täällä kuuli diplomaattisissakin piireissä aikaisemmin monesti selitettävän, että Venäjä ei pyrkisi enää bolshevismia levittämään, vaan että se vain tahtoi turvata nykyisen valtansa. Baltian maiden tapaustenkin jälkeen kuuli lausuttavan, että Venäjä tietoisena siitä, että ennemmin tai myöhemmin sytty sen ja Saksan välillä sota, tahtoo turvata itsensä tällaiselta mahdollisuudelta. Mutta Venäjän hyökkäys Suomeen ja ennenkaikkea n.s. Kuusisen hallituksen luominen paljasti Venäjän todelliset aikomukset. Hämmästyksellä on täällä myöskin todettu Saksan kanta. On kyllä totta, että Saksan ja Unkarin välinen ystävyys jo aikaisemminkin on saanut kovia kolahduksia ja että jo aikaisemminkin ruvettiin suhtautumaan erikoisesti Hitleriin kylmästi. Mutta vasta viime päivien tapahtumat Suomessa ovat saaneet suhteet yhä enemmän kylmenemään. Useimmat eivät jaksa ollenkaan käsittää Saksan menettelyä, kun taas toiset luulevat Saksan asenteessa löytävänsä suurpoliittisia

JAKELUOHJE: Tavallinen.

Jakeluohjelmalleja:

Tavallinen.
Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.
Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.
Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

tarkoituseriä. Viimeksi mainitut arvelevat, että Saksa toivoo Suomen tapahtumien lopuksi pakottavan Englantia sotaan Venäjän kanssa. Kun Saksa tuntee, että sen liitto Venäjän kanssa on suhteellisesti heikosti yhteenliitetty, niin se toivoisi, että Englanti ryhtymällä sotaan Venäjää vastaan pakottaisi Venäjän täydellisesti antautumaan Saksan syliin. Toiselta puolen Englanti ilmeisesti juuri pelkää ajavansa Venäjää lähemmäksi Saksaa ja siksi se ei uskalla ryhtyä Suomen avustamiseksi vakavampiin toimenpiteisiin.

Jo ennen Suomen viimeisiä tapahtumia pelättiin Balkanin maissa ja Unkarissa, että Venäjä asettaisi vaatimuksia näille maille. Olen aikaisemmin jo selittänyt, miten Balkanin maiden ja Unkarin erimielisyydet eivät kuitenkaan ole tehneet mahdolliseksi yhteistä puolustusrintamaa Venäjää vastaan. Suomen tapahtumat ovat nyt uudestaan virittäneet keskustelun Balkanin blokin muodostamisen tärkeydestä. Esteenä on kuitenkin edelleen Rumania, joka ei halua tyydyttää Unkarin ja Bulgarian vaatimuksia ja joka sentähden tekee Balkanin blokin muodostamisen mahdottomaksi. Erityisesti täällä Budapestissa herättää pahennusta Gafencun puhe, jossa tämä hyvin jyrkässä äänilajissa hylkäsi kaikki alueelliset vaatimukset, jotka Rumanialle asetetaan. Unkarin ulkoasiainministeri Csáky vastasi samassa äänilajissa ja niinpä voi tällä haavaa sanoa, että näiden maiden välinen suhde ei suinkaan ole parantunut. Täällä katsotaan kuitenkin, että se seikka, että Suomi on jaksanut vastustaa Venäjän etenemistä, on antanut Balkanin maille ja Unkarille hengähdyksaikaa ja toivotaan, että tähän ai-

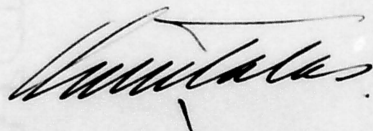
kaan erityisesti Jugoslavia mutta myöskin Italia saisivat vaikutettua Rumaniaan niin, että se tosin uhrauksilla Siebenbürgenissä ja Etelä-Dobruđassa voisi saada sekä Unkarin että Bulgarian liittolaisikseen Venäjän mahdollista hyökkäystä vastaan. Toiselta puolen sanotaan kuitenkin Rumanian saaneen sekä Englannilta että Saksalta takeita siltä varalta, että Venäjä hyökkäisi Bessarabiaan. Miten nämä kaksi keskenään sodassa olevaa suurvaltaa kykenevät yhteisvoimin auttamaan Rumaniaa on ongelma, johon ainoastaan rumonialaiset valtiomiehet voivat vastauksen antaa.

Keskustelin tänään näistä asioista Turkin lähettilään kanssa ja tiedustelin häneltä, miten hän arvelee Turkin suhtautuvan siinä tapauksessa, että Venäjä hyökkäisi Bessarabiaan. Hän sanoi heti ja arvelematta, että Turkki ei tulisi Rumanian avuksi, ei sittenkään vaikka Balkanin blokki syntyisi, vaan että Turkki pysyy ehdottomasti puolueettomana siihen hetkeen saakka, jolloin sen kimppuun hyökätään.

Lopuksi kerron joskin suurimmalla varauksella, että minulle tänään ilmoitettiin, että Ranska ja Englanti olisivat koonneet Syyriaan jopa miljoonan miehen suuruisen armeijan käytettäväksi joko Turkin avustamiseksi tahi myöskin Rumanian avustamiseksi Venäjän hyökkäystä vastaan. Viimeksi mainitussa tapauksessa olisi tarkoitus tietysti tehdä mahdolliseksi tavaramääräykset Rumaniaa Saksaan. Samassa tilaisuudessa kertoi minulle myöskin eräs Euroopan parhaimpia öljynläytöjen erikoistuntija, että Venäjällä ei ole koko valtakunnassaan missään mitään suurempia naf-

ta- ja hensiinivarastoja, joten, jos mahdollisessa sodassa Venäjän kanssa sen vihollisten onnistuisi saada haltuunsa Bakun öljylähteet, tulisi Venäjä hyvinkin pian taistelukyvyttömäksi. Sitä vastoin kertoi sama henkilö, että Saksalla on äärettömiä bensiinisäiliöitä, joista suurin on rakennettu tunneliin Bodenjarven alla.

Lisään vielä, että huhut kasvavasta tyytymättömyydestä Saksassa lisääntyvät jopa siihen määrään, ettei pidetä mahdottomana, että Hitler joko vapaaehtoisesti tai siihen pakoitettuna luopuisi vallastaan, jolloin Göring, joka tulisi hänen seuraajakseen, vallan lyhyessä ajassa saisi rauhan aikaan Englannin kanssa. Minulle on erikoisen arvovaltaiselta taholta ilmoitettu, että Göring ja erikoisesti Raeder jyrkästi tuomitsevat Saksan sopimuksen Venäjän kanssa.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C27

ASIA:

Budapestissä olevan Lähetystön rap. n:o 28.

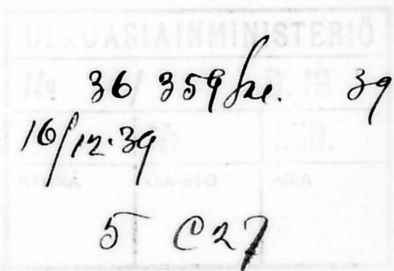
Ministeri Toles.

7/12 - 39

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 2057.

Budapestissa joulukuun 7 päivänä 1939.

Herra Ministeri,

Tämän ohessa lähetän kunnioittaen Teille Buda-
pestin-lähetystön raportin n:o 28

Venäjän hyökkäys Suomeen ja yleinen mielipide
Unkarissa.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kun-
nioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Väinö Tanner,

Helsinki.

BUDAPESTI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 28

Budapestissa 7 p:nä joulukuuta 1939

26 359 he. 39
16/12-39
5 C27

Asia: Venäjän hyökkäys Suomeen
ja yleinen mielipide Unkarissa.

On itsestään selvää, että Unkarissa aivan erikoisen kiihkeästi seurataan Suomen tapahtumia. Suomen lähetystö saa päivittäin mitä kauniimpia todistuksia unkarilaisten osanotosta Suomea kohtaan. Liikuttavin näistä todistuksista oli ehkä kirje, jossa eräs pienipalkkainen virkamies ilmoitti luovuttavansa prosentin palkastaan Suomelle. Kirjeeseen oli liitetty 1:50 pengöä osoittaen siis, että hänen palkkansa oli 150 pengöä kuukaudessa. Senjälkeen on runsaasti rahalahjoja saapunut, ja useimmat vallon pieneläjiltä, ja ollen lahjat siten suuruudeltaan muutamia pengöjä.

Vapaaehtoisia ilmoittautuu lukuisasti, tekisipä melkein mieli sanoa rajattomasti, mutta käytännöllisten vaikeuksien takia ei niitä ole vielä voitu Suomeen toimittaa.

Ylioppilasten muodostama "Turul"-niminen yhdistys kävi tänään kunniamielenosoituksella luonani. Yhdistyksen puheenjohtaja lausui myötätunnon sanoja, mutta kertoi myöskin, kuinka Unkarin kansa on ylpeä siitä, että sen suomalaiset veljet niin rohkeasti puolustavat itsenäisyyttään. Minä luonnollisesti vastasin. Laulettiin Suomen ja Unkarin kansallislaulut. Paitsi voimakkaita eläköön-huutoja kuului myöskin voimakkaita huutoja

"alas Moskova". On varmaa, että nuorukaiset olisivat jatka-

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

neet matkaansa Venäjän lähetystöön, jolleivat olisi tienneet että poliisivoima olisi heidät estänyt.

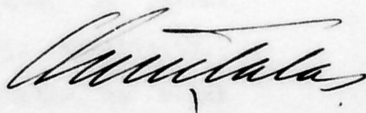
Yleisen mielipiteen varsinaisena puhutorvena ovat kuitenkin luonnollisesti sanomalehdet. On aivan mahdotonta saada suomennetuksi kaikkia kauniita kirjoituksia Suomesta. Mutta sanomalehdistön yksimielisiin kirjoituksiin sekaantui alussa soraääniäkin. Pfeilkreutzer'ien äänenkannattaja, /tšekäläisten natsien lehti "Magyarság"/ kirjoitti Neuvostoliiton Suomea kohtaan tekemän hyökkäyksen jälkeisinä päivinä samaan tapaan, kuin saksalaiset lehdet, selittäen Venäjän vaatimukset kohtuullisiksi. Mutta ulkoasiainministeriön sanomalehtiosaston päällikkö kertoi minulle lehden oman lukijakunnan pakoittaneen lehden muuttamaan kantansa. Lehti sai näet, kuten sanomalehtiosaston päällikkö kertoi, päivittäin kirjeitä, joissa ilmoitettiin, että jos lehti ei muuta kantaansa Suomen kysymyksessä, niin lukijat luopuvat lehdestä, ja lieneepä joukossa ollut vakavampiakin uhkauksia. Nyt kirjoittaa tämäkin lehti myötämieleisesti Suomesta, joskin vähemmän innostuneesti kuin muut.

Ulkoasiainministeriön sanomalehtiosaston päällikkö kertoi minulle myöskin, että äsken Budapestiin tullut Neuvostoliiton lähettiläs, joka tänään on jättänyt valtakirjansa, oli heti ensi käynnillään ulkoasiainministeri Csáky'n luona valittanut sitä, että Unkarin sanomalehdistö on asettunut vihamieliselle kannalle Neuvostoliittoon nähden. Tähän oli ministeri Csáky vastannut, että lehdistö ei ole asettunut vihamieliselle kannalle Neuvostoliittoa vastaan, mutta ystävälliselle kannalle Suomea kohtaan, ja että unkarilaisten tapana ei ole hylätä ystävää mahtavamman uhkausten takia.

Minun on kuitenkin sanottava, että virallinen Unkari mielestäni liiankin paljon ottaa nykyisen neuvostoliittolaisen rajanaapuruuden huomioon. Hyvin tarkoin koetetaan estää mitään tapahtumasta, joka voisi ärsyttää Neuvostoliittoa. Sanomalehdet täällä ovat ennakkosensuurin alaisina ja olen ollut tilaisuudessa näkemään, miten sensuuri on poistanut Suomea koskevista kirjoituksista ihan viattomiakin paikkoja niin pian kuin vähänkin on voinut olettaa, että nämä kohdat voivat venäläisiä ärsyttää. Erikoisen loukkaavaa suomalaisille oli, että Pester Lloyd - luultavasti vain ajattele mattomuudesta - aluksi puhui Kuusisen kabinetista ja Kuusisen hallituksesta ilman lainausmerkkejä. Kun tällaista oli sattunut muutamissa unkarinkielisissäkin lehdissä, kävin ulkoasiainministeriössä pyytämässä tällaisen kirjoitustavan lopettamista. Osastopäällikkö soittikin minun läsnäollessa Pester Lloyd'iin muhdellen asianomaisia. Kun kuitenkin n.s. Kuusisen hallitus näytti aikaansaavan jonkun verran käsitteiden sekaannusta, kirjoitin oheisen selostuksen, joka on otettu kaikkiin Unkarin lehtiin ja luettiin se radiossa unkarin-, saksan-, italian-, englannin- ja ranskankielisinä.

Täällä oli alussa vallalla se käsitys, että Suomi ei voisi kestää kauemmin kuin Puolakaan, tuskinpa niinkään kauan, ja nyt kun todellisuus on osoittanut toista, niin johtuu tästä kansamme ääretön ihailu. Ainoastaan yksi tapahtumistani sotilashenkilöistä, Pester Lloydin sotilasasiain tuntilija, kenraali Mierka sanoi minulle, kun tilanne Suomessa alkoi käydä kriitilliseksi, mutta ennenkuin venäläisten hyökkäys oli tapahtunutkaan, että jos venäläiset hyökkäävät Suomeen, niin se tulee olemaan heille hyvin kallista. Hän oli

varsin selvillä Suomen maaston tarjoamista eduista ja Suomen sotaväen kuntoisuudesta, ja oli hän tämän nojalla muodostanut mielipiteensä. Täällä tunnustetaan myöskin yleisesti, että Suomi ei taistele ainoastaan pohjoismaiden puolesta, vaan jopa Unkarin ja Baltian maiden puolesta, koska otaksutaan, että niin kauan kuin Venäjä saa ponnistaa voimiaan Suomessa, ei se saman aikaisesti ryhdy Rumaniaa, tahi kuten täällä myöskin kuulee sanottavan, Unkaria ahdistamaan.

Budapestin sanomalehdille antama selostus "Kuusisen hallituksesta"

Moskovasta ilmoitetaan, että Terijoella olisi valtaan tullut uusi suomalainen hallitus, jonka pääministerinä olisi Kuusinen. Tämän johdosta ilmoittaa Suomen lähtyöstö:

1/ Terijoki sijaitsee aivan lähellä Venäjän rajaa ja on sitä aluetta, minkä venäläiset joukot ovat voineet vallata taistelutta. Venäläiset joukot ovat siis tehneet Kuusisesta "pääministerin", mutta hänen valatakkuntansa suuruus on vain muutamia neliökilometrejä.

2/ Kuusinen oli suomalaisessa vapaussodassa yksi bolshevikien johtajia /suomalainen Béla Kun/ ja pakeni kun bolshevikien vallankaappausyritys oli kukistettu, venäjälle, jossa hän kolmattakymmentä vuotta on ollut bolshevikien luottamusmiehenä. Suomalaisten keskuudessa hänellä ei ole pienintäkään kannatusta.

3/ Moskovan väitteet kapinasta Suomen armeijassa ovat kaikkea perää vailla. Milloinkaan ennen Suomen kansa ei ole ollut niin yksimielinen kuin tällä kertaa.

4/ Suomen nykyinen hallitus, jonka pääministerinä on Suomen valtiopankin johtaja Ryti, nautti kaikkien kansankerrosten ja kaikkien puolueitten kannatusta. Hallituksen vaihto tapahtui juuri, jotta hallitus nojautuisi mahdollisimman laajalle parlamentaariselle pohjalle.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestiin olevan lähetysten rap. n:o 29.

Ministeri Tallas

14/12-39

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 2204.

Budapestissa joulukuun 14 päivänä 1939.

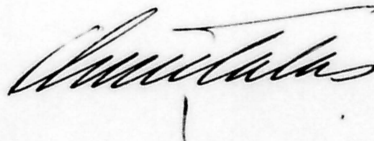
ULKOASIAINMINISTERIÖ		
№ 37/360 tal. D. 1939		
23/12 - 39	№	LIIT.
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
6	227	

Herra Ministeri,

Tämän ohessa lähetän kunnioittaen Teille Buda-
pestin-lähetystön raportin n:o 29

Miksi Saksa ei hyökännyt Hollantiin.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kun-
nioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Väinö Tanner,

Helsinki.

BUDAPESTI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen.

RAPORTTI n:o 29

Budapestissa M p:nä joulukuuta 1939

Asia: Miksi Saksa ei hyökännyt
Hollantiin.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
97/360 Pal. D. 19 39		
23/12-39	NO	LMM
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
J E Z 7		

Erittäin hyvin asioita tuntevalta saksalaiselta taholta /ei kuitenkaan tšekäläiseltä lähetystöltä/ olen saanut seuraavan vastauksen otsakkeessa esitettyyn kysymykseen.

Kun oli lopullisesti ratkaistava, hyökkäisikö Saksa Hollantiin oli Brauchitsch sanonut Hitlerille: "Saksan on vallattava Hollanti 48 tunnissa, tahi yritys merkitsee Saksan armeijan tuhoa. Minä en voi vallata Hollantia 48 tunnissa". Tällöin Hitler olisi luopunut marssittamasta joukkojaan Hollantiin.

Toisen tahi ehkä paremminkin lisäselvityksen asiassa sain tänään puolueettomien valtioiden politiikkaa erittäin hyvin tuntevalta ulkomaalaiselta lähettiläältä. Hän kertoi, että Belgia ei tosin julkisesti ilmoittanut asettuvansa Hollannin puolelle, jos Saksa hyökkää Hollantiin, mutta kun asiat olivat kehittyneet niin pitkälle, että hyökkäystä odotettiin joka hetki, antoi kuningas Leopold Berliinissä ilmoittaa, että Belgia asettuu kaikin voimin Hollannin puolelle. Kun tämä samalla merkitsi, että Belgia olisi sallinut ranskalaisten ja englantilaisten tulla Hollannille avuksi, luopui Saksa yrityksestä. Belgia ei tehnyt ilmoitustaan julkisesti, jotta Saksa

JAKELUOHJE:

Tavallinen

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kunnanarkuussyiden estämättä saattoi luopua hyökkäysaikeis-
taan.

Minun kertojani teki tästä johtopäätöksen, että jos Ruotsi olisi yhtä selvästi asettanut Suomen puolelle, niin Venäjä ei olisi uskaltanut hyökätä. Hän lausui lisäksi, että Ruotsin esittämä syy, että Saksa hyökkäisi Ruotsiin, jos Ruotsi auttaisi Suomea on kaikkea perää vaille. Saksa ei halua laajentaa rintamaansa, jollei se ole siihen vallan pakoitettu.

M. M. M.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähetystön rap. n:o 30.

Ministeri Talas

10/12-39

SUOMEN LÄHETYSTÖ

Budapestissa 13 p:nä joulukuuta 1939

No 2202.

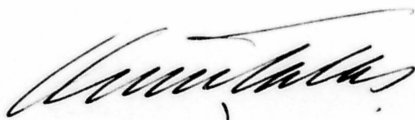
ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 38/360 Pal. D. 19 39		
23/12-39	HE	ASIA
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C27	

Herra Ministeri,

Tämän ohessa lähetän kunnioittaen Teille Buda-
pestin-lähetystön raportin n:o 30

Käynti ulkoasiainministeri Csákyyn luona 10/12-39.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kun-
nioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Väinö Tanner,

Helsinki.

B u d a p e s t i S S A O L E V A L Ä H E T Y S T Ö
RAPORTTI n:o 30.

Budapestissa 10 p:nä joulukuuta 1939.

Asia: Käynti ulkoasiainministeri Chákyn
luona 10/12 1939.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
No 38/360 SalD. 1939		
39. 23/12 -39		
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C27	

Pyysin audienssia ulkoasiainministerin luona lähinnä ministeriön salasähkeen nojalla 6 päivältä kuluvaan kuuta no 61. Ministeri lausui aluksi ihailunsa suomalaisia kohtaan ja sanoi, että Suomi on ensi kertaa osoittanut pitkään aikaan, että maailmassa on moraalisiakin voimia olemassa, eikä vain aineellisia, jotka nojautuvat tykkeihin ja ammuksiin. Hän sanoi, että Unkarin luonnollisesti täytyy noudattaa varovaisuutta, koska Venäjä on senkin rajanaapuri, mutta että Unkari on valmis tekemään Suomen hyväksi kaikki, mitä suinkin se voi asemassaan tehdä. Tähän minä huomautin, että minulla on se käsitys venäläisistä, että jos he haluavat hyökätä esim. Unkariin, niin he tekevät sen siitä huolimatta, miten Unkari on suhtautunut heihin. Jos taas he eivät halua hyökätä, niin heitä saa ärsyttää vaikka kuinka paljon tahansa ja he eivät sittenkään hyökkää. Ministeri myönsi tämän oikeaksi ja sanoi, että hänenkin kokemuksensa menevät samaan suuntaan. Hän kertoi minulle myöskin, että Venäjän uusi lähettiläs oli valittanut sitä, että unkarilaiset lehdet ovat epäsympäisiä Venäjää kohtaan.

JAKELUOHJE:

Tavallinen.

Jakeluohjelmalle:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksi _____ministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

Ministeri rupesi sitten itse puhumaan Saksan suhtautumisesta Suomeen ja sanoi äskettäin lausuneensa Saksan täkäläiselle lähettiläälle ihmettelynsä sen johdosta, että Saksa nyt, kun koko maailma on Suomen puolella, välttämättömästi tahtoo hankkia itselleen vielä enemmän vihamiehiä kuin sillä jo ennestään on. Saksan lähettiläs oli samaan tapaan kuin Saksan sanomalehdetkin selittänyt, että skandinaviaalaiset maat /ministeri sanoi erityisesti huomaneensa, että Saksan lähettiläs tarkoittaessaan Suomeakin, puhui skandinaviaalaisista maista/ ovat olleet Saksaa vastaan ja kansainliitossa aina äänestäneet Saksaa vastaan ja yhdessä Englannin ja Ranskan kanssa. Erityisesti oli ministeri sanonut, että ministeri Holsti Genevessä on ottanut Saksalle hyvinkin vihamielisen asenteen. Omasta puolestaan ministeri sanoi, että hänkin voi todeta Holstin aina olleen Englannin ja Ranskan puolella. Hän oli kerran pyytämällä pyytänyt Holstia kannattamaan Unkaria, kun Unkarin tunnettua aseitten kuljetusjuttua käsiteltiin Genevessä, mutta Holsti oli antanut jyrkästi kieltävän vastauksen.

Tässä yhteydessä olin tilaisuudessa esittämään asian, joka varsinaisesti oli käyntini aiheena, nimittäin, että Unkari koettaisi vaikuttaa Saksaan, niin että Saksa koettaisi saada Venäjän taivutetuksi rauhan neuvotteluihin Suomen kanssa. Huomautin luonnollisesti, että asiaa ei saa esittää niin kuin Suomi olisi tehnyt aloitteen, vaan että pitäisi näyttää siltä kuin olisi Unkari tehnyt sen omasta aloitteestaan. Lisäisin, että Suomi tosin edelleen

on valmis rauhan neuvotteluihin, mutta luonnollisesti ei ole valmis luopumaan sellaisesta, mikä Suomen täytyy katsoa itsenäisyytensä ehdottomaksi edellytykseksi. Ministeri sanoi heti yrittävänsä, mutta että hänen täytyy ensinnä pyytää lupa valtionhoitajalta, joskaan hän ei hetkäkään epäillyt, että se hänelle myönnettäisiin. Hän sanoi, että on muutamia seikkoja, jotka erityisesti vaikeuttavat rauhallista ratkaisua. Yksi tällainen on se seikka, että täytyy löytää sellainen muoto, että Venäjä ei katsoisi sen prestigin kärsineen ja toiselta puolen Hankoniemen kysymys. Hän kysyi minulta, voisinko minä keksiä jonkun Hankoniemen kysymyksessä hyväksyttävän ratkaisun, joka ei olisi Suomelle vaarallinen, mutta kuitenkin prestigin kannalta tyydyttäisi venäläisiä. Vastasin, että minä en ole oikeutettu käsittelemään kysymystä asialliselta kannalta, joten minä en tässä suhteessa voi mitään lausua muuta kuin, että Suomi luonnollisesti on valmis menemään niin pitkälle, kuin sen itsenäisyyden ja puolueettomuuden turvaaminen suinkin sallii. Ministeri sanoi edelleen, että hänellä on se käsitys, että Saksa nytkin jo on koettanut vaikuttaa Venäjään hillitsevästi, mutta toiselta puolen hän sanoi, että tämä sota ei ole aivan vastenmielinenkään Saksalle, koska saksalaiset tämän kautta saattavat pelottaa englantilaisia Venäjän avulla. Edelleen ministeri sanoi, että Unkarin ministerillä Berliinissä on erittäin hyvät suhteet natsipiireihin ja että hän, saatuaan valtionhoitajan suostumuksen, tulee heti antamaan määräyksen Unkarin lähettiläälle tehdä tässä asiassa mitä voi.

Kysyin ministeriltä, onko hänen mielestään minkäänlaisia mahdollisuuksia, että Englanti ja Saksa voisivat tehdä rauhan. Hän sanoi, että hän tällä haavaa ei yhtä varmasti vastaa tähän kysymykseen kieltävästi kuin mitä hän olisi tehnyt joku aika sitten. Asema on sikäli muuttunut, että huomaa selvästi kummassakin maassa pyrittävän siihen, että rauhaa voitaisiin rakentaa. Erityisesti hän oli pannut merkille, että saksalaiset lehdet kertovat englantilaisten sankariteoista, jota ne eivät ole aikaisemmin tehneet ja että saksalaisten kirjoitukset englantilaisista eivät ole lähimainkaan niin äreyttäviä kuin mitä ne aikaisemmin olivat. Toiselta puolen hän oli myöskin havainnut, että englantilaisissa lehdissä ei enää niin jyrkästi vaadita Hitlerin regimin kumoamista. Mutta, sanoi ministeri, hän ei usko, että ajankohta vielä olisi tullut, jolloin voitaisiin ruveta rauhasta keskustelemaan. Hän on vakuutettu siitä, että Italia hyvin tarkoin seuraa rauhan mahdollisuuksia ja Italia on valmis toimimaan rauhan hyväksi niin pian kuin siihen mahdollisuus löytyy, mutta mikäli hän tietää italialaisista lehdistä, niin tällä haavaa ei katsota mahdollisuutta siihen löytyvän.

Lopuksi ministeri ilmoitti, että Unkarista tullaan lähettämään noin 400 vapaaehtoista Suomeen. Hän sanoi, että lähetettäisiin vielä enemmän, mutta Saksan ja Venäjän takia he eivät voi sitä tehdä. Nämä he lähettävät Italian kautta, jotta he matkustavat yhdessä italialaisten kanssa, jolloin heidän lähtönsä ei tule herättä-

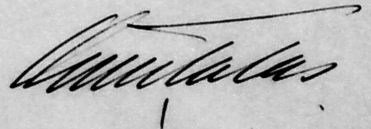
mään huomiota. Edelleen ministeri sanoi, ettei hänellä ole mitään sitä vastaan, jos lähetystön välityksellä pienempiä joukkoja lähtee Suomeen, mutta niitä ei pidä lähettää suuremmissa joukoissa, jotta Saksan ei tarvitse niihin kiinnittää huomiota. Ministeri sanoi tässä yhteydessä, että jollei hän olisi Unkarin ulkoasiainministeri ja sitäpaitsi sairas, niin hän lähtisi itse vapaaehtoisena Suomeen.

Tiedustelin myöskin, miltä hänestä rupeaa näyttämään tilanne Venäjän-Rumanian rajalla. Hän sanoi, että Suomen taistelu varmaan on ainakin siirtänyt Venäjän hyökkäyksen Bessarabiaan tulevaisuuteen, eikä hän tahtonut mennä enustamaan hyökkäkö Venäjä Bessarabiaan ollenkaan. Jos Venäjä hyökkää Bessarabiaan, niin ministeri oli vakuutettu siitä, että Rumania kyllä tulee tekemään vastarintaa, mutta vain nimellisesti. Vastarinnan tarkoituksena on vain hankkia siten Rumanialle tilaisuuden saada kysymyksen Bessarabiasta esille joskus pidettävässä rauhan kongressissa.

Jatkoa 12 p:nä joulukuuta.

Kun tämä jo oli kirjoitettu, kävin tänään Ruotsin lähettilään luona, jonka tilasin käyneen ministeri Csáky luona. Ministeri Unden kertoi, että Csáky oli hänelle ilmoittanut, että Unkari on Berliinin lähettiläänsä kautta ehdottanut, että Berliini koettaisi vaikuttaa siihen suuntaan, että rauha syntyisi Suomen ja Venäjän välillä. Ministeri Csáky oli sanonut, kuten luonnollista onkin, tehneensä tämän omasta aloitteestaan. Csáky oli edelleen

kertonut, että Unkarin lähettiläs tulee motivoimaan esitystään sillä, että jos Venäjä kukistaa Suomen, niin Venäjän jälkeen tulee kääntymään Balkaniin päin, ja tämä tulee olemaan niin hyvin Saksalle kuin Unkarillekin erittäin haitallista ja tällöin oli Unkarin lähettiläs antanut kuultaa läpi, että Saksan ja Unkarin edut Balkanilla eivät olisi samat. Tarkoitus oli ilmeisesti saada Saksan ulkoasiainministeriö käsittämään, että jos Italia sekaantuu Balkanin kysymyksiin niin Unkari ei ole valmis mihinkaan, mikä voisi olla Italian etujen vastaista. Edelleen oli Unkarin lähettiläs tukenut esitystään sillä, että Saksa Suomen-Venäjänsodan kautta saa vielä enemmän vihollisia kuin mitä sillä jo aikaisemmin on. Lähettiläs oli kyllä myöntänyt, että Englanti ensinnä rupeesi Venäjää koskelemaan, mutta oli hän sanonut, että tämän seikan maailma jo on unohtanut, joten nyt yleinen mielipide katsoo Saksan syyksi, että Venäjä on uskaltanut hyökätä Suomeen. Jos sitävastoin Saksa kykenisi aikaan saamaan rauhan Suomen ja Venäjän välillä, niin se voitaisi takaisin paljon sympatioja.

ULKOASIAINMINISTERIÖ

RYHMÄ: 5

OSASTO: C 27

ASIA: _____

Budapestissä olevan lähetystön rap. n:o 31

Ministeri Tallas

14/12-39

SUOMEN LÄHETYSTÖ

N:o 2203.

Budapestissa joulukuun 14 p:nä 1939.

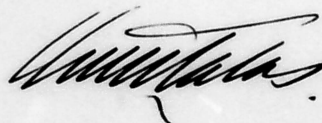
ULKOASIAINMINISTERIÖ		
№ 39 / 360 Pal. D. 10 39		
23/12-39	№	LIITE
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	EE7	

Herra Ministeri,

Tämän ohessa lähetän kunnioittaen Teille Buda-
pestin-lähetystön raportin n:o 31

Unkarilaisia vapaaehtoisia Suomeen.

Vastaanottakaa, Herra Ministeri, erinomaisen kun-
nioitukseni vakuutus.

Herra Ulkoasiainministeri

Väinö Tanner,

Helsinki

BUDAPESTI SSA OLEVA LÄHETYSTÖ.

Salainen

RAPORTTI n:o 31

Budapesti ssälä p:nä joulukuuta 1939

Asia: Unkarilaisia vapaaehtoisia
Suomeen.

ULKOASIAINMINISTERIÖ		
39 / 360 Pal. D. 1939		
23/12-39	DE	LIIV
RYHMÄ	OSASTO	ASIA
5	C 27	

Sain tänä iltana kutsun saapua pääministerin puheille. Sinne tultuani sanoi pääministeri kutsuneensa minut ilmoittaaksensa, että Unkarin hallitus oli päättänyt lähettää 400-500 miestä Suomeen. Miehet lähetetään vaatetuksen puolesta täysin varustettuina, mutta ampuma-aseita ei lähetetä, koska Unkarilla on toisenlaisia ampuma-aseita kuin suomalaisilla. Sinne lähetettävät miehet valitaan erikoisesti. Ne ovat kaikki saaneet sotilaallisen kasvatuksen ja lisävaatimuksena asetetaan, että heidän pitää osata suomea, ruotsia tai saksaa. Joitakin sellaisiakin valitaan, jotka osaavat venäjää. Sitämytsi vaaditaan vielä, että heillä on todistus siitä, että ovat hyviä hiihtäjiä. Johtajiksi heille annetaan joko palveluksessa olevia upseereja tai sellaisia upseereja, jotka juuri ovat iän vuoksi palveluksesta eronneet. Heidät lähetetään Tukholmaan pienemmissä 20-25 henkilön ryhmissä eri tarkoituksia varten ja Tukholmasta olisi tarkoitus, että he matkustavat yhtenä joukkona Suomeen.

Tästä näkyy siis, että Unkarin hallitus on luopunut aikaisemmasta aikomuksestaan, josta minulle puhui ulkoasiainministeri Csáky ja jonka mukaan unkarilaiset vapaaehtoiset

~~lähettettäisiin Italiaan tullessansa italialaisten joukkojen~~

JAKELUOHJE:

tavallinen ja puolustusminis-
tari.

Jakeluohjemalleja:

Tavallinen.

Tavallinen ja lisäksiministeriölle.

Ei ulkomaanedustuksen tiedoituksiin.

Ei ulkomaanedustuksen, mutta ulkoasiainministeriön tiedoituksiin.

kanssa Suomeen. Ilmeisesti Unkari haluaa, että Suomessa on varsinainen unkarilainen legioona, joka toiselta puolen myöskin osoittaa, että Unkari ei enää katso tarvitsevansa samassa määrin kuin aikaisemmin pelätä loukkaavansa venäläisiä.

Kun lähetystölle on ilmoittautunut vapaaehtoisia erinomaisen paljon, niin pyysi pääministeri, että minä asettaisin yhteyteen hänen mainitsemansa henkilöiden kanssa, jotka johtavat vapaaehtoisten matkaa Suomeen ja jotka voisivat näistäkin tarjokkaista parhaimmat valita. Tarjokkaita tulee olemaan niin paljon, että ilmeisesti tulee olemaan vain kysymys siitä, kuka Suomeen pääsee.

Pääministeri lausui vielä suuren ihailunsa suomalaisten osoittamasta urhoollisuudesta ja kestävydestä ja lausui, kuten täällä jo monet muutkin, että joka tapauksessa Suomi on pelastanut Euroopan. Tässä yhteydessä saanen kertoa senkin, että äskettäin - muuten unkarilais-ruotsalaisen yhdistyksen päivällisillä - arkkiherttua Josef Franz kohotti lasinsa minulle ja sanoi: "suomalaiset ovat pelastaneet Euroopan sivistyksen."

Lisään vielä, että Unkarin hallitus ei julkisuudessa halua mainittavan unkarilaisten vapaaehtoisten saapumisesta Suomeen.

